

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבה ט/של"ז של הממשלה
כ"א בחשוון תשל"ז - 14.11.76

נכחו חברים: י. רבין - יו"ר, א. אוזן, י. אלון, י. בורג, ח. בר-לב, מ. ברעם, ג. האוזנר, ש. הלל, ז. חמר, א. ידלין, א. עופר, ש. פרס, מ. קול, י. רבינוביץ, ש. רוזן, י. רפאל, ו. שם-טוב

נעדרו חברים: י. גלילי (בחול), ג. יעקבי (בחול), ח.י. צדוק (בחול)

א. גפני	-	נגיד בנק ישראל (בס' 147)
ג. אבנר	-	מזכיר הממשלה
ד. בר-חיים	-	משרד האוצר (בס' 147)
א. דברת	-	משרד האוצר (בס' 147)
מ. דיין	-	משרד האוצר (בס' 147)
א. חסין	-	לשכת שר החוץ
א. מזרחי	-	לשכת ראש הממשלה
מ. נוידרפר	-	משרד האוצר (בס' 147)
ע. סיון	-	המנהל הכללי, משרד האוצר (בס' 147)
ע. ערן	-	המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה
תא"ל א. פורן	-	מזכיר צבאי לראש הממשלה
ח. שטסל	-	משרד האוצר (בס' 147)
ש. שירן	-	משרד האוצר (בס' 147)
א. שפר	-	בנק ישראל (בס' 147)
סא"ל א. תהלה	-	לשכת שר הבטחון

- סדר היום:
143. ענינים מדיניים
 144. ענינים בטחוניים
 145. ועדות הדברות עם הסתדרות העובדים
 146. החקירה המשטרתית בענין הדלפת "מסמך רוזן" והפרסום בעתון "הארץ" כאילו נחשד בענין זה ראש לשכת שר הבטחון
 147. הפחתה בתקציב המדינה לשנת 1976 והצעת התקציב לשנת 1977
 148. נסיעות שדים
 149. מכירת נשק

143. ענינים מדיניים

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

על הקונצנזוס שנחקל בישיבתה האחרונה של מועצת הבטחון, לפי יוזמה מצרית, בשאלת המדיניות של ישראל בשטחים, קראתם בעתונות בפרטי פרטים, ואין אני רוצה לעסוק בניסוחו. אומר רק זאת: הטקסט של ההודעה הזאת הוא בכמה נקודות חמור יותר מאשר הטקסט שהוקרא על ידי היושב-ראש בחודש מאי בסעיף דומה. והדבר החמור ביותר הוא, שהפעם ארצות הברית, שבפירוש הסתייגה ונמנעה מלהצטרף לקונצנזוס של הדיון במועצת הבטחון בחודש מאי - הצטרפה עכשו לקונצנזוס, וזה למרות ההחמרה בטקסט. צריך לומר שנציגה של ארצות הברית כלל בדבריו גם דברי הגנה על ישראל ודברי תמיכה בישראל, אבל לצערי, האיזון רחוק מאד ולא היה בדברי ההערכה לישראל משום תשובה לעצם הצטרפותה של ארצות הברית לקונצנזוס.

אין צריכות להיות לנו אשליות. חילוקי הדעות עם ארצות הברית בנושאים הללו אינם חדשים. ימיהם כמעט כימי התקופה שחלפה, מאז תום מלחמת ששת הימים, אם כי היו כמה וכמה התבטאויות שהצטברו ברכות השנים, לא כולן נאמרו מלכתחילה. ולא על חילוקי דעות עם ארצות הברית אני קובל, אלא על כך, שבגלל יוזמה מקרית מצרית, שהאמריקאים עצמם אמרו לנו שהיא מיותרת, הן מבחינת תוכנה והן מבחינת עיתויה, מצאה ממשלת ארצות הברית בכל זאת לנחוץ להצטרף אליה.

היות וחסנו בנקודה הזאת בעוד מועד, גם לפי דיווחים שקיבלתי מנציגותנו ליד האו"ם והן לפי דיווחים שקיבלנו משליחינו בווינגטון, פעלנו במשך כל הימים שקדמו לסיכום הדיונים במועצת הבטחון - גם בווינגטון וגם בישראל. ודומה היה, שהמקסימום שיושג תהיה אולי הצלחה אמריקאית במיתון הטקסט, אבל לא בהסתלקותה מלהצטרף לאיזה שהוא קונצנזוס, למרות שבדיוורים המוקדמים יותר לא הייתי אומר שהיתה התחייבות חד-משמעית שלא יצטרפו לשום

קונצנזוס, אבל בפירוש אמרו שלא יתנו ידם לדברים שיפגעו בישראל במיוחד.

לצערנו, הם נתנו את ידם לקונצנזוס שנתקבל. כל הפעילות האינטנסיבית המוקדמת שהיתה גם פה וגם שם, לא הועילה. אמנם, מה שנתקבל אינו החלטה מבצעית, זהו קונצנזוס, זוהי הודעה, אבל יש לזה ערך מצטבר מבחינה מדינית, מבחינה פסיכולוגית, מבחינה תעמולתית. יש בזה משום עידוד גדול לעמדות קיצוניות ערביות, ללא ספק עידוד לאלמנטים קיצוניים בשנאים המוחזקים. לכן אני חושב, שזאת היתה תרומה שלילית אמריקאית להכשרת התנאים ליצירת אווירה מדינית נוחה לקראת איזה שהן יוזמות מדיניות.

ואני רואה כאן שלילה, לא רק בגלל חילוקי הדעות שבינינו. אבל לא כל שעה יפה להשמיע חילוקי דעות הקיימים בינינו. אמנם, מזמן לזמן, מצאה ארצות הברית לנכון, בגלל שיקולי הפנים שלה ובגלל שיקולים ערביים, להשמיע אותם. אבל לא כך היו מתבטאים.

שר התיירות מ. קול:

בעבר שיבחו תמיד את המצב של המקומות הקדושים.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

זוהי אחת ההחמרות בטקסט לעומת הטקסטים הקודמים. זוהי אחת הנקודות, שיש בהן משום החמרה.

ראיתי לנכון שצמדדי יפנה לכל הנציגויות של המדינות המיוצגות בישראל והיושבות במועצת הבטחון להביע את מורת רוחנו על הקונצנזוס הזה. אמנם, נציגי המדינות האלה לא היו פעילים בכך, פעילה היתה ארצות הברית.

נפגשתי עם השגריר טון.

שר התיירות מ. קול:

ענין מערת המכפלה.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

זה לא נאמר במיוחד. אבל מהטקסט של ההודעה משמע כהחלטת האשמה משוכללת על ישראל.

שר התיירות מ. קול:

זה יכול להשתמע לא רק ביחס לחברון, אלא גם ביחס לירושלים.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

חברון לא נזכרה. אבל דובר שוב על התישבות משטחים המוחזקים, על איחוד ירושלים, על הצורך להחזיר את הפליטים משנת 1967 למקומותיהם. לא כדאי לפרט את הכל. הדברים ידועים.

קודם כל, אם נתפרסם בעתון אחד או שניים כאילו לא רציתי לדבר עם טון, הרי אין לזה שחר. ישבתי עם טון על הנושא הזה של מועצת הבטחון בשעה של אחר הצהריים, לאחר שהוא ואני ישבנו למעלה משעתיים עם משלחת הקונגרס האמריקאי, ושנינו ישבנו יחד בחברותא. נפגשתי אתם בתל-אביב. הם באו מירושלים. אמרתי לו: בוקר טוב, הבוקר יכול היה להתחיל טוב יותר. הוא צחק ואמר: טוב שיש עשש זורחת.

ראש הממשלה י. רבין:

שר החקלאות אמר, שהיה עדיף יותר שהשטח לא תזרח

ושירד גשם.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

לפעמים יש ניגוד אינטרסים שכזה. שתינו תה
ברוח טובה. רציתי שאתם תדעו איך היו פני הדברים. ככל שאני רוגז יותר, אני
נוקט בלשון מאופקת יותר, אם כי הדברים שאמרתי לו היו ברורים וחד-משמעיים.

אחרי שגמרתי את השיחה עם אנשי הקונגרס
האמריקאי, נשארתי עם טון עוד לחצי שעה ואמרתי לו מה שאמרתי ברוח הדברים עצמתי
לפרסום. טון אמר שבדאי אינני מצפה ממנו שיסכים לדעתי, אבל הוא מסב את תשומת
לבי, שאין בעמדה האמריקאית, כפי שננקטה בארצות הברית, שום חידוש ושהעמדות
האמריקאיות האלה ידועות לנו מזה שנים. היה שיקול כנראה, שהדברים האלה יובהרו.
אבל הוא כמובן אינו יכול אלא להעביר את מורת רוחי לממשל. לא נתתי לו שום דבר
בכתב, אלא היתה שיחה והיא הועברה.

בתשובה לזה התקשרה מחלקת המדינה עם הציר שלנו
בראון ושם ניסו להסביר שהם בעצם נקטו בעמדה הנקוטה בידיהם מאז ומתמיד. אין להם
תשובות על השאלות שעאלתי על העיתוי ועל היוזמה המצרית, מדוע צריך היה להחריף
את המצב. הבעתי תמיהה על הקומפלימנט למצרים. אם מגיע למישהו קומפלימנט על
אי-החרפת המצב בלבנון, הרי זה לישראל. הוא אמר לי, שמה שנוגע לישראל, אין לו
אלא רק להביע קומפלימנט והוא ידווח גם על זה.

לא חשובים כל הצעדים הדיפלומטיים שעשינו, אסור
לוותר עליהם, כי אחרת הדבר הזה יידרדר עוד יותר.

שר הדתות י. רפאל:

האם העמדה הזאת לא היתה צפויה מצדכם? למה אנחנו

ציפינו?

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

טיפלנו בדבר עוד כשדינין היה בארצות הברית. אחרי כן טיפל בדבר בראון. הוא בקליבר של שגריר. הוא איש מוכשר מאד.

לנו לא הובטח, שהם לא יצטרפו לקונצנזוס. אבל מה שהובטח היה, שלא יסכימו להצטרף לקונצנזוס שהוא עדיין לישראל מעבר לעמדת ארצות הברית. לכן אמרתי, שהיה לנו יסוד לצפות, שהפעם תנהג ארצות הברית כמו שנהגה במאי, והטקסט הפעם היה חמור יותר מאשר הטקסט במאי וגם הטקסט במאי היה חמור דיו. לא רצינו שיצטרפו למשהו חמור כזה. היתה אכזבה עמוקה ויש מורת רוח.

אשר לוועידת נאירובי, אדחה את הדיווח לשבוע הבא. אומר רק בקצרה, שההצבעה על זיקה גושית עברה בשלום את השלב הראשון, אותו שלב שנבאתי עליו כאשר דיווחתי בשבוע שעבר. מצד שני, הדבר תלוי עכשו בגושים עצמם. המערב-אירופיים צופים שזההיה התנגדות קומוניסטית, אבל הם צופים שיעבירו את זה. אבל העניין טעון עוד חזרה למליאה, ובמליאה צריך שוב להצביע.

בנקודה זו עוזר לנו היושב-ראש הסנגלי. הרושם של משלחתנו הוא, שהדבר הזה פחות או יותר מובטח. גם אני מקוה כך, אבל עד שאיני רואה את ההזמנה מהגוש האירופי לשלוח נציג לפגישה, איני רואה את זה בכיסנו. המצב הוא חמור, כי בינתיים מצטברות החלטות גינוי של הערבים. אנחנו מפעילים גם נציגים אפריקאיים וגם נציגים לטינו-אמריקאיים. יש כיום יותר שיתוף פעולה אתם מאשר בעבר, בהמשך למסורת שנוצרה באוקסוק. המאבק נמשך.

הדבר השלישי הוא ההצבעה בעצרת לגבי דרום אפריקה. זה ייתן את תוצאותיו. הניתוח של המצביעים מוכיח, שבהצבעה נפרדת נגד ישראל היו פחות קולות מאשר בהצבעה נגד כל המדינות החוטאות, והיו מספר מדינות מהעולם השלישי או שנמנעו או שנעלמו או שאפילו הצביעו אתנו וכל המערב התייצב לימיננו.

מעניין הוא, שבנאומים על הנושא הדרום אפריקאי, מדינות אפריקה למשל לא התקיפו את ישראל בנפרד. הם דיברו על המצב הפנימי בדרום אפריקה ושיש מדינות שעוזרות, פרט לניגריה. ניגריה היא מדינה חשובה מאד. אבל פרט לניגריה, היתר לא הזכירו אותנו בכלל. הערכים והקומוניסטים טיפלו בנו טיפול כירורגי. אבל ההופעה של השגריר היתה טובה, וזה המקסימום שאפשר להוציא במצב הזה.

אני רוצה להזכיר שבפעם הראשונה בתולדות ההחלטות של העצרת בענייני דרום אפריקה, ייחדו החלטה לישראל.

והערה אחרונה - בניתוח הברכות וההתייחסויות במדינות ערב לאחר בחירתו של ג'ימי קרטר כנשיא ארצות הברית, אנחנו רואים שלפחות חלק ממדינות ערב אינן מיואשות והן נוקטות בלשון של פתיחת פתחים להמשך היחסים עם הממשל הזה, כמו עם הממשל הקודם. וזה טבעי וזה מובן, שהן צריכות לעשות זאת. וככל שהן קרובות יותר למערב, ההתבטאות שלהן מעוררת יותר ציפיות ותקוות על התרומה שצפויים מחלטון להשכנת השלום במזרח התיכון על פי התנאים שלהן.

כד בבד פותח סאדאת במתקפת השלום שלו על פי דרכו ועל פי התסריטים המוכרים לנו מהשנים שעברו. לכל קבוצת מבקרים אמר מה שהקבוצה רוצה לשמוע. לא לכל אחד הוא אומר את התנאים שיש לו לומר.

הרושם הכללי שמקבלים המבקרים האירופאיים והאמריקאיים אצלו הוא, שבעצם הוא מוכן ללכת לג'ניבה, שבעצם הוא מוכן לדבר על שלום, לא פחות ולא יותר, ללא תנאים מוקדמים. אשר לענין הפלשתיני, הוא צריך להיות נידון, אבל אין הוא מציג זאת כתנאי מוקדם להזמין את אש"ף. לעתים על ידי כך, שאין הוא מזכיר אותם, על ידי כך שהוא אומר, נלך לג'ניבה ותוך כדי דיונים נמצא את הפתרון גם לזה, הרושם שהוא עושה על המבקרים הוא לא רע ואפילו טוב.

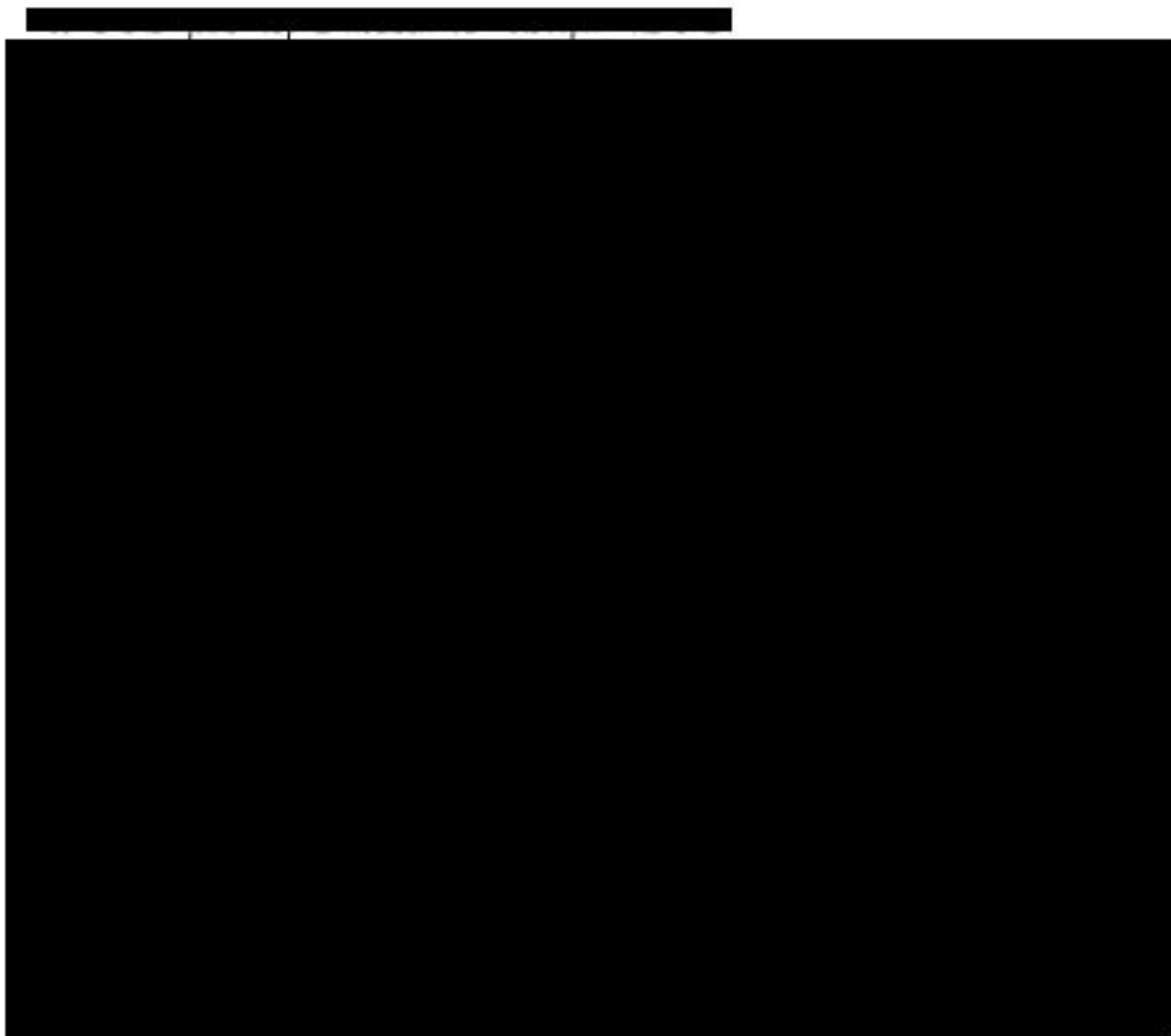
כל אחד שבא משם נדמה לו, שהוא בא עם בשורת השלום הגדולה, בין אם אלה סנטורים מארצות הברית ובין אם אלה חברי הבית התחתון שנפגשים אתו. הוא נראה שדמנטי. הם באים בהרגשה, שהם מביאים את הבשורה הגדולה.

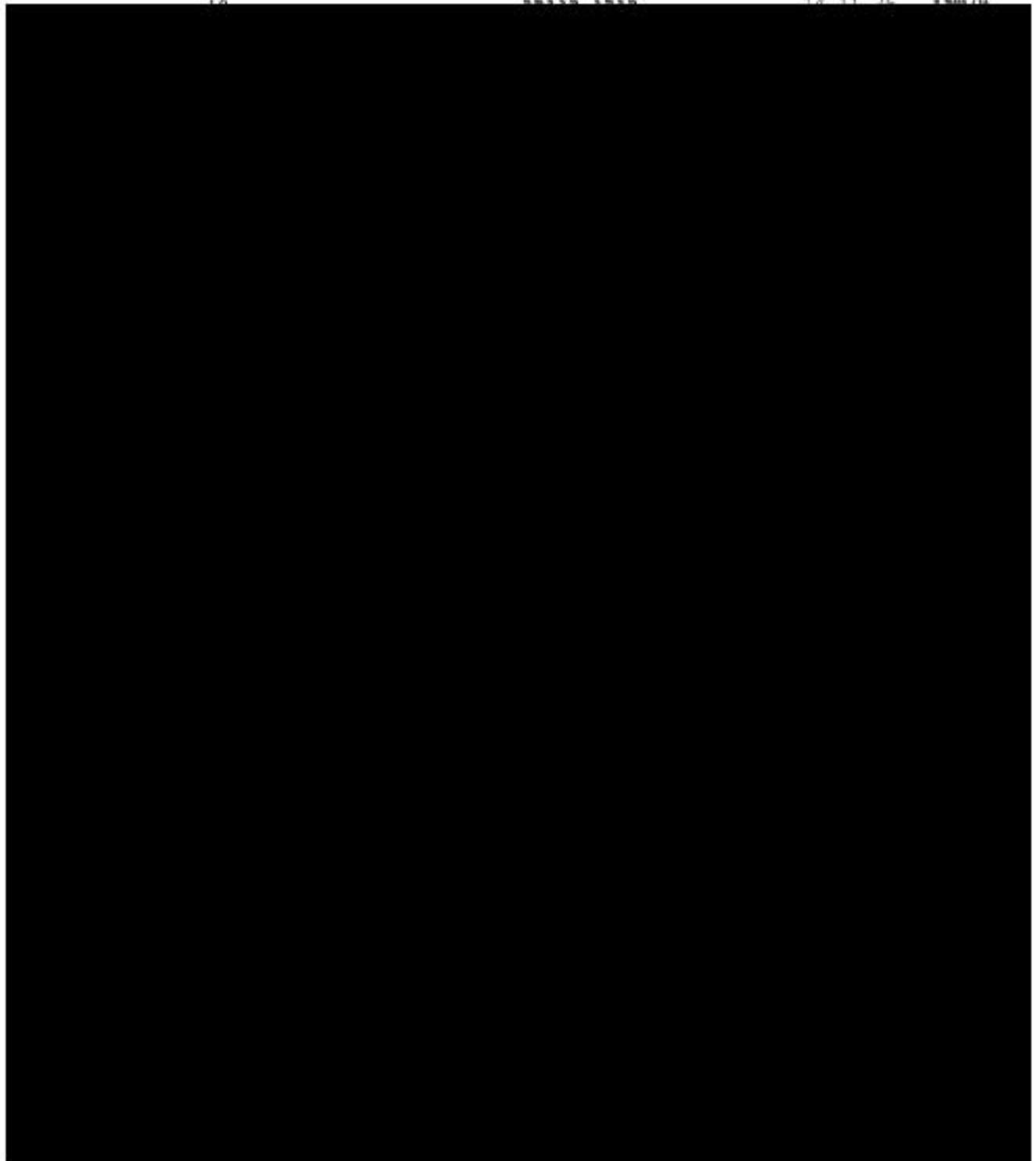
הבעיה הגדולה היא איך בכל זאת להופיע עם המגמות החיוביות שלנו פלוס מציאת דרך ולשון כדי לאזן את "ההתפעלות העגלית", שהם באים אתה משיחות האלה עם המנהיגים הערביים. זאת היא בעיה הסברתית דיפלומטית לא קטנה.

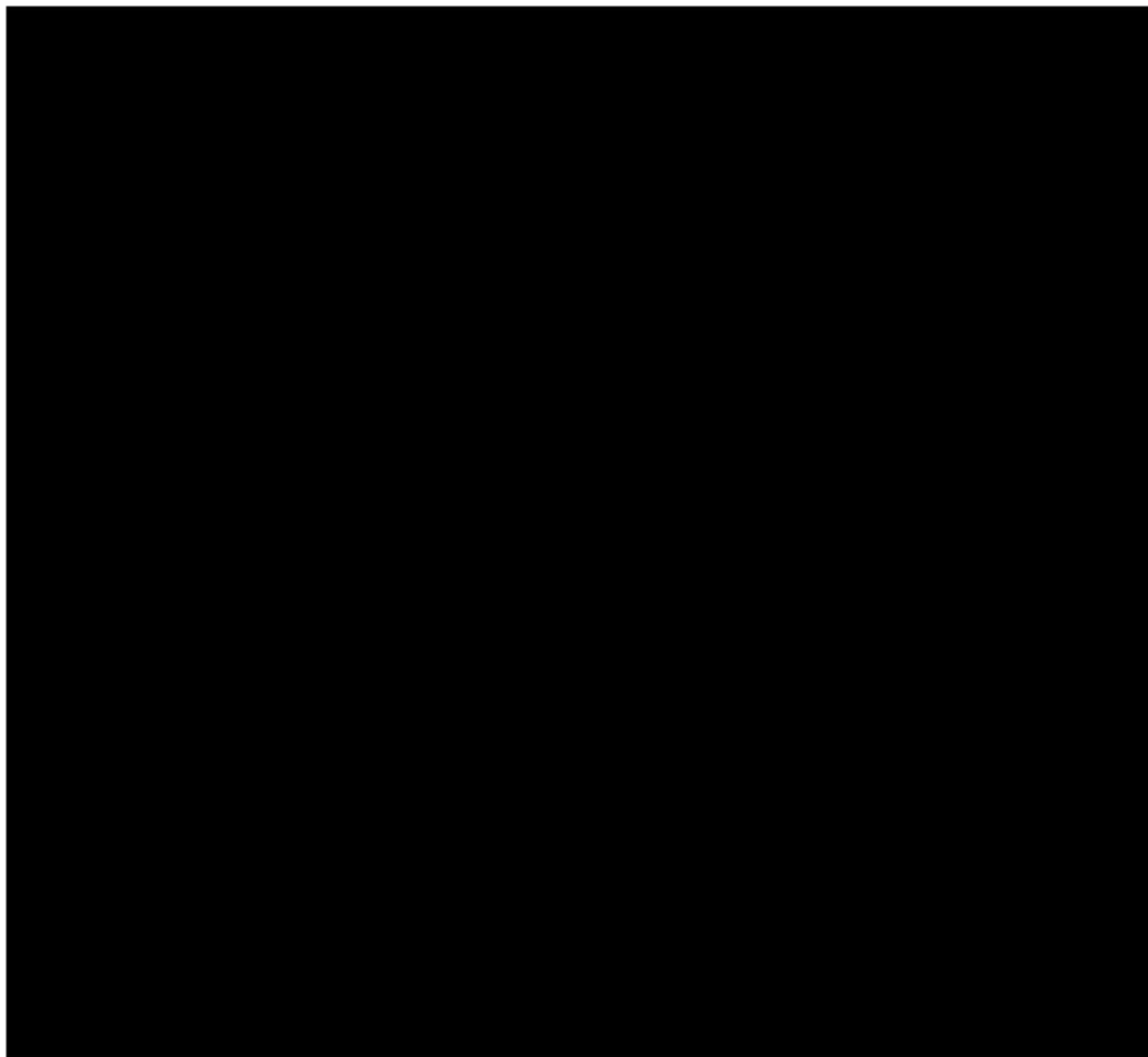
ראיתי לנכון להסב את תשומת לבכם לכך. כאשר אתם נפגשים עם אורחים מחוץ לארץ, חשוב בהחלט, במקום להכנס לפולמוס ולומר כמה רעים הערבים - להגיד בצורה נכונה וחיובית מה אנחנו רוצים, כפי שעושים זאת ראש הממשלה, שר הבטחון וחברים אחרים. אני מציע שנופיע יותר בהופעות שלנו במגמות החיוביות שלנו מאשר בפולמוס.

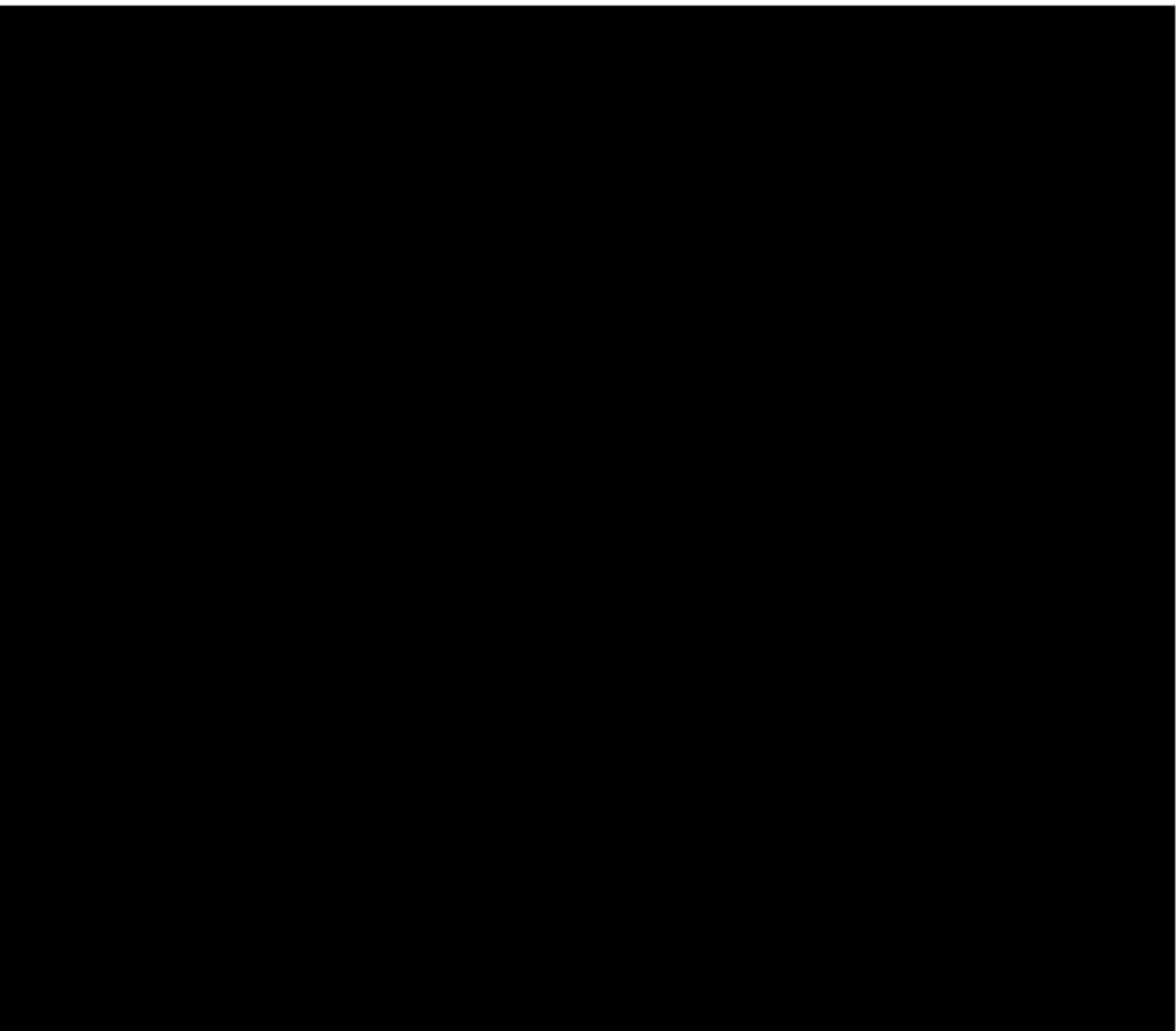
144. ענינים בטחוניים

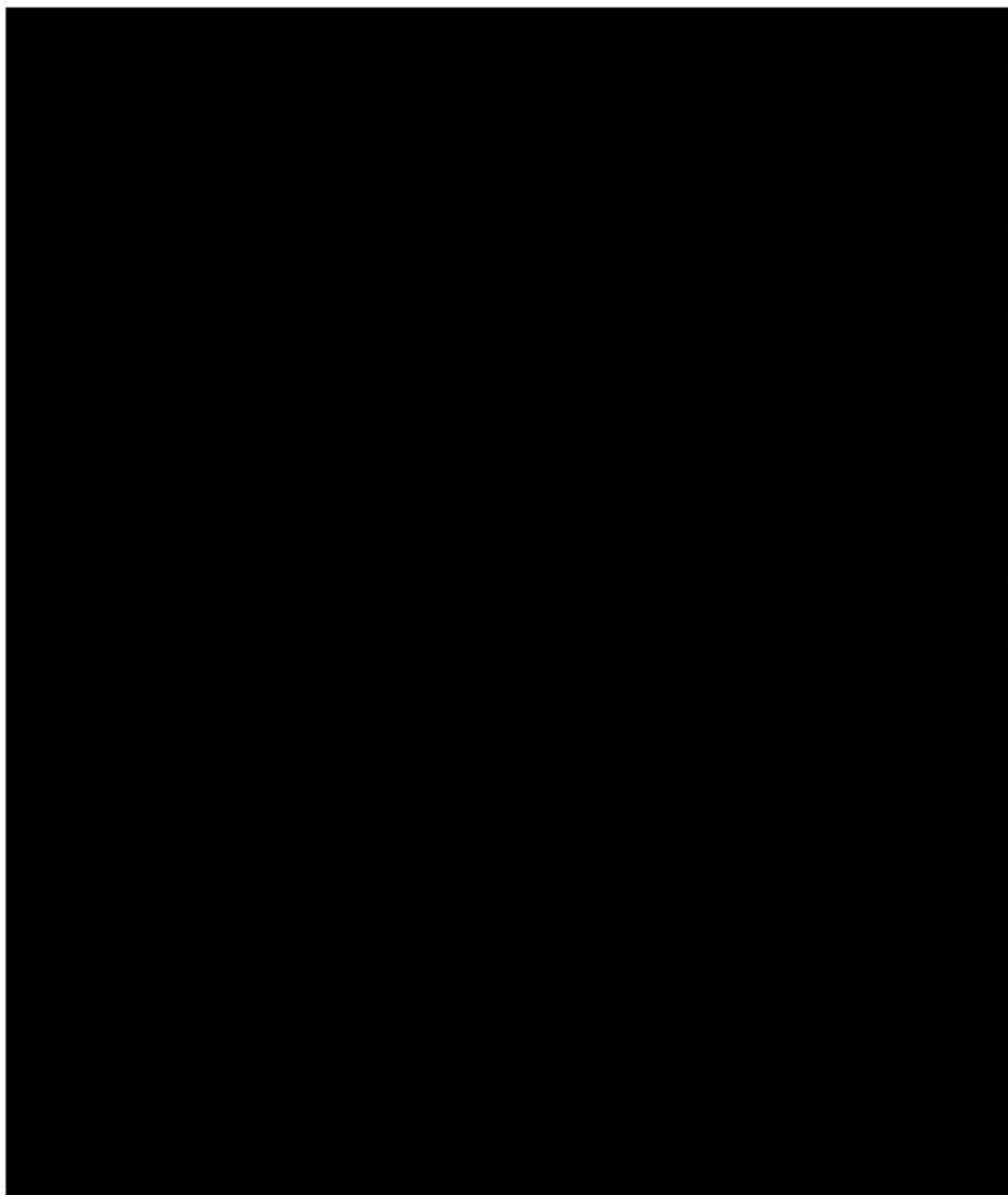
שר הבטחון ש. פרס:

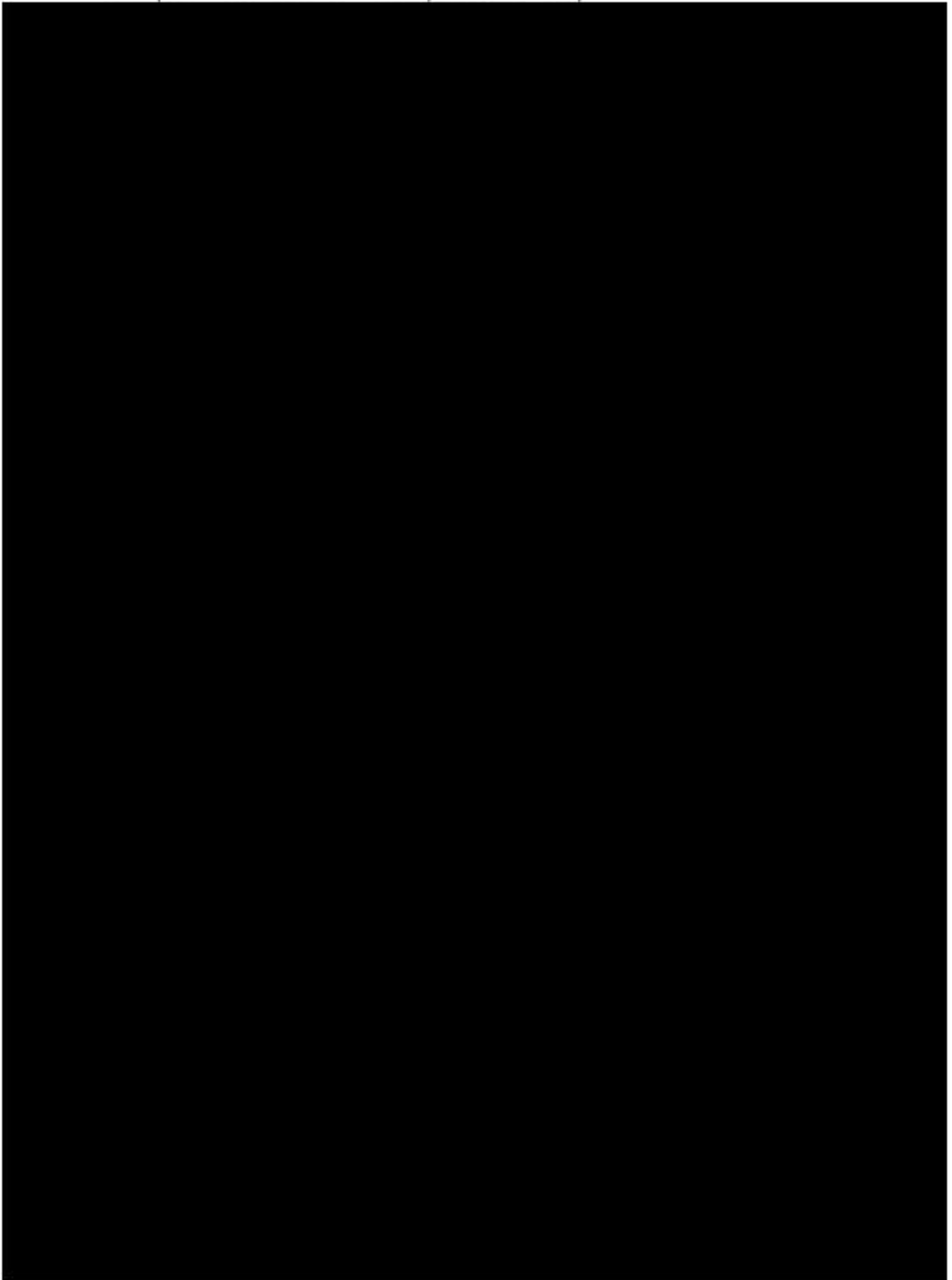

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased by 1.5 million, from 2.5 million in 1980 to 4 million in 1995 (Department of Health 1996).

There is a growing emphasis on the need to improve the efficiency of the public sector, and to ensure that the public sector is able to deliver the services that are required by the public. This has led to a number of initiatives, including the introduction of competition, the restructuring of public sector organisations, and the introduction of performance targets.

One of the main reasons for the need to improve the efficiency of the public sector is the increasing pressure on public sector budgets. This is due to a number of factors, including the increasing cost of health care, the increasing cost of education, and the increasing cost of social services.

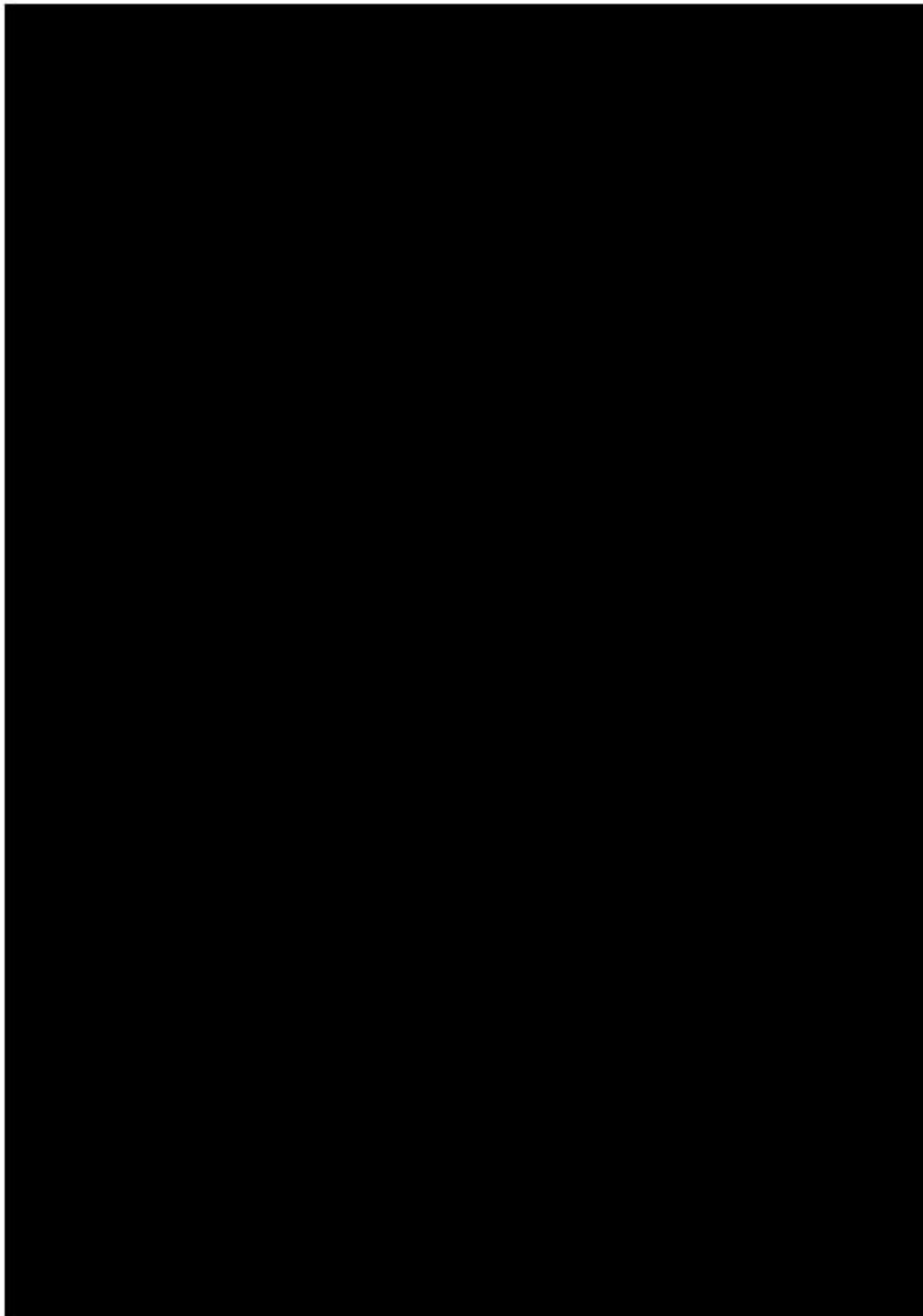
Another reason for the need to improve the efficiency of the public sector is the increasing demand for public services. This is due to a number of factors, including the increasing population, the increasing demand for health care, and the increasing demand for education.

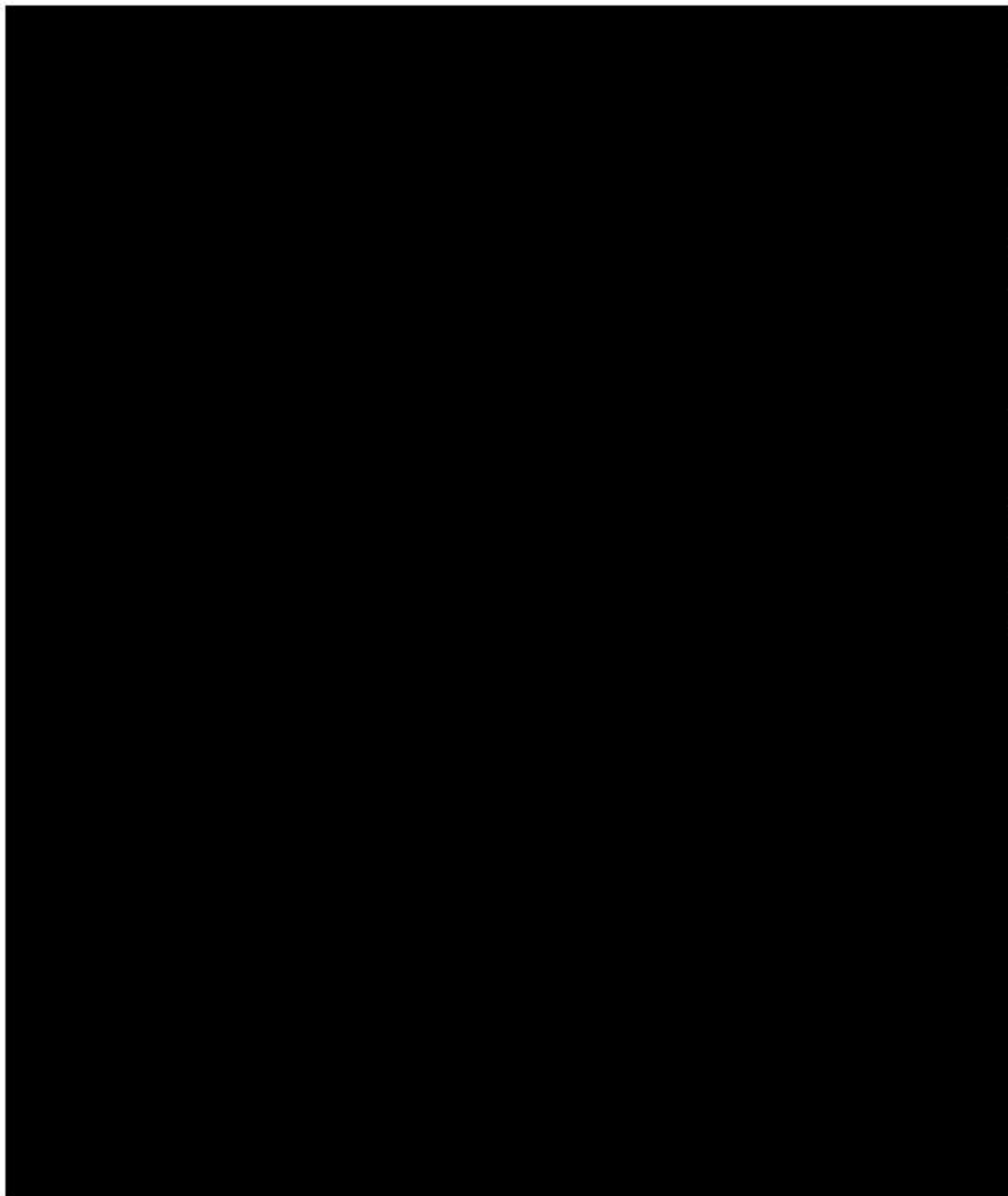
There are a number of ways in which the efficiency of the public sector can be improved. These include the introduction of competition, the restructuring of public sector organisations, and the introduction of performance targets.

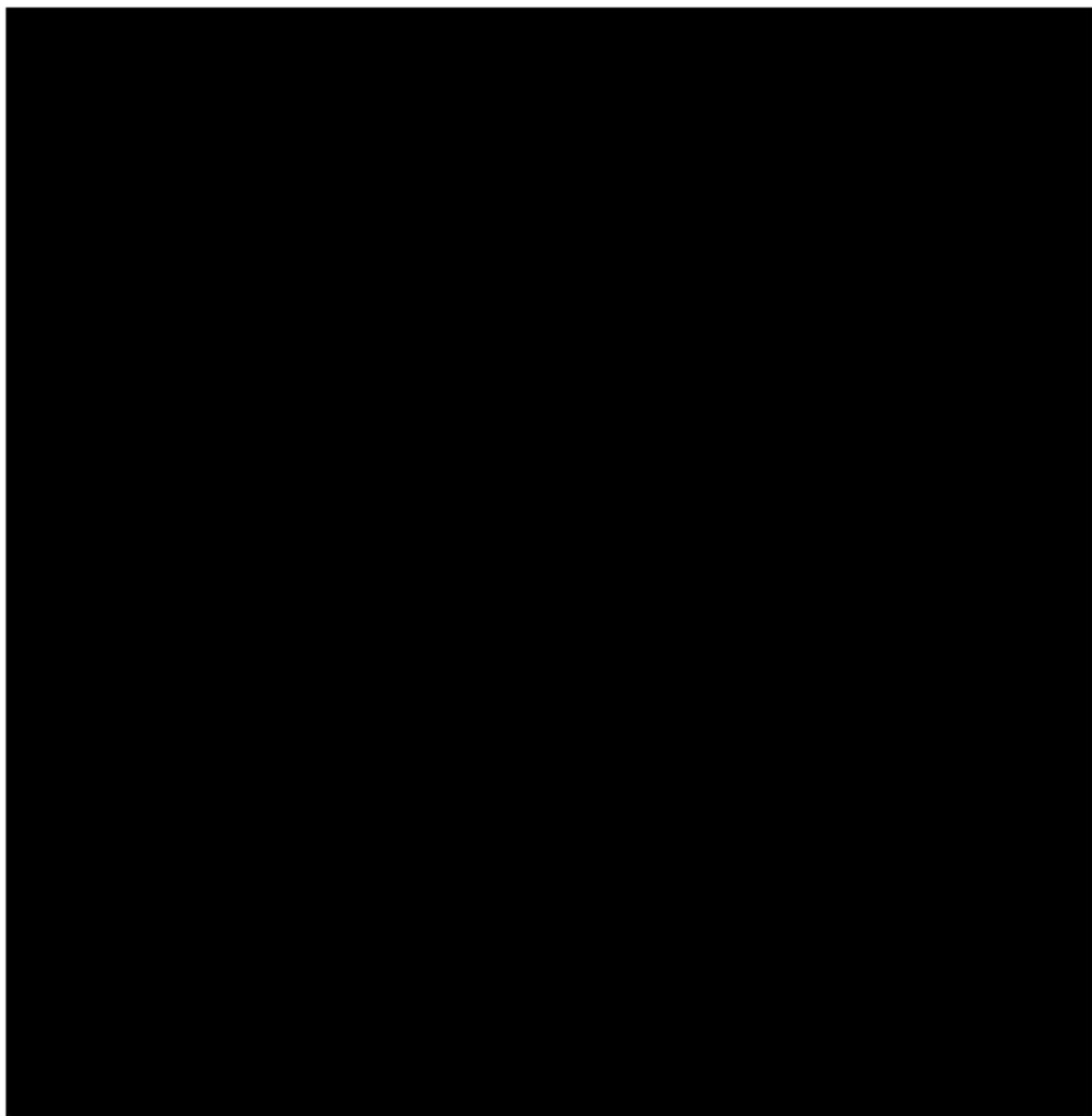
One of the main ways in which the efficiency of the public sector can be improved is by the introduction of competition. This can be done by allowing private companies to compete for public sector contracts.

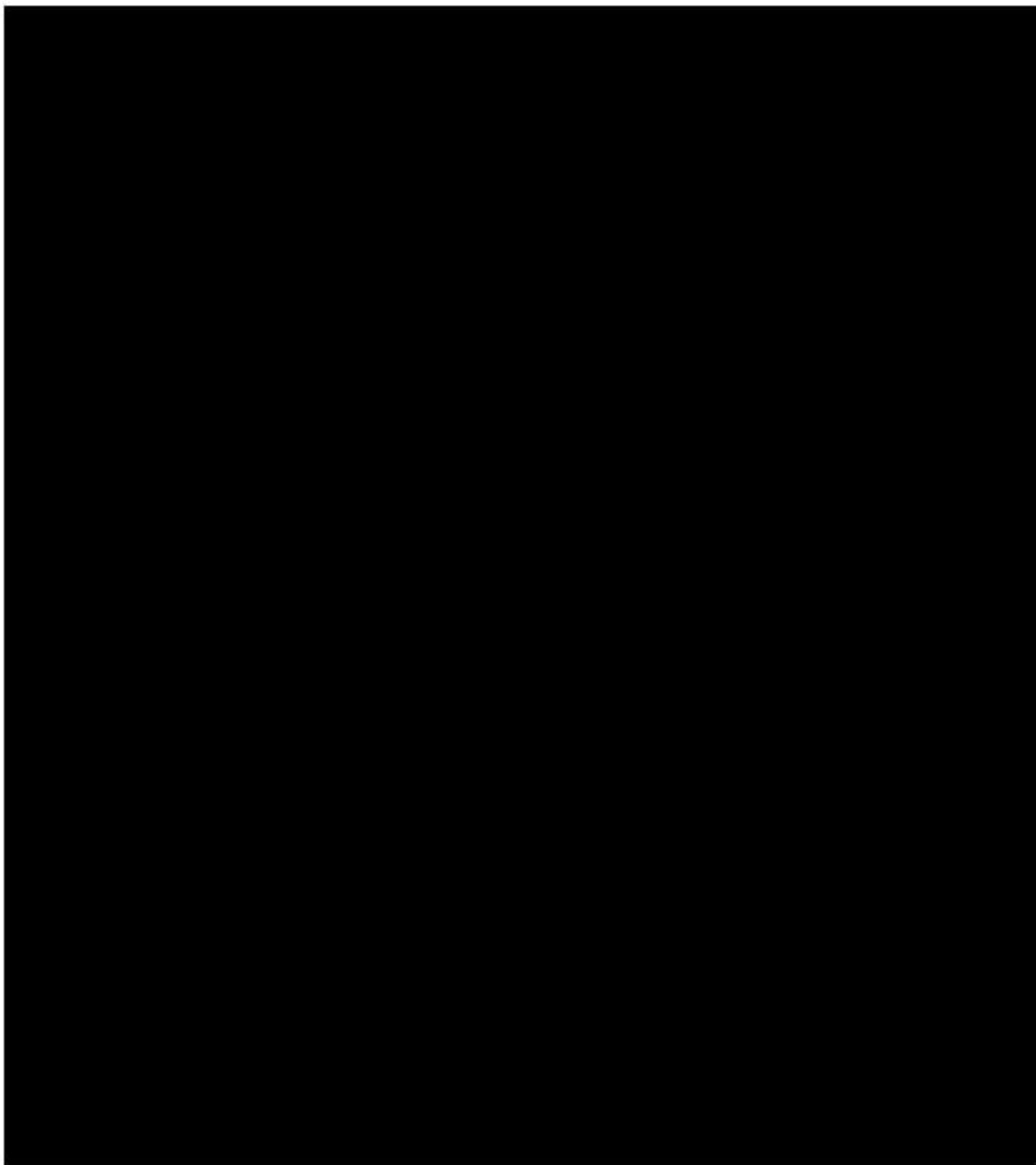
Another way in which the efficiency of the public sector can be improved is by the restructuring of public sector organisations. This can be done by merging public sector organisations, or by transferring public sector functions to private companies.

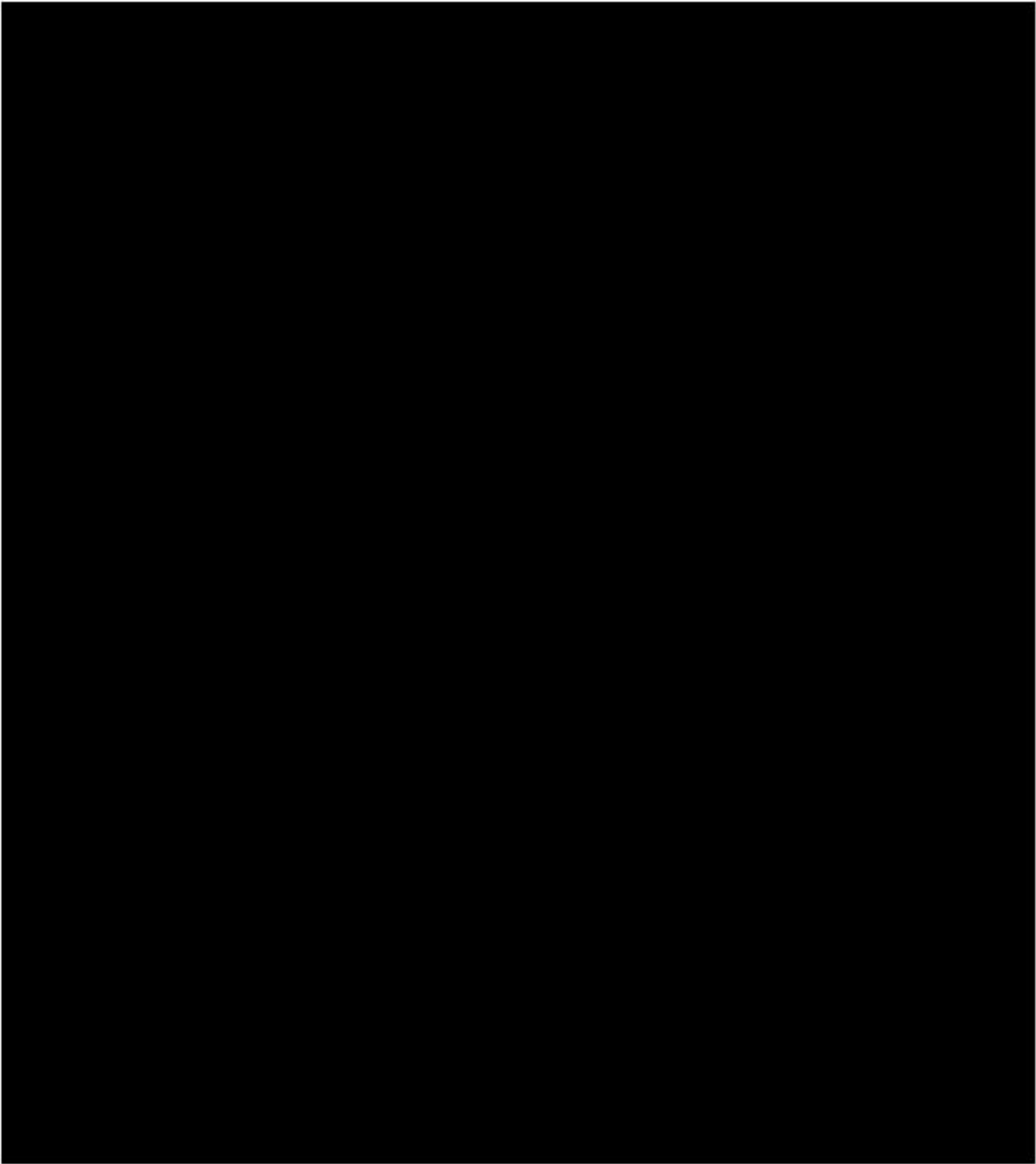
A third way in which the efficiency of the public sector can be improved is by the introduction of performance targets. These targets can be used to measure the performance of public sector organisations, and to ensure that they are able to deliver the services that are required by the public.

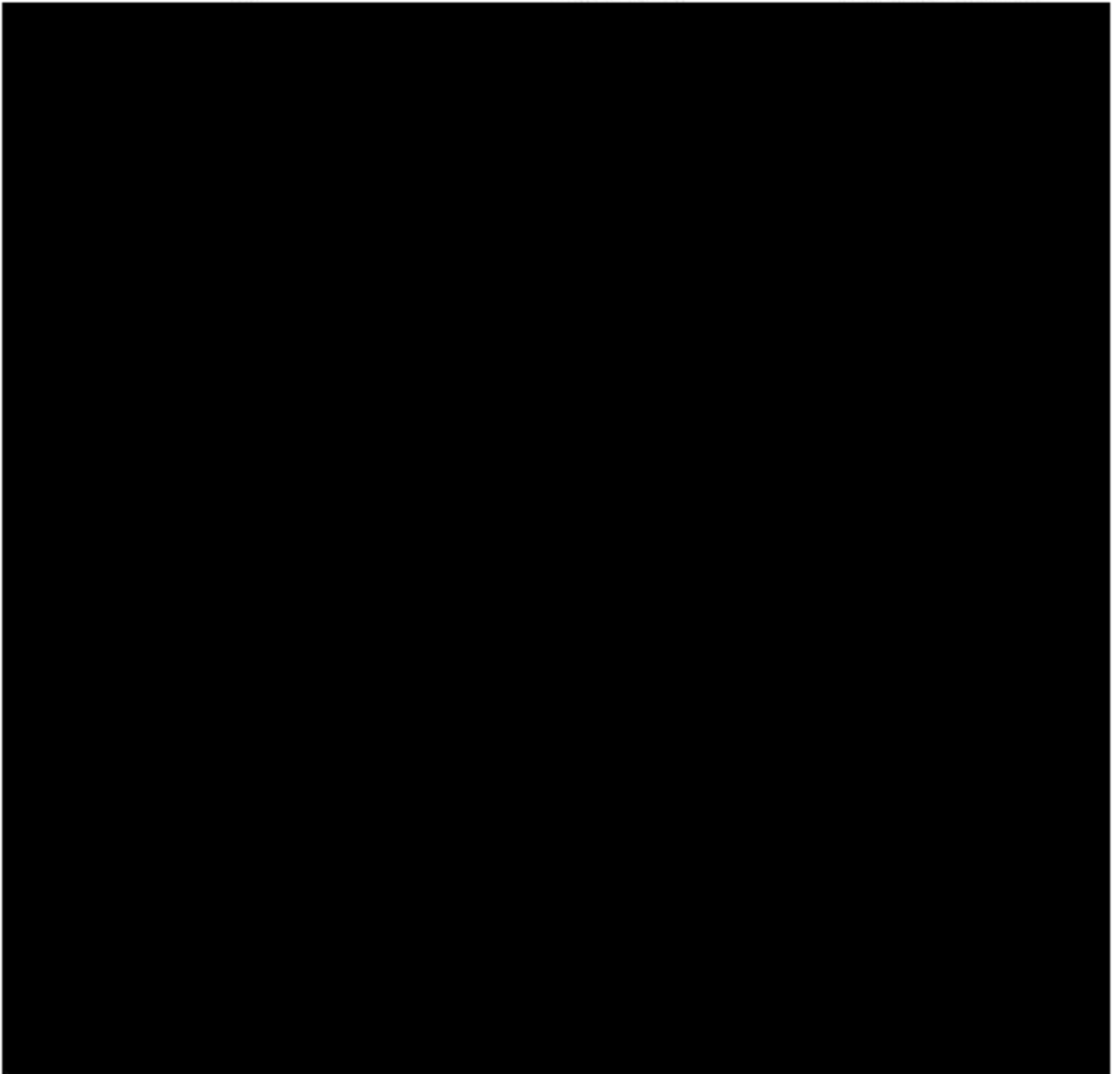

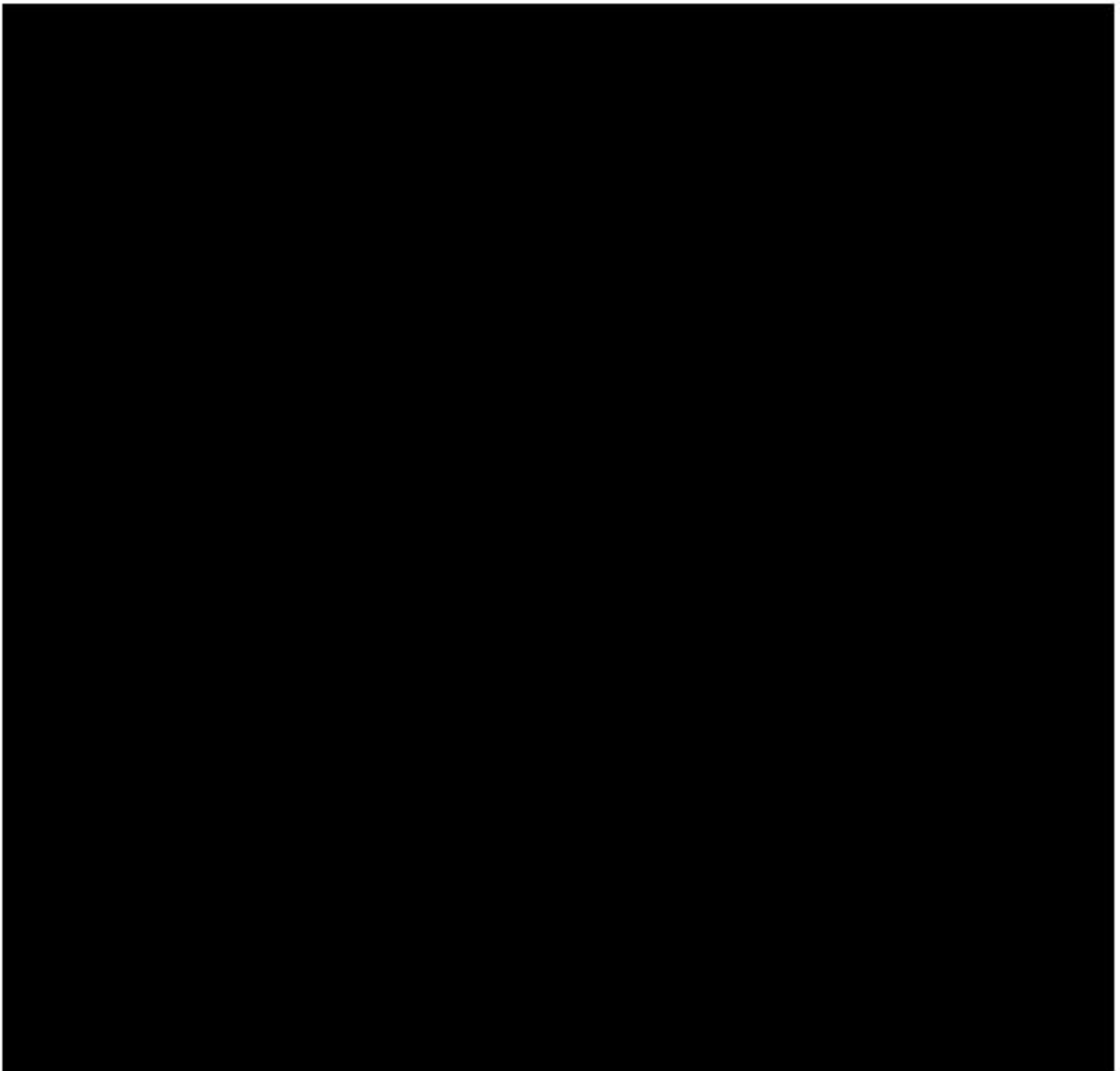

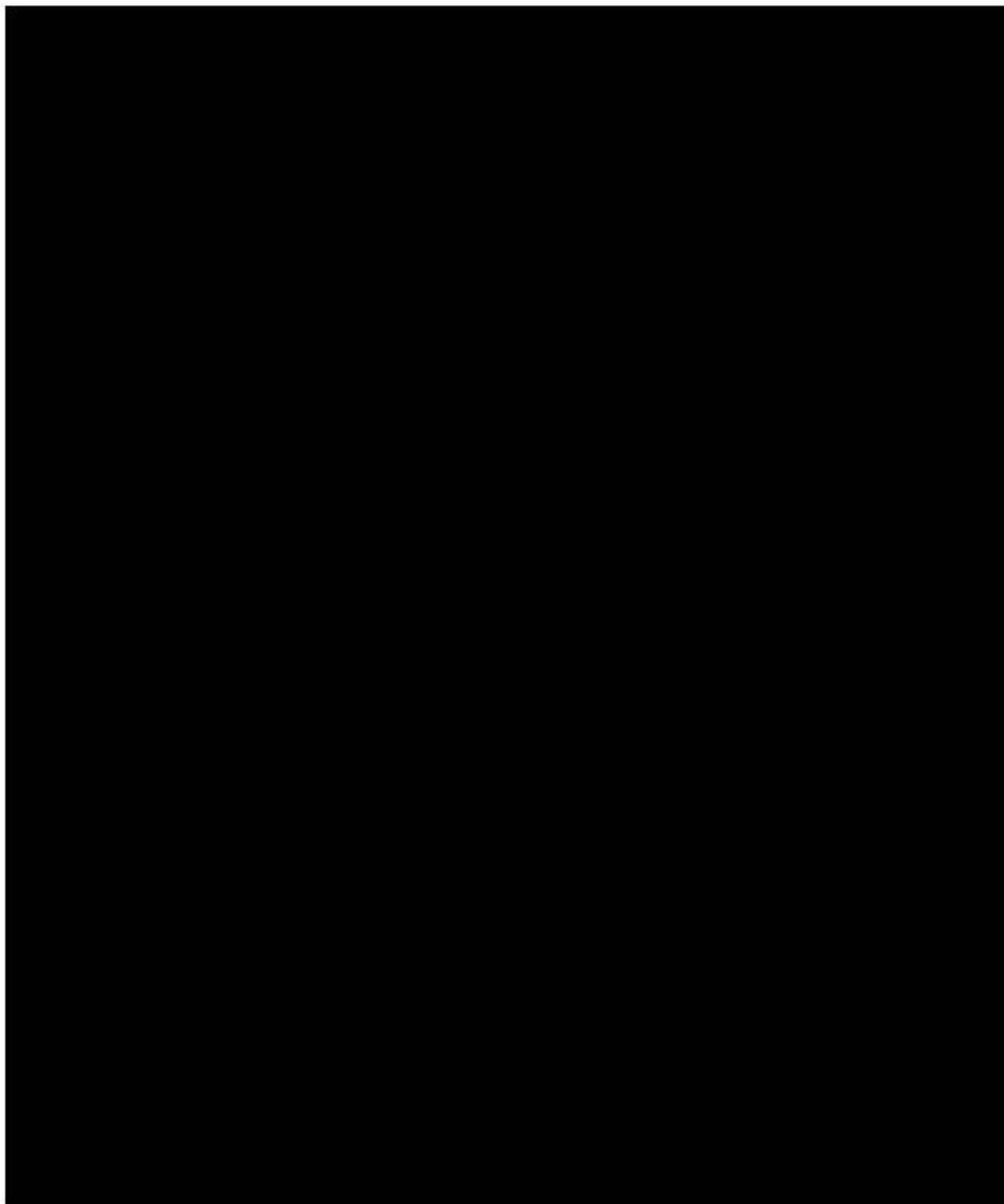

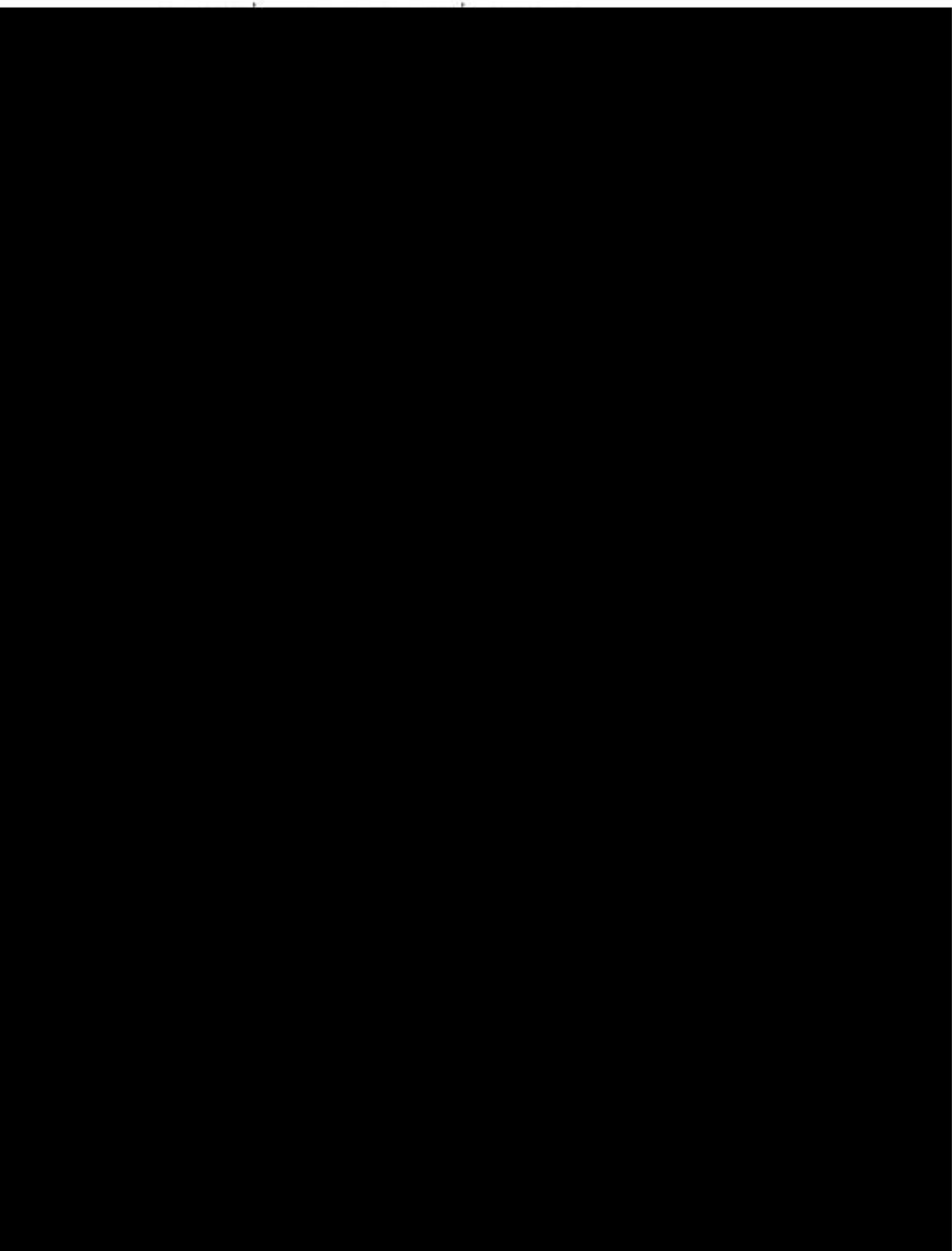
ראש הממשלה י. רבין:

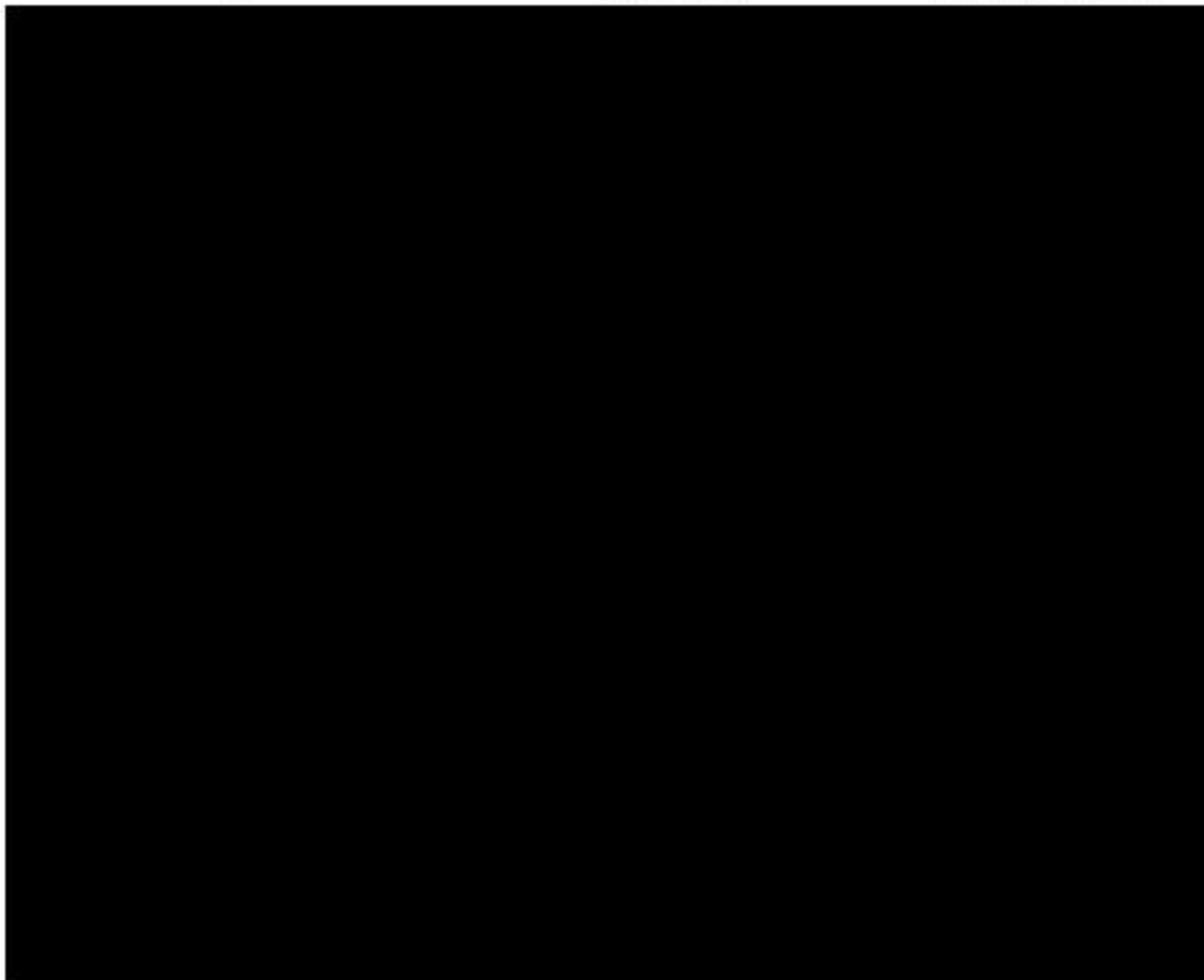

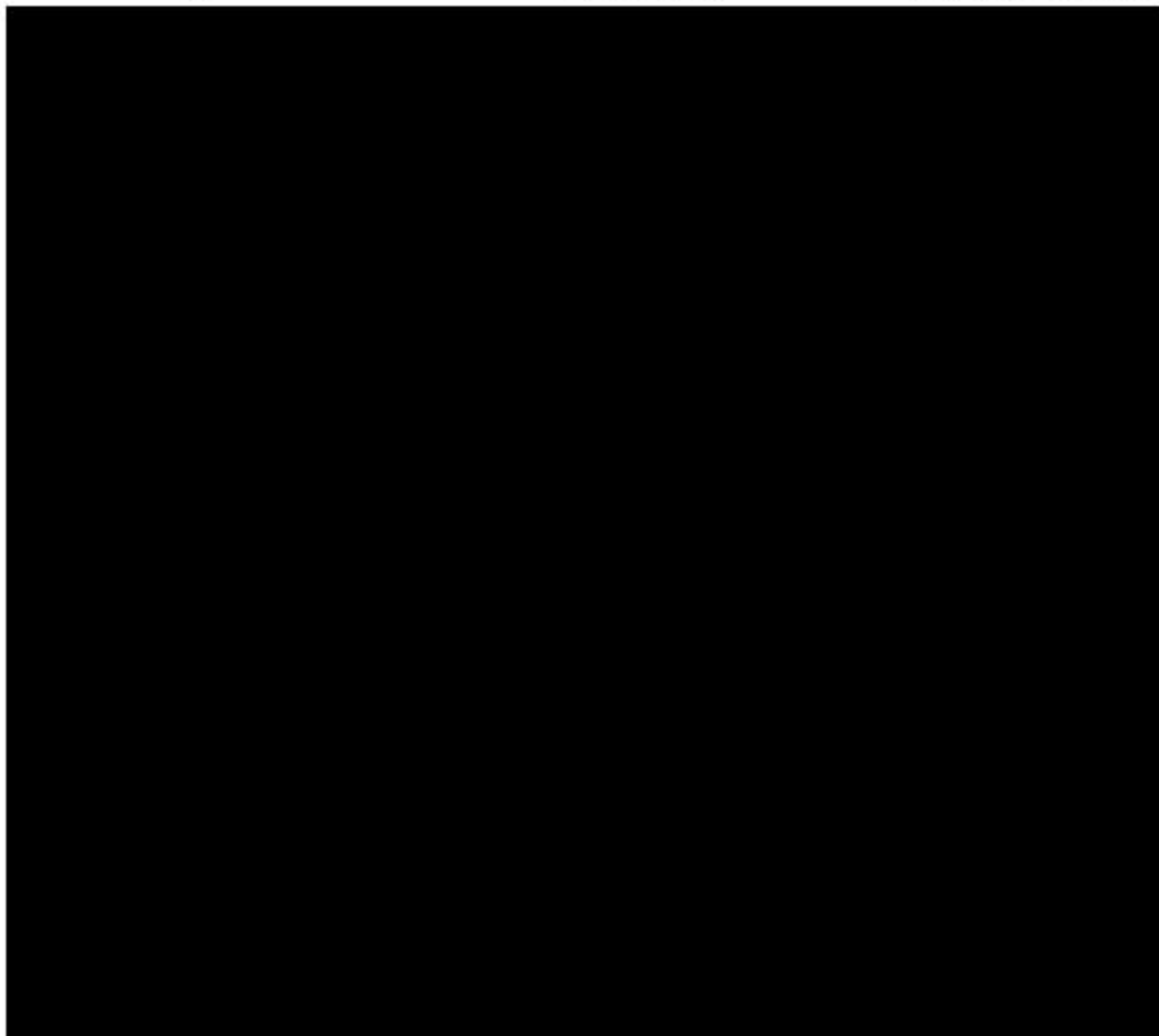

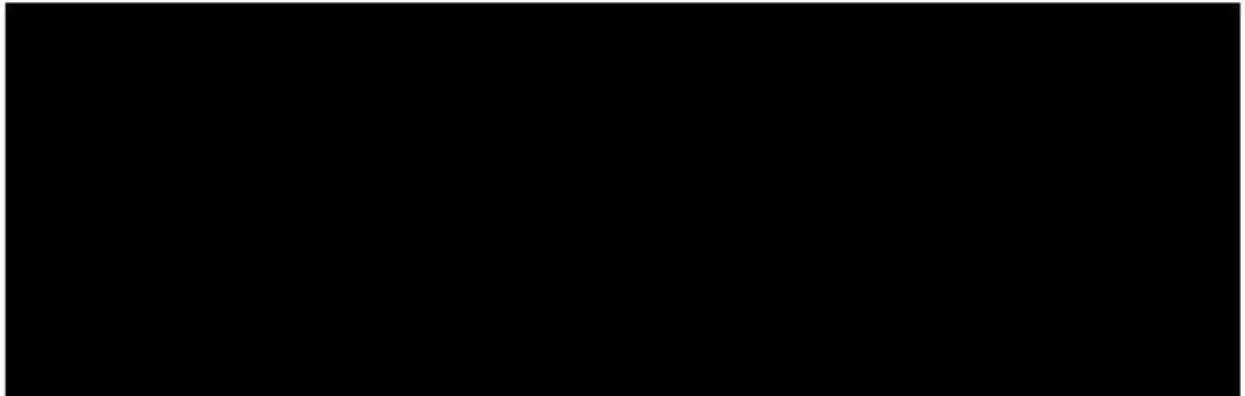

145. ועדות הדברות עם הסתדרות העובדים

ראש הממשלה י. רבין:

כזכור, על פי פנית המזכיר הכללי של ההסתדרות, נתקיימה ביום חמישי פגישה בין קבוצת שרים ונציגי הועד הפועל של ההסתדרות וחברי הועדה המרכזת לבירור הבעיות הכלכליות. בעקבות הסיכום של הדיון הצעתי שם, שיקויים מגע עם המזכיר הכללי של ההסתדרות כדי לטפל בבעיות לטווח ארוך ובבעיות לטווח קצר.

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

האם הביצוע יהיה באמצעות שתי ועדות?

ראש הממשלה י. רבין :

לא. מפעילים את הגוף שהוחלט עליו בשעתו, ללא כל תוספת.

בנוסף לפתרון הבעיות המיידיות, מדובר על שני דברים: (א) עשיית מאמצים ונקיטת אמצעים לצמצום האינפלציה. לזה תקום ועדה, שעל הרכבה עוד יסוכם. (ב) ועדה שתטפל במערכת יחסי העבודה, בעיקר בסקטור הציבורי.

השר ג. האוזנר :

ברמה ממשלתית-ציבורית שתי ועדות?

ראש הממשלה י. רבין :

כן. אבל לא ועדות של בורות, אלא ועדות של הרבות. ואני מניח, שעל כך בודאי יודיע אחר הצהרים המזכיר הכללי של ההסתדרות בועדה המרכזת.

וזה סיכום הודעתי: בהתאם לסיכום שנתקבל בין ראש הממשלה למזכיר הכללי של ההסתדרות, בעקבות הפגישה שהתקיימה בין ראש הממשלה ושרים ונציגי הועד הפועל וחברי הועדה המרכזת לבירור הבעיות הכלכליות והחברתיות החמורות במשק, הוחלט:

א. להפעיל את הצוות המשותף של שרי הממשלה וחברי הועדה המרכזת שעל הקמתו הוחלט לא מכבר - לבירור המגמות החברתיות והכלכליות במשק וידון גם בהצעת ההסתדרות שהוגשה לממשלה בנושאים ויעדים לתכנית כלכלית חברתית (הכוללת תעסוקה, צמיחה כלכלית, מסים ומחירים, בעיות ההון וסובסידיות ועוד).

ב. להפעיל שתי ועדות משותפות לממשלה ולהסתדרות שחדונה בבעיות מיידיות:

- (1) לברר דרכים ואמצעים לצמצום האינפלציה במשק.
- (2) ועדה לבחינת יחסי העבודה ושכר העבודה בשרות הציבורי.

146. החקירה המשטרתית בענין הדלפת "מסמך רוזן" והפרסום בעתון "הארץ" כאילו נחשד בענין זה ראש לשכת שר הבטחון

שר הבטחון ש. פרס:

הבוקר התעוררתי וקראתי בעתון "הארץ" כותרת ראשית: "חיים ישראלי, ראש לשכתו של פרס, הדליף את מסמך רוזן". הענין בעיני חמור בשני מישורים: במישור האישי ובמישור הממלכתי.

חיים ישראלי הוא, לדעתי, אחד העובדים המעולים ביותר שיש למדינת ישראל. אני רוצה לקרוא, לשמחתי או לצערי, דברים שכתב דוקא מנחם בגין, ראש האופוזיציה:

"במשדד הבטחון, שלא כבמשדד החוץ, היתה מרידה קלה נגד החקירה המבישה. אזכיר רק שניים, שנדרשו להתקשר לרצועותיה של מכונת האמת. האחד הוא האלוף טל. בדיעבד החבר, כי המסמך של מר רוזן כלל לא הגיע לידי, אבל התביעה להיחקר הופנתה מתחילה גם אליו. מר טל הוא אחד מבחירי המפקדים שלנו, ולא רק אחד מבכיריהם. הוא מומחה עולמי לשריון, בכך מודים מפקדים רמי מעלה של צבאות מעבר לים. הוא מצביא רב-זכויות בשדה. הוא היה סגן הרמטכ"ל בצבאנו. אחר שנים רבות של שירות מהולל כזה, הגיע היום, שבו יודע ושומר סודות כמוהו עלול, תחת מגשלה זו, להקרא למכונת האמת, כמו...

האיש השני הלא הוא מר חיים ישראלי, ראש הלשכה של שד הבטחון. במשך השנים הספקתי להכיר היטב את עובד המדינה הותיק הזה, המשרת את האומה, אם אינני טועה, תחת חמשה שרי בטחון. לפי הערכתי, אין עובד חרוץ ומסור ממנו. ואילו סודות מדינה הוא קיבל ושמע? מספר וחקר אין להם. הוא במפורש נתבע להיחקר במכונת האמת; אחרי שנים כה רבות של "בלימת" המסמכים הכמוסים ביותר, הנוגעים לבטחון המדינה וליחסי החוץ שלה. הוא סירב להיענות לתביעה הזאת. בצדק. אין לדעת, לפי שעה, מה יהיה בסופה של החקירה המשפילה, אבל נוהל שכזה לא נקטה עדיין שום ממשלה. במקום שלממשלת ארץ-ישראל יצא שם של דוברת אמת, היא היתה לממשלת מכונת האמת."

אני משוכנע ביושרו של האיש הזה ואני גם חייב בהגנתו, לא רק אני, אלא הממשלה כולה. לא יתכן, שבכל פעם הוא יהיה מועמד לשיטה כזאת של טיפול.

אני גם רוצה להגיד את הסתייגותי העמוקה מעניין החקירה בעניין "אמוקו". לפי דעתי, זה גם גובל עם פוליטיזציה של המשטרה. כפי שהבינותי משד המשטרה, היה זה בניגוד לרצונו.

שד המשטרה ש. הלל:

אמרתי: אני לא החלטתי על זה. לא אמרתי אם זה לרצוני או בניגוד לרצוני.

שד הבטחון ש. פרס:

חיים ישראלי נקרא לחקירה.

ראש הממשלה י. רבין:

מה השאילתא?

שר הבטחון ש. פרס:

אגמור את דברי ואציג את השאילתא.

ראש הממשלה י. רבין:

למי מופנית השאילתא?

שר הבטחון ש. פרס:

אליך בתור ראש הממשלה.

ראש הממשלה י. רבין:

האם אני מטפל בחקירות?

שר הבטחון ש. פרס:

אני אומר לממשלה את דעתי. אני חייב להגיד אותה. החוקר שואל אותו כך: "הוכרר לך שהמסמך של רוזן תומך בעמדת פרס, ואתה יודע שפרס הוא בודד בממשלה בנושא זה". מה זה עסקו של חוקר במשטרה לחקור אם פרס הוא בודד בממשלה או לא?

אחרי כן הוא שואל אותו: "אתה ידיד של דייך, מה תעשה אם האינטרסים של דייך יתנגשו עם האינטרסים של פרס?"

אחרי כן הוא שואל אותו: "האם אתה מיוודד אישית גם עם השד ואיך הוא עובד? האם הוא מקיים התיעצויות עם העוזרים שלו? איך הוא הלך לממשלה מבלי לקיים התיעצות בענין זה?"

לפי טעמי, זוהי חריגה כבדה מאד מכל הסדר התקין. לא יתכן. שקצין במשטרה יחקור עובד בכיר במשרד איך הוא עובד עם שר, מה יחסיו עם פלוני ומה יחסיו עם אלמוני.

אחרי כן שמעתי הכחשה של המשטרה.

מה הן השאלות שלי?

(א) אני רוצה לדעת מהו המצב העובדתי. איני רוצה ללמוד את זה מהעתון.

(ב) ואם היה דין וחשבון כזה, אצל מי הוא התקבל?

(ג) האם גם ביחס להדלפה זו מוכן ראש הממשלה להורות כמו ביחס לכל הדלפה אחרת? זוהי הדלפה נגד עובד בכיר נקי כפיים. אי אפשר לעשות מכל אחד סמרטוט.

(ד) אם היה דבר כזה, איך זה נתקבל ואיך זה הודלף?

לא יתכן לחיות בכל יום במדינה תחת טרור של הדלפות ותחת דברים הפוגעים בכבוד אנשים בשיטה שאינה ממלכתית. אילו היו חוקרים כל הדלפה, הייתי מבין. גם סלקטיביות זו היא בניגוד לרוח. ראש הממשלה יודע את חומרתו של הדבר הזה. איני יכול לחיות במשרד, שבו העובדים לא יקבלו את ההגנה.

אני רואה, שהודלף שקיסיןג'ר רוגז על שד החוץ.

קראתי את העתון לפני המברק.

ראש הממשלה י. רבין:

עוד לא ראיתי מברק כזה.

שד הבטחון ש. פרס:

כולנו ניקרא למכונת אמת. כמובן, אי אפשר לחפות

ולא צריך לחפות על שום חטא.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

יכול להיות, שאנשי קיסיןג'ר הדליפו.

ראש הממשלה י. רבין:

נחקור גם אותם.

אני מצטער, שלא ידעתי מראש על השאילתא. אני

עוד יותר מצטער, ששר המשפטים איננו בארץ. לא היתה לי אפשרות לשאול את היועץ המשפטי לגבי הבעיה הספציפית.

בנושא "אמוקו", נשאלה שאלה בקשר לדליפת מסמך רוזן. שר המשפטים הסביר בכתב מדוע חבנו ממני לקיים חקירה. הוא הסביר, שהבעיה העיקרית היא קיום ההדלפות ולא החקירה נגד קיומן. ולכן בשעתו, על פי בקשתו והמלצתו, לאור דיון בממשלה, הוא הופיע בכנסת והודיע על דעת הממשלה, שלהבא בעניני דליפה יינקטו צעדים.

הוא בא אלי לפני שבוע או שבועיים עם עוד פנייה. אמרתי שאין טעם, כי על כל דליפה נעשה חקירה משטרתית, כי אחרת איני יודע להיכן נגיע. אבל ההחלטה נתקבלה אז על פי המלצתו של שר המשפטים, על דעתי. ואני חושב, שהבעיה המרכזית של הממשלה היא קיום הדליפות.

שר הבטחון ש. פרס:

וגם כבוד העובדים.

ראש הממשלה י. רבין:

כבוד העובדים מובטח קודם כל באי-קיום הדליפות. כמובן, זה אינו פוטר כהוא זה יחס של הגינות בחקירת המשטרה. אין אני בקי בחקירת המשטרה. אבקש את שר המשטרה לענות על דרך עבודתה של המשטרה.

כראש הממשלה וכממלא מקום שר המשפטים, לא קיבלתי שום דיווח על סיכום החקירה בנושא דליפת מסמך רוזן. לא קיבלתי שום דין וחשבון ביניים ושום דיווח המצביע על כיוון כזה או אחר, או על מיהו שחשוד או אינו חשוד. בכל אופן, כממלא מקום שר המשפטים, לא הגיע אלי מצד היועץ המשפטי לממשלה שום דיווח בנושא הזה. עד הרגע הזה, לא קיבלתי שום דיווח כזה.

לכן, אני מפריד בין שני הדברים. לגבי ההחלטה ללכת ולחקור את הדליפה, היתה הצעת שר המשפטים בעקבות ישיבת הממשלה, והוא הודיע על כך בכנסת. איני רואה אפשרות שהממשלה לא תטפל בדליפות. הדליפות הפכו למכה המבזה את הממשלה. לכן, קיבלתי את דעתו של שר המשפטים ובוצעה חקירה.

שר הבטחון בא אלי פעם אחת. היתה לנו שיחה. ביקשתי ששנינו נקיים פגישה עם שר המשפטים ועם היועץ המשפטי לממשלה. אינני משפטן ואין אני מוכן לקבוע למשטרה או ליועץ המשפטי בהכוונת המשטרה, איך לבצע את החקירה. לא איכפת לי, שהממשלה תקיים דיון ותקבע סייגים למשטרה איך תחקור. כל עוד הממשלה לא קבעה זאת, אין אני רואה את עצמי מוסמך לקבוע לשר המשפטים או ליועץ המשפטי או למשטרה איך לחקור.

שר הבטחון ש. פרס:

במה ההדלפה הזאת פחות חמורה מאשר ההדלפה

הקודמת?

ראש הממשלה י. רבין:

איך עושים את זה? אני יודע, שבשעתו כאשר היתה דליפה על שני המבקרים הסובייטיים, נבדקו כל האנשים במכונת אמת, פרט לשרים - ובצדק. אם איני טועה, נבדקו אז כולם, כולל חיים ישראלי.

ישבנו יחד עם שר המשפטים ועם היועץ המשפטי והוא הסביר לנו, שלא יגבילו את המשטרה בחקירתה. יחד עם זה, זכותו של כל אזרח במדינת ישראל, להיענות או לא להיענות לפניית המשטרה בענין חקירה. ואני חוזר ומדגיש: אלי לא הגיע כל דין וחשבון, לא דין וחשבון ביניים ולא דין וחשבון מסכם בנושא הזה. גם אני קראתי את זה בעתון, ולא ידעתי על כך ואיני יודע על קיום דין וחשבון כזה. שמעתי אחרי כן ברדיו והיתה הכחשת המשטרה.

לגבי אופן החקירה של המשטרה, אם תהיה תלונה על הדלפה ותתבקש חקירה, אפנה אותה ליועץ המשפטי.

שר הבטחון ש. פרס:

כל חקירה המלווה בהדלפה פוגעת באנשים חפים

מפשע.

שר המשטרה ש. הלל:

אני חייב לחזור ולומר שזה גורלה של המשטרה, שכל פעם כשיש בעיה, אם בהפגנות כנגד קיסנינג'ר ואם יש משבר בקצא"א, חמיד בסופו של ענין מסתבר שהמשטרה בעצם היתה אשמה בכל.

אמרתי את זאת הבוקר: המשטרה לא ביקשה את החקירה הזאת, היא לא היתה מעוניינת לעשות את החקירה הזאת. אני אישית לא הייתי שותף לזה. גם אין לי שום דעה בענין זה. כי המשטרה קיבלה בענין זה הנחייה מהיועץ המשפטי, לפי שיחות שהיו בין ראש הממשלה ובין שר המשפטים והיועץ המשפטי. ברגע שהמשטרה צריכה לעשות את החקירה הזאת, היא עושה את זה גם אם אין היא אוהבת את זה. אני מודיע, שחלק גדול מתפקידיה, המשטרה עושה מבלי לאהוב אותם, אם מדובר על פינוי פולש מדירה ואם מדובר לפזר הפגנה זו או אחרת. היא עושה את הדברים לפי מיטב השיקול המקצועי ולפי מיטב יכולתה. אני אומר שלא יכולה להיות באיזה מקום שהוא איזו שגיאה או שמישהו יכול לקבל מכה לא נכונה, או שתישאל שאלה לא נכונה.

אותו הדבר גם בענין זה. אני לא בחרתי בזאת. לא המשטרה קבעה איזה נושאים ייבדקו. אם יש לזה שיקולים מעבר להחלטה, אין המשטרה יכולה להכנס לזה.

(עד כאן רשם י.מ. - מכאן ל.ד.)

לגבי נוסח החקירה - האמת היא, שכל העניין נקבע בין היועץ המשפטי למשטרה ואני לא התעניינתי מה קורה ומה שואלים. היתה הנחייה של היועץ המשפטי. מה שהעיר כאן שר הבטחון נוגע להערותיו של אחד הנחקרים לגבי שאלות המשטרה - יכול להיות, שהדבר נוגע לטון השאלה, ויכול להיות שאלו היו שאלות לא לגיטימיות. אבל כאשר חוקר שואל ורוצה לדעת האם היתה התיעצות ורוצה לדעת מי השתתף בהתיעצות, אינני חושב כי זה צריך לפגוע. ואי אפשר להגיד לחוקר: "אל תלך, אל תחקר, תזהר בטון", כי אחרת אולי מוטב לומר: "מי שהדליף זאת שיודיע למשטרה בין השעות 8.00 ל-10.00". יכול להיות שמישהו יותר רגיש לשאלה זו או אחרת, יכול להיות שאותו קצין גם לא שאל זאת בצורה העדינה ביותר - זה גם לא הובע במפורש.

שר התיירות מ. קול:

אתה לא מרגיש כי אלו השאלות החמורות ביותר

שאסור לשאול אותן?

השר ג. האוזנר:

הן גם לא דרושות.

שר המשטרה ש. הלל:

אני לא שמעתי את השאלות. אני לא מוכן, בשלב זה, לומר כי הן לא דרושות ואינני חושב, שהשאלה האם עוד אנשים במשרד יכלו לדעת את הנושא והאם היתה התיעצות קודם לכן או לאחר מכן, זו שאלה בלתי לגיטימית. אם אתה מצפה כי המשטרה תעשה את המוטל עליה, אל לנו להגבילה, מה עוד שעדיין לא ברור מה נאמר.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ה"סטייטמנט" כי חשד הוא מבודד, לא היתה במקומה.

שר המשטרה ש. הלל:

כיוון שלא אני, לא אתה ולא חשד, לא היינו באותו שלב, איננו יודעים מה בדיוק נאמר....

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

א-פרופו, בדיחה רלוונטית: היום כשאדם מתקשר למשטרה, למספר הטלפון שבו הוא יכול למסור הודעות אנונימיות, עונה לו תקליט: "כל העמדות תפוסות, נא המתן, תיעצר לפי התור".

ראש הממשלה י. רבין:

חשד בר-לב תמיד יודע להרגיע באיזו שהיא צורה.

שר המשטרה ש. הלל:

אני רק רוצה לומר, שכל חקירה שעושה המשטרה, בכל פעולה שעושה המשטרה, תמיד מישו רואה את עצמו נפגע. האם הכוונה היא, שהמשטרה תעשה את חקירותיה כמי שמוטל עליו הר כגיגית? אינני מציע כי נגיד לחוקר כיצד לשאול את השאלה, אם בכוונתנו להטיל עליו תפקיד זה. יכול להיות שכל חוקרי המשטרה אינם טובים.

שר הבטחון ש. פרס:

זו חקירה בתחום הפוליטי, ובאופן ממלכתי צריך להמנע מפוליטיזציה של המשטרה.

שר המשטרה ש. הלל:

יכול להיות, שאין להטיל נושא זה על המשטרה.

שר הבטחון ש. פרס:

ואני העליתי נושא זה לדיון לפני שר המשפטים, ראש הממשלה והיועץ המשפטי לממשלה והובטח לי כי לא תשאלנה שאלות בלתי רלוונטיות. השאלה איך חשד עובד, זו לא שאלה למשטרה או לחוקר המשטרה.

שר המשטרה ש. הלל:

אני אינני מוכן לקבל מראש כי כל השאלות הן בלתי רלוונטיות, בעיקר כשאתה מטיל על המשטרה לבדוק מי מגיע לחומר ומי קורא את החומר.

ואני רוצה להוסיף מלה לגבי מכונת האמת - אפשר להחליט כי לא חוקרים בכלל במכונת אמת, או חוקרים רק בענינים מסוימים. אבל כל התיאור הזה של מכונת האמת כג'וג'ו, זה תיאור בלתי רלוונטי. היועץ המשפטי היה מוכן להיחקר במכונת אמת, אני הלכתי להיחקר במכונת אמת.

שר הבטחון ש. פרס:

החקירה היא לא נוראה, אלא רק הפרסום מי נחקר
במכונת אמת גורם נזק הן לפרט והן למדינה.

שר המשטרה ש. הלל:

השאלה היא אחרת - זו השאלה של הפרסומים המלווים
אותנו בכל תחומי חיינו ואני, כשר, לאחר שראיתי כי היתה הדלפה מפורום אשר אני
הייתי בו, לא קיבלתי על עצמי לבקש מאף אחד מהאחרים שהיה נוכח באותו פורום
להיחקר במכונת אמת, מבלי שאני אלך ראשון.

שר העבודה מ. ברעם:

עבדה כאן במפורש על חוק החסינות.

שר המשטרה ש. הלל:

אז תעמיד אותי למשפט.

ראש הממשלה י. רבין:

זו לא חקירה, זה מתן עדות והחוק לא מונע זאת.

שר המשטרה ש. הלל:

אתה יכול לתבוע אותי למשפט. אני לא יכולתי
לדרוש מהיועץ המשפטי, מראשי ערים ומאלופים בצה"ל שילכו להכריז במכונת אמת, מבלי
שאני אלך קודם לכן.

שר הבטחון ש. פרס:

מה שאני רציתי לדעת לגופו של ענין - האם יש דו"ח? שאלתי את היועץ המשפטי לממשלה הבוקר והוא אמר לי, כי יש וכי זה יהיה כיאות אם אשאל זאת בממשלה.

ראש הממשלה י. רבין:

האם היועץ המשפטי לממשלה קיבל דו"ח והדבר לא

דווח לי?

שר המשטרה ש. הלל:

היועץ המשפטי קיבל דיווח ושר המשפטים קיבל דיווח, אך לא דו"ח בכתב. אני לא קיבלתי כל דיווח.

ראש הממשלה י. רבין:

אני מיום חמישי לא קיבלתי כל דיווח. ההכחשה אשר מבקשים מהמשטרה היא לקבוע, שכל מה שהודלף אינו נכון. אבל בחקירה הזו היו אנשים, אשר מראש לא נחקרו. השדים, לפי החלטה, לא נחקרו. היו אנשים, שנמצאים בחו"ל ולא נחקרו. היו אנשים בסגל הטכני, אשר נחקרו חקירה כלשהי. הבעיה היא שהמשטרה נתקלה בבעיה, שהתפוצה אשר מופיעה על המברקים, אינה התפוצה הסופית וכי התפוצה מגיעה מעבר למה שמפורט על המברק, והיא מגיעה למקומות שונים, בין ע"י צילומים ובין ע"י העברתם של המברקים. אני שמעתי זאת הבוקר, לאחר שהתעניינתי בנושא.

שר הפנים י. בורג:

אם כן, כאן מתחיל ענין אחר. זה דבר חמור מאד.

שר המשטרה ש. הלל:

מכל מקום, התעניינתי הבוקר בענין זה והמשטרה אמרה לי, שמי שהיא חקרה והיה מוכן להיחקר במכונת אמת, אין לגביו כל חשדות.

שר הבטחון ש. פרס:

אני מבקש כי זה יפורסם.

ראש הממשלה י. רבין:

אם זה יפורסם, זה יהיה חמור יותר, כי ידוע שעובדי משרד ראש הממשלה, ממנכ"ל ומטה, הסכימו להיחקר במכונת אמת, עובדי משרד החוץ הסכימו להיחקר במכונת אמת ורק עובדי משרד הבטחון לא הסכימו לכך. אם זה יפורסם, הטלת האחריות על משרד הבטחון תהיה גדולה יותר.

שר המשטרה ש. הלל:

באשר לדו"ח, לא היה דו"ח בכתב, היה דיווח

ונאמר...

ראש הממשלה י. רבין:

אני מבקש לא לפרסם את מה ששד המטטרה אמר, כי אז
אנו מסתבכים עוד יותר, דוקא לכיוון הלא רצוי. לפי מה שהוא אמר, אני מבין שמה
שנאמר בפרסום, אין בכך כל אמת. זה מה שחשוב, אינני חושב שאת השאר רצוי לומר.

שד הבטחון ש. פרס:

אני מבקש, שיפורסם כי אין אמת במה שפורסם.

שד המטטרה ש. הלל:

זו היתה ההודעה של דובר המטטרה, ואני לא מתנגד
שיוגד כי אני אישדתי הודעה זו.

שד הבטחון ש. פרס:

ולאחר שחשב עם היועץ המשפטי לבדוק מי הדליף
לעתון "הארץ", יתכן שיחקרו אנשים נוספים במכונת האמת.

ראש הממשלה י. רבין:

ואז יגידו האחרים כי הם אינם רוצים להיחקר

במכונת האמת.

שד הבטחון ש. פרס:

שיגידו.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני מחפש יזם להקמת מפעל למכונות אמת בארץ.

שר המשטרה ש. הלל:

בהקשר לכך, אני רוצה לציין, כי אכן יש בארץ פיתוח של מכונות אמת, אשר התקבלו אליה כבר הזמנות.

מכל מקום, אני בהחלט ארצה לשקול, מעתה ואילך, את כל התפקידים שיטילו על המשטרה.

שר הבטחון ש. פרס:

בצדק. המוסדות הממלכתיים נזהרים מאוד מלהכנס לתחומים שיש בהם אופי של פיקוח פוליטי.

שר המשטרה ש. הלל:

אבל ברגע שיש תשובה שכזו, יש שאלה - האם המשטרה אומרת "פוס", משלב זה ואילך לא חוקרים?

שר הבטחון ש. פרס:

או שתחקרו כל הדלפה, אך לא באופן סלקטיבי. לא יתכן שמתוך 100 הדלפות יבחרו אחת באופן סלקטיבי. יש לחקור את כולן, כולל את זו של הבוקר. ואז לא יהיה איכפת לי שכולם ייחקרו.

ראש הממשלה י. רבין:

אני אחיה בעד.

שר המשטרה ש. הלל:

ולא יתכן שהיועץ המשפטי ינחה את המשטרה בחקירה

ואנו נגיד לה לא לחקור.

ראש הממשלה י. רבין:

אני לא רציתי להכניס את שב"כ לנושאים האלה. זה

תפקיד המשטרה.

שר הבטחון ש. פרס:

או שחוקרים כל חטא ולא רק את החטאים

הפוליטיים...

ראש הממשלה י. רבין:

זה לא חטא, זו עבירה על החוק.

שר הבטחון ש. פרס:

וזה קורה כל יום, אז יש לחקור כל מקרה.

147. הפתחה בתקציב המדינה לשנת 1976 והצעת התקציב לשנת 1977

שר האוצר י. רבינוביץ:

רבותי, אנו הנחנו על השולחן את התקציב לשנת 1977, ואני רוצה בראשית דברי לסכם בקצרה את ההתפתחות של שנת 1976. היה לנו דיון לפני ספטמבר, דיון ממצה על הבעיות הכלכליות, אבל אני רוצה, בפתח הדיון על התקציב, לומר כמה דברים לסיכום השנה הזו.

בבואנו לסכם את ההתפתחויות הכלכליות בשנת 1976, אנו עושים זאת במידה של סיפוק מעורב בחירה: סיפוק על הישגים בכמה מיגזרים של הפעולות הכלכליות, ובעיקר בתחום המרכזי של מאזן התשלומים וחרדה מסוימת לגבי הוצאות העובדים על המשק והחברה בחודשים ובשבועות האחרונים, העולים לערער את הישגינו ולגרור לגסיגה בשנת 1977. אי לכך, עלינו לעשות כל הניתן, מעבר למה שנראה היה סביר בימים כתקנם, כדי לגמור בצורה סבירה את השנה הזאת, שכן גמר השנה חשופה היא נקודת הזינוק לשנה הבאה. יחד עם זאת, עלינו להחליט כבר היום כמה החלטות מרחיקות לכת, לדעתי, לגבי התקציב והמדיניות לשנת 1977.

ההישג העיקרי בשנת 1976 הוא שיפור במאזן התשלומים, מעבר ומעל לציפיות האופטימיות ביותר בתחילת השנה. בעוד שבתקציב הלאומי לשנת 1976 דובר על ירידה של הגרעון המסחרי בסך של 150 מיליון דולר, צפויה בו ירידה למעשה של כחצי מיליארד דולר. המגמות החיוביות ביצוא, שהצגתי לפני הממשלה בתחילת ספטמבר, נמשכו גם בחודשים ספטמבר ואוקטובר. בשנת 1976 כולה צפוי גידול של 12% ביצוא הכולל במונחים ריאליים של 20% ביצוא הסחורות, של 22% ביצוא התעשייתי למעט יהלומים, של 21% ביצוא החקלאי ושל 25% ביצוא שירותי תיירות. ואילו בגידול היבוא נמשך הקפאון. ביבוא הסחורות לא צפוי שינוי ריאלי והיבוא הכולל, למעט יבוא בטחוני ותשלומי רבית לחו"ל (סעיפים שאין בהם גמישות), צפוי גידול ריאלי של 1% בלבד. בעקבות התפתחות זו, הוחלט להחזק על יתרות מטבע

חוץ והן אף גדלו ב-100 מיליון דולר בקירוב, על אף ירידה משמעותית (של 240 מיליון דולר עד יולי) ביתרה לזמן קצר. (אתם זוכרים כי עמדנו ב-950 מיליון דולר, ואילו עכשו אנו עומדים ב-650 מיליון דולר חוב לזמן קצר ואפשר היה להוריד זאת יותר). חלקו של החוב לזמן קצר בסך החוב הלאומי, כבר הגיע ל-12% מסך החוב הלאומי ועתה הוא פחת ל-8%.

רמת הפעילות הכוללת המשיכה להיות נמוכה, אף כי היתה גבוהה במקצת מאשר בשנה הקודמת. האצה זו נגרמה בעיקר על ידי גידול היצוא והצריכה הפרטית, שלא קוּוּז על ידי הירידה בצריכה הציבורית ובחשקעות (לו היינו משיגים זאת, לא היתה העליה במחירים כל כך גבוהה). התוצר הלאומי גדל ל-76%, ב-3% בקירוב, לעומת גידול של חצי אחוז בשנה הקודמת. הצריכה הפרטית גדלה ב-5.5% (לעומת ירידה של 0.6% ב-1975). זהו אחד היעדים שלא הושג במלואו, שכן הצריכה הפרטית לנפש גדלה ב-3%, לעומת תחזית של ירידה של 2%.

שר התיירות מ. קול:

ההפרש הוא 5%.

שר האוצר י. רבינוביץ:

ראוי לציין, שמאז הנהגת מס ערך מוסף, חלה תפנית וברבע השלישי חזרה הצריכה ופחתה.

באשר לחשקעות, החשקעות פחתו בשנת 1976 במידה ניכרת, בשיעור של כ-13%, כשעיקר הירידה היא בחשקעות בבניה למגורים (12%).

בעוד החשקעות בענפי המשק יורדות ב-5% בקירוב, חל גידול בחשקעות בחקלאות, כאשר החשקעות בתעשייה עומדות על רמתן מהשנה הקודמת. (כידוע, היתה השנה הקודמת אחת השנים הגדולות בחשקעות בתעשייה - 18% של גידול)

ריאלי בהשקעות).

בצריכה הציבורית חלה ירידה ריאלית של כ-3.5%, שהתרכזה כולה בצריכה הבטחונית המקומית, וירידה של כ-9% ביבוא הבטחוני. בצריכה הציבורית האזרחית חל גידול קל של כ-2%, כלומר, אין שינוי בצריכה האזרחית לנפש (הירידה הריאלית חלה בצריכה הבטחונית בגלל היבוא).

שד הבטחון ש. פרס:

וירידה בתקציב.

שד האוצר י. רבינוביץ:

בשנה שלישית זאת של פעילות ברמה נמוכה, ניכרים סימנים ברורים של החלשת מימדי תעסוקת היתר, כשנמשך גידול הדרגתי ועיקבי במוצעי היומי של המובטלים וחלה ירידה של שליש לעומת נקודת השיא (בנובמבר 1975) במספר העובדים שנדרשו בלשכות העבודה ולא סופקו. תהליך זה היה מלווה בניידות עובדים לתעשיות היצוא, שקלטו השנה כ-6,000 עובדים (כלומר, ישנה תופעה בולטת של החלשה והאטה בתחום התעסוקה).

עלית המחירים המהירה בשנת 1976 תואמת את התחזיות. מתחילת השנה ועד לסופה, יעלה מדד המחירים לצרכן ב-35% בקירוב. לפי קצב עליה זה, תהיה רמת המחירים הממוצעת בשנת 1976 גבוהה ב-31% מהרמה הממוצעת של 1975. כ-3/4 מעלית מחירים זו היא פונקציונלית ונובעת מהמדיניות הממשלתית. לדאבוננו, לא הספיקה מידת הריסון של הביקושים למנוע חריגה בעלית המחירים מעבר לעליה הפונקציונלית המתחייבת.

לסיכום, ניתן לומר, שמגמות השיפור שהסתמנו בשנת 1976, הן ללא ספק תוצאה של מדיניות הריסון, מצד אחד, ושל מדיניות הפיחות הזוחל מצד שני. עלינו לעשות כל מאמץ שסופה של שנת 1976 לא תבייש את ראשיתה, ושהמגמות החיוביות לא תירגענה על ידי עודפי הזרמה של הממשלה והתערערות מערכת השכר. דבר זה חשוב לעצמו והוא יתן סיכוי טוב יותר להצלחת מדיניותנו הכלכלית בשנת 1977. לתקציב תפקיד מרכזי במדיניות הכלכלית וחריגה ממסגרתו עלולה לערער את המערכת בכללותה. על כן, אין לנו מפלט אלא לעשות את הקיצוץ שהוחלט עליו בסך 400 מיליון לירות, על אף כל הקשיים האמיתיים הכרוכים בקיצוץ כזה בתקופה כה מאוחרת של שנת התקציב.

ועדת השרים לענייני כלכלה, בהחלטתה מיום 2.11.76, בנושא תמיכות במצרכי יסוד, הסמיכה את שר האוצר להביא לממשלה הצעה לספיגת סכום מתאים מהתקציב, וזאת במגמה שלא להגיש תקציב נוסף בגין תמיכות במחירי מצרכי יסוד. הצעת ההפחתה היא של 1% מהתקציב הרגיל, פיתוח ומפעלים עיסקיים לשנת 1976, למעט: עידוד היצוא, סובסידיות, מט"ח בטחון, חובות, גמלאות ותגמולים לנכים, ביטוח לאומי ומימון מפלגות. ההפחתה המוצעת מסתכמת ב-378.6 מיליון לירות.

מכאן להערכה לגבי שנת 1977. שנת 1977 חזויה להיות עוד שנה של פעילות כלכלית ברמה נמוכה יחסית. דבר זה ימצא ביטוי בגידול איטי של התוצר הלאומי בשיעור של כ-2%, בדומה לשיעור גידולו בשנת 1976. המקורות שלושות המשק (כלומר תוצר בתוספת יבוא) חזויים לגדול בשיעור דומה, המהיר במקצת משיעור גידולם ב-1976.

הגידול הנאמיר במקצת בסך הביקוש צפוי כתוצאה מהאצת מה בקצב הגידול של הצריכה הציבורית האזרחית, והאטת קצב הירידה בצריכה הבטחונית ובחשקעות. כל אלה יקזזו את ההאטה הצפויה בקצב הגידול של הצריכה הפרטית. תוספת המקורות והמקורות המתפנים בעקבות הירידה הצפויה בחשקעות ובצריכה, בסך כולל של 4.8 מיליארד לירות, יופנו כולם ליצוא. בשנת 1976 הופנו

ליצוא 58% מסך המקורות הניתנים להקצאה, לעומת 20% בלבד ב-1975. כלומר, בשלש השנים הללו, אנו מקצים יותר ויותר אמצעים מתפנים ליצוא. יוגבר, איפוא, התהליך של שינוי מבני ביצור ובתעסוקה.

הגידול האיטי בתוצר לא יאפשר קליטה של תוספת עובדים נטו. במסגרת אי-שינוי במספר המועסקים, יש לצפות להמשך התהליך של ירידה במספר המועסקים בתעשיות מצטמקות, בעיקר תעשיות המייצרות עבור ענף הבניה ושל קליטת עובדים נוספים בתעשיות היצוא. הגידול החזוי ביצוא בשנת 1977 ידרוש ימי עבודה נוספים של כ-13 אלף עובדים בתעשיות היצוא, ואנו מעריכים שבמחציתם של ימי העבודה יבואו מתוספת של עובדים, אם מתוך הגידול בכוח העבודה ואם מתוך תעשיות מצטמקות. והמחצית השניה תבוא מצמצום האבטלה הסמויה ומהגדלת הפריזון. יחד עם זאת, קיימת אפשרות שחלק מהמובטלים הסמויים שנצטברו במפעלים במשך שלש שנים ומעלה של האטה בפעילות, ייפלטו לשוק העבודה ועלינו להיערך לאפשרות כזאת.

לאחר שבשנת 1976 חל שיפור משמעותי במאזן התשלומים, שהתבטא בירידה של כ-500 מיליון דולר בגרעון השוטף, ושל סכום דומה בגרעון המסחרי, לא צפוי בשנת 1977 שיפור משמעותי נוסף בגרעון השוטף, והוא יעמוד, פחות או יותר, על רמתו בשנה הקודמת. הגרעון האזרחי יפחת ב-100-150 מיליון דולר בלבד. אמנם צפוי המשך גידול מהיר של היצוא, אולם עיקרו של גידול זה ייבלע על ידי הגידול ביבוא. יחד עם זאת, אנו מצפים שיבוא ההון מחו"ל יהיה במימדים מספיקים למימון הגרעון, כך שתישמר הרמה הקיימת של יתרות מטבע חוץ בשנה הבאה. עם זאת, הגענו למה שהגענו הודות לשיפור משמעותי בתעשייה.

האוכלוסיה והתעסוקה - אוכלוסית ישראל תמנה בסוף 1977 כ-3.650 מיליון נפש, לאחר גידול של כ-80 אלף איש. מספר היהודים יהיה 3.075 מיליון. מספר בני המיעוטים - 575 אלף איש. עיקר התרומה לתוספת האוכלוסיה יבוא מריבוי טבעי, שיתרום 74 אלף איש לאוכלוסיה. מספרים אלה מבוססים על ההנחה, כי מספר העולים לישראל ב-1977 יהיה כ-20 אלף איש, בדומה למספרים ב-1976.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

נטו.

שר האוצר י. רבינוביץ:

ברוטו.

השר לקליטת העליה ש. רוזן:

ומהם ירדו 14 אלף.

שר האוצר י. רבינוביץ:

כוח העבודה בישראל ימנה בשנת 1977 - 1.2 מיליון איש. גידול של 1.9% לעומת השנה הקודמת. התוצר למועסק יגדל בשיעור דומה לשיעור הגידול בתוצר, כלומר ב-2%-3%. לא צפוי גידול במספר המועסקים והתוספת של 22 אלף איש לכוח האדם תגרום לגידול מספר הבלתי מועסקים. לפי זה, עלול שיעור הבלתי מועסקים לעלות ל-5.3% מכוח האדם, לעומת 3.2% ב-1976. זאת בהנחה, שלא יתחולל תהליך של הצטרפות מובטלים סמויים למחנה הבלתי מועסקים. בשלב זה קשה לנבא עד איזו נקודה יהיה ביכולתם של המעסיקים לספוג אבטלה סמויה ולחשלים עם מצב של אי-גידול בפיריון הנובע מצמצום בהיקף הפעילות הריאלית, שלא ילווה בצמצום מקביל במספר העובדים.

הצריכה הפרטית והחסכון - בשנת 1977 צפויה ירידה קלה, בשיעור של 1%-2% בצריכה הפרטית לנפש, לאחר שברביע ג' של 1976 נתהפכה מגמת העליה בצריכה ששודרה במחצית הראשונה של 1976, וזאת בהנחה שלא צפיה התערערו של מערכת השכר מצד אחד, ושנצליח לשמור על היקף של ההזרמה הכספית, עליו מבוסס התקציב.

תחזיות אלה מניחות, שצפויה ירידה קלה נוספת בשיעור החסכון, ובעיקר בחסכון של חברות ושל עצמאיים, לאחר פגיעה ברווחיותם, מאז שנת 1975.

בצריכה הציבורית הכוללת חזויה ירידה קלה של כ-1%. ירידה זו מורכבת מעליה בצריכה האזרחית בשיעור של כ-3%, אי שינוי בצריכה הבטחונית המקומית וירידה ביבוא הבטחוני הישיר בשיעור של 4%-5%. בצריכה הציבורית המקומית המשקפת את השפעת התקציב על רמת הפעילות במשק, צפוי גידול של 1%, לאחר שגדל בשיעור דומה ב-1976.

ה ש ק ע ו ת - בסך ההשקעה הגולמית, שפחתה בשנת 1976 בשיעור של כ-13%, צפויה ב-1977 ירידה של כ-2%. בהשקעות בענפי המשק צפויה עליה של כ-4%, המרכוזת בעיקר בענף החשמל ובתחבורה. בהיקף ההשקעות בתעשייה חזוי שינוי, לאחר שגם ב-1976 לא חל כהן גידול משמעותי. כן צפויה ירידה, בשיעור של 15% בהשקעות בבניה, לאחר תקופה ממושכת של האטה בהתחלות הבניה.

מאזן התשלומים - הגרעון השוטף במאזן התשלומים חזוי להסתכם ב-1977 ב-3.5 מיליארד דולר בקירוב, גרעון דומה לזה של השנה הקודמת. הגרעון המסחרי יפחת בסך של כ-100 מיליוני דולר בלבד, לאחר הירידה הגדולה של כ-500 מיליון דולר, בשנת 1976. הגרעון האזרחי, למעט תשלומי רבית לחו"ל ולמעט השפעת השינויים במחירי הסחר (שהוא הגרעון עליו משפיעה המדיניות הכלכלית) חזוי לרדת כ-360 מיליוני דולר.

עצירת הצמצום של הגרעון השוטף נובעת מהאצת קצב הגידול של היבוא החזוי ב-740 מיליון דולר והוא יסתכם ב-8.8 מיליון דולר. יבוא הסחורות חזוי לגדול ב-12%, מזה 6% גידול ריאלי ו-6% עלית מחירים, זאת לעומת ירידה ריאלית של 1% בשנת 1976. האצה זו ביבוא מוסברת על ידי גידול רב של היצוא לשם יצוא והאצת קצב עלית מחירי היבוא. שני הדברים האלה: קצב היצוא וההעלאה הצפויה במחירים, נותנים את הגידול ביבוא כפי שחזוי אצלנו, בשיעור של 740

מיליון דולר. זה כולל את כל גורמי היבוא, כאשר ביבוא הבטחוני ישנה ירידה. במחירים של היבוא החופשי כפי שחזויים אצלנו, יהיה גידול של 6% ב-1977 לעומת 2% ב-1976, כאשר השינויים במחירי היבוא והיצוא, כשלעצמם, יתרמו כ-200 מיליון דולר לגידול הגרעון. יחד עם זאת, אין לצפות שיחזור התהליך של צמצום המלאי המיובא, שהסביר חלק חשוב של ירידת היבוא בשנה הקודמת. ביבוא הבטחוני הישיר צפויה ב-1977 עליה של כ-60 מיליון דולר (אחד הדברים שתרמו השנה לירידה מסיבית מאד בגרעון שלנו היה ההפחתה במלאים במידה מסוימת. דבר זה לא יחזור ב-1977, כי הגיעו בהרבה מקומות לקצה הגבול. לכן יש לצפות לגידול ביבוא).

מכאן ליצוא - היצוא ימשיך לגדול בשנת 1977 בקצב מהיר. תחזית זו מבוססת על ההנחות, שדווחיות היצוא תגדל השנה באופן משמעותי; שיחפנה כוח אדם שאפשר יהיה להפנותו לתעשיות היצוא; ושתמשך התאוששות הביקושים בשוקי היצוא העיקריים, אף כי קצב ההתאוששות יהיה כנראה איטי יותר מן החזוי. ביצוא הכולל צפוי גידול של 750 מיליון דולר, והוא יסתכם ב-5.3 מיליאר דולר בקירוב, תוך גידול ריאלי של 11% ועלית מחירים של כ-5%. ביצוא התעשייתי (למעט יהלומים) חזוי גידול ריאלי של 22% לאחר גידול דומה ב-1976. כן חזוי גידול נומינאלי של 14% ביצוא יהלומים. ביצוא החקלאי חזוי גידול של 23%. התחזית מביאה בחשבון גידול מהיר ביצוא של ענף התיירות. התממשות תחזיות אלה משמעותה שהיצוא יממן 58% מהיבוא, לעומת 54% ב-1976, ו-47% ב-1975. כאמור, אנו מעריכים שיבוא ההון יספיק לכיסוי הגרעון, מבלי שיהיה צורך להרחיב את היקף ההלוואות לזמן קצר (כלומר, זו תופעה חיובית מאד, מרשימה מאד).

שד התיירות מ. קול:

בלי להתחשב במס ערך מוסף?

שד האוצר י. רבינוביץ:

תחזיות אלה מבוססות על הנחה, שבשנת 1977 יתקבל סיוע אמריקאי בסך של 2.36 מיליארד דולר, חציו מענק וחציו מלווה.

מצבת החוב הלאומי צפויה לגדול ב-1.3 מיליארד, כך שהחוב הלאומי יגיע בסוף 1977 ל-10.8 מיליארד דולר, לעומת 9.5 מיליארד בסוף 1976.

תשלומי הקרן והרביית על חשבון החוב יסתכמו ב-1,260 מיליון דולר, שהם 39% מההכנסות נטו מהיצוא, לעומת 35% בשנת 1976.

המחירים והשכר - לפי הנחות מדיניות הגלומות בתקציב, חזויה מתחילת שנת 1977 ועד לסופה, עלית מחירים לצרכן בשיעור של כ-30% (לעומת 35% השנה), זאת בהנחה שמימדי ההזרמה של התקציב לא יחרגו מהמתוכנן, כך שלא יוצרו לחצי ביקוש, שיגרמו לעלית מחירים מעבר לזו המתחייבת מן המגמות הקיימות ומהחלטות מדיניות.

ראש הממשלה י. רבין:

זה המתוכנן.

שר האוצר י. רבינוביץ:

בשנת 1977 צפוי גידול בשכר של כ-34%. התממשות תחזית זו משמעותה, אי-שינוי משמעותי בשכר הריאלי הפנוי. אומדנים אלה של עלית השכר מניחים תשלום תוספת יוקר בשיעור של 12% באפריל ושל עוד 11% באוקטובר 1977, ואינם מביאים בחשבון הסכם חבילה אפשרי, או חריגות נוספות בשכר מעבר להסכמי השכר שנחתמו.

עכשו, לתקציב עצמו - אני אומר כמה דברים ואבקש את מר שירן למלא את החסר. ובכן, הצעת תקציב המדינה לשנת 1977 המוגשת בזה, מסתכמת בסך של 127 מיליארד לירות, לעומת כ-90 מיליארד לירות ב-1976. היא מבטאת המשך מדיניות הריסון של הוצאות הממשלה. הצעת תקציב זו מסתכמת בגרעון של 4.5 מיליארד לירות, והזרמה של 5 מיליארד לירות. תמונה זו מתקבלת בהנחה שיבוצע קיצוץ של 2 מיליארד לירות בצד ההוצאה בתקציב לעומת הסכומים המפורטים בתקציבי המשדרים. קיצוץ זה הוא הכרחי כדי לעמוד במסגרת הזרמת הכספים המותרת לממשלה. גרעון והזרמה גדולים יותר מאלה שהונחו ביסוד ההצעה, עלולים להוליך את המשק לאינפלציה דוהרת ולרוקן תוך זמן קצר את עתודות מטבע החוץ של המדינה.

הצעת התקציב לשנת 1977 מבטאת במלוא החריפות את התופעה שתקציב המדינה, המהווה את הכלי המרכזי של המדיניות הכלכלית של הממשלה, איבד כמעט לחלוטין את גמישותו. עובדה זו נכונה בעיקר בצד ההוצאה של התקציב ובמידה רבה גם בצד ההכנסות שלו.

אי-צמיחתו של המשק בשנים האחרונות והמשך הצורך במדיניות ריסון הביקושים, אינם מאפשרים גידול הוצאות במגזריו השונים של התקציב. להיפך, ההתמודדות העיקרית הקשורה בהכנתו היא על איזונו בהיקף הריאלי של הוצאות 1976, וזאת בעיקר בשל בעית החובות הצמודים בארץ. הבעיה קשורה בשני ציריה של בעית החובות - ההוצאה הקשורה בהחזר החובות של הממשלה, וההכנסה הקשורה בהחזר החובות לממשלה, ובכספים הנחסכים במשק. ולדעתנו, מחויבת בחינה מחדש של מדיניות תנאי ההלוואות של הממשלה לענפי המשק השונים - כולל התעשייה והחקלאות.

שד התיירות מ. קול:

לעתיד.

שר האוצר י. רבינוביץ:

לעתיד.

הצעת תקציב זו מבוססת על החלטת הממשלה לעמוד בכל התחייבויותיה הקשורות בתנאי החזר ההלוואות שגייסה. אי-לכך, בעית החזר חובות הממשלה, ובעיקר החזר החובות בארץ - פדיון קרן וריבית, מהווה את הבעיה המרכזית של תקציב זה מבחינת הגרעון הגלום בו. בגין בעיה זו משלעצמה, נוצר בתקציב 1977, על בסיס 1976, גרעון של כ-5 מיליארד ל"י. ניתן לומר שתקציב המדינה ל-1977 עומד בצלה של בעיה זו.

לגבי תקציב הבטחון, הונחו הוצאות מקומיות בסך של 15.8 מיליארד לירות במחירי 1976, כשהיבוא הבטחוני מסיוע הסתכם ב-1.470 מיליארד דולר, ומטבע חוץ חופשי ב-300 מיליון דולר. בתחום הבטחון, מניחה ההצעה ריסון תקציב הבטחון. לריסון זה יש, כמובן, משמעות בטחונית, אך אין להתעלם מכך שמדיניות זו איפשרה לתעשיות המפותחות והמתוחכמות להפנות מירב האמצעים והאמצעים ליצוא.

בתחום תקציבי הרווחה מניח התקציב המשך המדיניות הקיימת של עמידה בכל התוקים וההחלטות שהתקבלו, והגורמים לגידול ריאלי קבוע בתקציב המדינה. התקציב אינו מאפשר הפנית כספים משמעותית לפתרון בעיות חברתיות מיוחדות, בנוסף לפעולות שבוצעו במשך 1976, ועיקר הגידול בו הוא בתשלומי ההעברה בעלי אופי אוניברסלי. לדעתנו, באיזה שהוא מקום, אנו חייבים להתפנות לבחינה מחודשת של מדיניות ההוצאות בתחום הרווחה. מגמות ההתפתחות הן לגידול ריאלי מתמיד בתשלומי ההעברה והחמיכות, לעומת לחצים להקפאה ואף לצמצום של שאר ההוצאות (שוטפות והשקעות) בתחומי ההעברה. לסובסידיות, למצרכי יסוד ושרותי יסוד, נכלל בתקציב סכום של 1.8 מיליארד לירות במחירים שוטפים. סכום זה מבוסס על הנהגתו של הסדר רב-שנתי של התאמה שוטפת, שלפיו תקבע השתתפות הממשלה באחוז קבוע של המחיר לצרכן, בשאיפה להגיע לכך ששיעור הסובסידיה לא יעלה על 20% ממחיר המכירה

לצרכן.

בתחום הפיתוח מאפשר התקציב, תוך הגברת הסלקטיביות, המשך ההשקעות בתחומים המועדפים - התעשייה והחקלאות ליצוא, אנרגיה וחיפוש נפט.

בתחום השיכון והבניה, מניחה הצעת התקציב קיצוץ נוסף, בהמשך למדיניות הצמצום ההדרגתית הננקטת זה מספר שנים, תוך שמירה על קיומו של ענף הבניה.

ההצעה מניחה המשך מדיניות של הפיתוח הזוחל.

התקציב בנוי על מערכת הנחות בדבר התיקרויות הניתנות בשער הפנימי של חוברת התקציב. ההצעה כוללת רזרבה להתיקרויות, התואמת מערכת הנחות זו. אך אם יתברר במשך שנת התקציב 1977, כי צפויות עליות מחירים ושכר גבוהות יותר מאלה שהובאו בחשבון, תתואמה תכניות המשרדים למסגרת התקציבית המוצעת על ידי קיצוץ בתכניות המבוצעות.

הרזרבה "החופשית" הקיימת בתקציב היא מצומצמת ביותר ומיועדת להוצאות בלתי צפויות בהיקף קטן. מכאן, שכל הוצאה נוספת, אם תידרש, חייבת להתבצע על חשבון פעולה אחרת.

מכאן, לפרטים שבתקציבי הפיתוח בעיקר.

בטחון - הצעת תקציב הבטחון לשנת 1977 מסתכמת ב-34.5 מיליארד לירות לעומת 34.1 מיליארד לירות ב-1976. המסגרת התקציבית במטבע מקומי מהווה שמירה על ההיקף הריאלי של המסגרת התקציבית המעודכנת לשנת 1976.

שר התיירות מ. קול:

כל ההתיקרויות הינן בתחום ה-30%

שר האוצר י. רבינוביץ:

כן.

לגבי הרשויות המקומיות - ב-1977 תופעל כמתוכנן קרן האשראי המכוון לתקציבי הפיתוח של הרשויות המקומיות, דבר שיאפשר ויחייב אישור של סך תקציב הפיתוח של כל רשות ורשות וימנע ממנה קבלת הלואות בנקאיות בתנאים קשים. בכוונתנו לכלול את הקרן, לאחר שיוחלט על הקמתה ואופן פעולתה בתקציב.

בחינוך ותרבות - בתקציב הפיתוח - לעומת תקציב של כ-470 מיליון לירות ב-1976, מוצע תקציב של 460 מיליון לירות ב-1977. מרבית התקציב מיועדת להשלמת התחייבויות ותכניות המשכיות משנים קודמות. מדיניות זו נובעת ממלאי המבנים הגדול יחסית הקיים במערכת החינוך, פרי החשקעות הגדולות בשנים האחרונות.

בחינוך הגבוה - תקציב הפיתוח מניח, שלא תופשר באוניברסיטאות שום בניה חדשה, והבניה תימשך במספר מצומצם של פרויקטים, שאושרו עד כה. למשל, מגדל אשכול, רפואה בחיפה, מדעי הרוח בבאר-שבע. הונח שבניה נוספת תהיה תלויה במימון מלא של התורמים. תקציב הפיתוח ייועד כולו להשתתפות הממשלה עבור פרויקטים שכבר בוצעו, ולהחזר חלקה של הממשלה בפרויקטים שבנייתם הסתיימה כבר.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

המספרים פה הם בערכים קבועים או שוטפים? מה

מוצע?

שר האוצר י. רבינוביץ:

הכל קבוע.

ראש הממשלה י. רבין:

פרט לסה"כ של הסכום.

שר האוצר י. רבינוביץ:

בביטוח לאומי - ישנו גידול של השתתפות הממשלה בתקציב הביטוח הלאומי, כאשר הגידול בתקציב הביטוח הלאומי נובע מגידול האוכלוסיות הנתמכות (זקנים, נכים, ילדים), מגידול בהשתתפות הממשלה בהוצאות הביטוח הלאומי (זקנים), משיפורים שונים ברמת הבטחון הסוציאלי ומהבטחת פיצויי התיקרות מעודכנים לשכבות החלשות.

בבריאות - תקציב הפיתוח המוצע מחייב המשך הקפאת הבניה בנושאי האשפוז בבית החולים ע"ש אייזנברג, במרכז הרפואי ע"ש סורוקה ובבית החולים "תל-השומר". כמוכן, שלא יוחל בבנית בתי חולים במקומות אחרים. לעומת זאת, תזורז הבניה בבית החולים "תל-גיבורים" וב"הלל יפה" (פרט לחדרי הניתוח), בבאר-שבע (חולי נפש וכי"ח מרכזי בנגב) ועוד. עידוד מיוחד ינתן לבנית מרפאות באיזורי פיתוח ומצוקה.

שיכון ובניה - בשנת 1977 חזוי צמצום נוסף בפעילות ענף הבניה, אשר יתבטא בהקטנת מספר המועסקים בכ-10,000 עובדים. תקציב השיכון כולל כ-10,000 התחלות בניה ציבורית של יח"ד. לעומת תקציב 1976, תצומצמה פעולות הבניה בסקטור העירוני ופעולות הבניה בסקטור הכפרי ובהתישבות החדשה. תכניות הסיוע לזוגות צעירים, לאיזורי פיתוח ולמפוני משכנות עוני ולעולים, תיתנה מספר דומה של פתרונות דיוור המוקצים בתקציב 1976.

ראש הממשלה י. רבין:

האם זה נכון, שיחידת דיוור מעבר לקו הירוק עולה

חצי מיליון לירות?

שר האוצר י. רבינוביץ:

משרד החקלאות - הצעת תקציב פיתוח החקלאות כוללת תוספת אמצעים לפיתוח מואץ של היצוא החקלאי. בעיקר יגדל היקף ההלוואות לענפי הירקות, הפרחים, המטעים וכן הלוואות לרישות שטחים נוספים לגידול חיטה וכותנה. התקציבים המיועדים ליעדים האחרים של פיתוח החקלאות יצומצמו. סה"כ התקציב להתישבות שומר על המסגרת הריאלית של 1976.

במשרד המסחר והתעשייה - תקציב הפיתוח מניח שמירה ריאלית של השקעות בתעשייה, המאפשרת ניצול מלאי בהון הקיים. התקציב מבוסס על ההנחות הבאות: הגדלת הרכיב העומדת בפני המשקיע; איסור על מתן אשראי ציבורי מסובסד מעבר לסך אחוז המימון המאושר בקריטריונים לעידוד; סלקטיביות רבה יותר באישורי השקעות; הקטנה משמעותית במימון המשלים לפיתוח התעשייה בסקטור ההתישבותי; אי-מתן מימון מיוחד לקריות עתירות מדע; סלקטיביות רבה יותר בקרנות המחקר.

משרד התיירות - צמצום בהוצאות מנהלה בארץ ובחו"ל על ידי התרכזות באותן פעולות ומקומות, שבהם מירב התועלת לענף. ההחלטות המתחייבות לשם שמירה על התקציב: יצירת גוף משותף עם סוכני הנסיעות, המלונאים והממשלה לפעולות עידוד משותפות; בחינת מבנה והשתתפות הממשלה בחברות ממשלתיות; הפעלת חוק עידוד השקעות הון/תיירות.

לגבי פיתוח מקורות האנרגיה - חיפושי נפט - העברת מרכז הכובד בנושא המימון מן הממשלה למשקיעים זרים: חיפושי נפט בדרום סיני ייעשו על חשבון ובמימון גורמי חוץ, תוך השתתפות הממשלה במימון, סיוע והכוונה לפעילות; חיפושי נפט בים התיכון יבוצעו בהשתתפות משמעותית של גורמי חוץ; המשך גיוס אינטנסיבי של משקיעים לקידוחים ביבשה.

משרד התחבורה - הצעת התקציב לשנת 1977 הינה ריאלית ודומה להיקף הביצוע בשנת 1976: עליה מסוימת בהשקעות ברכבת בעיקר בכל הקשור למפעל הפוספטים בהר-צין, לחיבורו לכביש הערבה ולנייד הובלת הפוספטים; שמירה ריאלית על היקף ההשקעות בכבישים תוך התרכזות בפרויקטים בעלי תועלת מיידית; אי-השקעה בדרכי גישה לתחנה המרכזית; גמר השקעות המתחייבות בשדה התעופה בן-גוריון לנוכח הגידול בתנועת הנוסעים; השקעה בשדה התעופה הקיים באילת, לצורך התאמתו לקליטת התנועה הצפויה בעיקר בגין טיסות השכר.

במשרד התקשורת - התקציב המוצע יאפשר חיבור של 70 אלף מינויים חדשים לרשת הטלפונים. חיבור של 20 אלף טלפונים יתאפשר במסגרת תכנית הממומנת על ידי מקדמות מהציבור. התקציב המוצע יתאפשר על ידי גידול הכנסות משרד התקשורת, הנובע מהעלאת תעריפים בשיעור המתחייב מההתיקרות במשק.

כאשר לרף 11 בחוברת, אני רוצה לומר מלה אחת - אנו רואים את תמצית התקציב של 1977 לעומת תקציב 1976. אחם רואים כי הצעת התקציב היא 127 מיליארד לירות לעומת 89.85 מיליארד, כאשר הוצאות התקציב ב-1977 לעומת 1976 יסתכמו ב-37.150 מיליארד. הוצאות התקציב לעידוד היצוא יהיו 2.3

מיליארד. הוצאות התקציב לתשלום חובות יהיו 12.3 מיליארד. הוצאות התקציב להתיקרויות יהיו 18 מיליארד; לרזרבות - 4.3 מיליארד; לשיכון - 1.2 מיליארד. כאשר סה"כ בפעולות השיכון ישנה הקטנה, אבל בתקציב זה מתבטא ב-1.2 מיליארד.

אם אנו רוצים לעמוד בתקציב שאיננו מביא את המשק להדרדרות, הרי עלינו להביא קיצוץ נוסף של 2 מיליארד לירות. אנו רואים את התקציב של כל משרד ומשרד ורואים כי איננו יכולים לעמוד בתקציב זה.

חברים, אני רוצה לומר עוד כמה מלים - ובוה אסכם את הסקירה שלי. הבעיה של מדינת ישראל ובעית התקציב כפי שהיא עומדת השנה, נעוצה בהחלטה שלנו מימים ימימה, שאנו מקבלים הלואות צמודות ונותנים (בגלל כל מיני סיבות, שברגע זה אינני רוצה לנגוע בהן) הלואות בלתי צמודות. כאשר המומחים מזהירים אותנו מזה שנים רבות, כי הפער הזה, בסופו של דבר, יכלע את אפשרויות הגמישות בתקציב - והוא בולע כבר עתה - כלומר, זו החומרה הגדולה ביותר העומדת בפנינו. בעית הא-סימטריה בתחום ההצמדות אצלנו: הלואות צמודות מצד אחד, והלואות בלתי צמודות מצד שני, זה ענין מאד מסובך ובלי רפורמה בתקציב, לא נוכל להתגבר על כך. והרפורמה מסובכת מאד, כשהבעיה גדלה במיגזרי משק שונים - בהוצאות פנסיה וגמל ובעיות חסכון בכללותו. זו נקודה אחת שרציתי לזרוק אלומה של אור על חומרתה.

בעיה שניה הנובע מהא-סימטריה, היא בעית הצמיחה מחדש. לא פעם אתם שומעים קולות מכל מיני מקומות: "בואו נצמח מחדש", ואני מנסה להסביר, ומסביר זאת כאן לחברי בממשלה - לאחר מלחמת יום הכיפורים הצמיחה היתה בלתי אפשרית. מי שסבר כי אפשר לצמוח בהשקעות, כשבכל השקעה תעשייתית יש מרכיב של 70% סיוע חוץ, ובכל השקעה אחרת יש מרכיב של 50% ומעלה, ומי שהעלה את התביעה, לאור המצב החמור שלנו לאחר מלחמת יום הכיפורים, כי נצמח, ואמר שאפשר לעשות זאת, היה הוזה, טועה ומטעה. ואכן, אנו צעד אחרי צעד, בשלש השנים האלה ניסינו למנוע הדרדרות, לשמור על הרזרבות...

(עד כאן רשמה ל.ד. - מכאן א.ב.)

לשמור שלא ניקלע לאבטלה עמוקה. ורק עכשו אנחנו יכולים, לדעתי, להתחיל לחשוב על צמיחה מחודשת, כפי שהסכמנו, בשיעור של 7%-8% והתכניות עמנו. אני הרי רואה את הדברים כמות שהם. התקציב הזה מאופק מאוד. יש בו צמיחה מסוימת, של 3%.

שר השיכון א. עופר:

כלומר זה ייגמר באפס.

שר האוצר י. רבינוביץ:

חברים, אל מי יש לכם טענות? תירשם לרשות הדיבור

ותלמד אותי איך צומחים.

עוד מלה אחת על האינפלציה, ובזה אני גומר. הדבר החמור שקורה עמנו הוא בעית ההתיקרות, בעית האינפלציה. זאת איננה אינפלציה מיובאת, כפי שהיתה לפני שלש שנים. המושק שלנו שזור ורקום במשקים העולמיים. שם עולים המחירים - הענין משפיע עלינו. השנה ניצלנו. לא היתה לנו אינפלציה מיובאת, כי המחירים בעולם היו מתונים, עלית המחירים היתה מתונה. מה שיתרחש ב-1977 - מקצת מן הדברים שמעתם בדברים שאמרתי כאן. ב-1977 אנחנו עומדים בפני מפנה מסוים בתחום המחירים.

האינפלציה שלנו, חברים יקרים, ואני מסביר זאת, זה מצלצל רע, אבל אין לי ברירה, היא בכך שהמושק עצמו איננו מייצר אינפלציה המעבר לצפוי. עכשו כבר 75% נובעים מכך, שאיננו יכולים לסגור את התקציב. ב-1976 לא יכולנו לסגור אותו. מה אמרנו ב-1976? גמרנו עם בנק ישראל, שאפשר להגיע לגרעון מוסכם, שאיננו מניע את הספיראלה האינפלציונית, בסדר גודל של 2.7 מיליארד לירות, בהזרמה של סך הכל 4.5 מיליארד לירות. אבל הרי בינואר-פברואר

1976 חסרו לנו לא 2.7 מיליארד, אלא עוד 7 מיליארד, בגלל ההוצאות העצומות, בעיקר של תקציב הבטחון, וגם הוצאות אחרות. וכשישבנו מסביב לשולחן הזה, לא העלינו את התביעה: בואו נקצץ עוד 4.5 מיליארד לירות. לא ראינו את זה כאפשרות. מה יכולנו לעשות? לקצץ לא ראינו אפשרות, כי אמרנו: היינו שוברים את החברה שלנו. אילו היה אחד או שניים שהיו אומרים: בואו נזרים, לא נורא, נעשה עוד גרעון, אילו עשינו את זה - היינו שוברים את עצמנו; זוהי אבטלה מיידית ב-1976 תוך חצי שנה, אילו הזרמנו 4-5 מיליארד לזה. הלכנו איפוא בדרך המקובלת, בהסכמה כללית של השולחן הזה.

לא פעם אני מוצא את עצמי כעורר במדבר כשאני חייב להסביר את הדברים, למה קיבלנו על עצמנו התיקרות של 35% השנה, ע"י קיצוץ סובסידיות וע"י מס ערך מוסף....

השר לקליטת העליה ש. רוזן:

ועוד פעם ע"י קיצוץ סובסידיות.

שר האוצר י. רבינוביץ:

וע"י העלאת השיעורים של השדות שלנו, וע"י קיצוץ של 1.6 מיליארד. השנה קיצצנו. זה מוכרח לחדור ללבו של כל שר מסביב לשולחן הזה. צריך להסביר את הדברים. אין לנו למי לטעון, אלא לעצמנו.

לשנה הבאה חזויות התיקרויות של 30% לעומת 35%. אם אנחנו רוצים להגיע להתיקרות פחותה, של 7%-8% - יש רק דרך אחת: או קיצוץ דרסטי, שנקבל על עצמנו, נוסף ל-2 מיליארד שאני אומר, כי ההתיקרות בנויה על קיצוץ של 2 מיליארד ודרוש איפוא עוד קיצוץ דרסטי של 3-4 מיליארד לירות, ואז אנחנו יכולים לעמוד השנה בהתיקרות של 23%-24%; או שנגיע במשותף עם ההסתדרות ועם המעסיקים להבנה, לחבילה כלשהי, שיש בה קרבן של כל הגורמים ואני חוזר: קרבן

של כל הגורמים, בשכר, במיסוי ובמחירים. אנחנו מוכנים. אילו היו האזניים כרויות וקשובות בספטמבר, כשהסברנו את הדברים והעלינו אותם לשולחן - היינו גומרים השנה ב-25% ולא יותר. הזעזועים בשכר לא היו אז כאלה. לא היו אז זעזועים כה גדולים. אבל האזניים היו אטומות.

חברים, אני מציג את הדברים כמות שהם. ההחלטות הן החלטות כבדות. היום לא נקבל החלטות, היום יש חילופי דברים. בשבוע הבא, כשנקבע עם ראש הממשלה את הדיון הסופי בענין זה, נקבל החלטה.

ראש הממשלה י. רבין:

הייתי מבקש שנעצו השלמה ואם אפשר להוסיף. אני בכל זאת שמעתי מאנשי ההסתדרות, במפגש המשותף, כמה נתונים שאינני יודע אם הם נכונים או לא. עם כל האמירה שלנו על עליות שכר ותביעות לקיצוץ, ואני בטוח שצריך לעשות זאת, הם נותנים נתונים של ירידה כללית של השכר. כואו נראה פעם אחת אם אפשר להגיע לנתונים מוסכמים.

הדבר השני - כמה עולה לממשלה השנה הענין הזה של הפרשים בין קבלת הלואות בהצמדה מלאה, ומתן כספים כמעט ללא הצמדה? כמה זה עולה למדינה? זאת בעצם הצמיחה שלנו. כולם מדברים על צמיחה. למי נותנים את ה-15 מיליארד הללו? לחקלאות כולה, להתישבות כולה, לשיכון לזוגות צעירים, לתעשיה. אולי תציגו לנו מה זה?

שנית, למי נותנים וכמה זה עולה? מה המשמעות של

הצעה לא לתת את זה?

שר הבטחון ש. פרס:

אולי מותר להוסיף עוד שאלה אחת - אולי אפשר לקבל פירוט של היבוא? בויכוחים כלכליים אומרים שדהיטים, למשל, מיובאים לארץ בסכומים עצומים...

שר האוצר י. רבינוביץ:

זה השוק המשותף, ואין לנו יכולת למנוע אותו.

שר הבטחון ש. פרס:

400 מיליון דולר יבוא רהיטים?

ראש הממשלה י. רבין:

לא. 300 מיליון דולר הם כל מכסי הצריכה המיובאים מחו"ל, החל בנעליים...

שר הבטחון ש. פרס:

אני שואל קודם כל על העובדות.

ראש הממשלה י. רבין:

חשד בר-לב הסביר זאת יפה מאוד להסתדרות.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני מסביר, אבל זה לא עוזר.

ראש הממשלה י. רבין:

נגד דמגוגיה זה לא עוזר.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני לא מדבר על דמגוגיה, זה מנקר עיניים.
מה פירוש להביא נעליים מאיטליה? בשביל מה?

שר הבטחון ש. פרס:

מהו כל היבוא?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כל היבוא, מויסקי ועד רהיטים...

שר הבטחון ש. פרס:

כולל רהיטים לבתי מלון?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני חושב שכן.

ראש הממשלה י. רבין:

כולל מכוניות - 300 מיליון. זה הרבה, אבל אתה

קשור בהסכמים.

שר הבטחון ש. פרס:

מייבאים כ-30 אלף מכוניות. זה בלבד מגיע כודאי

ל-100 או 120 מיליון דולר.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

60 מיליון דולר.

מר א. שפר:

2,000 דולר למכונית.

ראש הממשלה י. רבין:

מה לעשות? זה נשמע יותר משזה באמת, כשמגיעים
למספרים. יכול להיות שפסיכולוגית...

שר הדתות י. רפאל:

שאלה: במספרים שהבאת יש כבר התיקרות, או

שההתיקרות היא כולה ברזרבה?

ראש הממשלה י. רבין:

ברורבה.

שר הדתות י. רפאל:

שנית, אני שואל את שר האוצר: למה הוא הביא את ההצעה לפני הקיצוץ? הרי יכול היה להביא את ההצעה אחרי הקיצוץ.

ראש הממשלה י. רבין:

אלו כבר שאלות רטוריות.

שר הדתות י. רפאל:

אלו אינן שאלות רטוריות.

שר הפנים י. בורג:

אני רואה בפעולות חירום הכרחיות ירידה מ-350 ל-225 מיליון. אני מבקש לשאול מה זה.

ראש הממשלה י. רבין:

אי אפשר לקבל את כל הפרטים ביום אחד. אולי נשמע קודם הצגת הדברים מצד כל אנשי האוצר, אחר כך יהיו שאלות. הדיון לא יסתיים היום.

שר הדתות י. רפאל:

בכמה ישיבות?

ראש הממשלה י. רבין:

אינני יודע כמה ישיבות. למה לי לקבוע?

מר ש. שירן:

ניתוח ההישגים של המדיניות הכלכלית לשנת 1976 (ואני מניח שהנגיד יעשה זאת) מוכיח בצורה ברורה, שמדיניות הריסון והקיצוץ בתקציב המדינה היתה תנאי להישגים של המדיניות הכלכלית. היו צעדים נוספים, שהשלימו את זה, אבל ברור שקיצוץ בתקציבי הממשלה היה תנאי הכרחי להישגים של המדיניות הכלכלית, וכשניגשנו לבנות את הצעת התקציב לשנת 1977, היה ברור שמבחינת המדיניות הכלכלית, צריך להמשיך במגמה של קיצוץ תקציבי הממשלה גם בשנת 1977.

אני מוכרח לומר, שעם כל הקושי בכיצוע הצעת התקציב כפי שמוגשת כאן, בעיקר בנתונים הללו ובקיצוץ של 2 מיליארד לירות, ובהחלטות העומדות מאחורי הנתונים האלה, עם כל הקושי - מבחינה כלכלית אין זה התקציב האופטימלי, שהמשק הישראלי היה צריך בשנת 1977. הוא היה צריך תקציב יותר קטן מכפי שנאמד כאן, עם גרעון יותר קטן ועם הזרמה יותר קטנה, כדי שהמשק יוכל להמשיך ולהשיג את ההישגים בתחום של מאזן התשלומים.

השר ג. האוזנר:

בכמה?

מר ש. שירן:

סימנו לעצמנו הזרמה של כ-3.5 מיליארד לירות כהזרמה הדרושה. איננו עומדים בזה בתקציב זה. ואני רוצה לומר, שמאחורי התקציב הזה עומדות החלטות שלפי הנסיון שיש לי, דרושה רזרבה מסוימת עבורן. אני מקווה שלא אתבדה. אפרט אותן בחלקן.

שר התיירות מ. קול:

אתה מתכוון לתאגידים?

ראש הממשלה י. רבין:

להיפך. אין כאן פירוט מה המעצמות, איך מגיעים להכנסות אלו וטוב שהאוצר איננו מפרט זאת היום.

מר ש. שירן:

גם לא להוצאות, יש בעיה גם בהוצאות.

מה הבעיה של תקציב 1977? מבחינת המקורות העומדים לרשות המשק, היות ואין גידול מעצמותי של התפוקה הלאומית, לא עומדים לרשות התקציב מקורות נוספים על אלה שעמדו לרשותו ב-1976. ואז קיימת בעיה: ראשית, בתקציב הפיתוח, ושנית, בכל הסעיפים האחרים שבהם הממשלה או התקציב נגדרים ואינם יוזמים. מבחינה זאת יש תופעה מדאיגה מאד בשנים האחרונות, של

ירידת אותו חלק של התקציב, שבו הממשלה היא יוזמת ומפעילה שירותים וגורמי יצור נוספים, שנראים לה חיוניים ובעדיפות ראשונה. יש ירידה של החלק הזה, ובמקביל יש עליה של אותו חלק, שבו הממשלה מוכתבת או ע"י תנאי הלוואות, או ע"י חוקים, בעיקר בתחום הרווחה.

די לתת נתון אחד להשוואה: ב-1965 התקציבים שבהם הממשלה מכתובה את הפעולות שלה - חינוך ובריאות ותקציב הפיתוח והשיכון וכו' - היו כמחצית מהתקציב. כיום הן רבע מהתקציב. כלומר, התקציב אז היה 4 מיליארד לירות במונחים נומינליים. זה היה לפני כעשר שנים. היום התקציב הוא 127 מיליארד. פעילות המשרדים תפסה אז מחצית מהתקציב. היום היא תופסת רבע. ואם לעשות את הניתוח השולי, התמונה תהיה הרבה יותר חמורה. בעצם, בכל שינוי משנה לשנה מה שמכתיב את התנהגות הממשלה איננו היוזמה והעדיפות שהיא נותנת לפעולות שהיא חושבת שעומדות בסדר עדיפות לאומי, אלא תשלומי העברה, התמיכות והחובות שהם המכתיבים את גודל התקציב. וכפי שאמר שר האוצר, נושא החובות נטו בלבד, אם אני כבר מקזז את גיוס ההון, משנת 1976 ל-1977 גדל ב-5 מיליארד לירות נטו. כלומר, אם אנחנו לוקחים את תקציב 1976 ואיננו מחליטים לגביו אף החלטה אחת, אלא רק מטילים עליו את בעית החובות - יש לנו גידול בגרעון בסך של 5 מיליארד לירות. בתשלומי העברה אותו דבר. מערכת החוקים וההתנהגות הקיימת אומרים שמכחינה זאת המגמה ברורה: מהחלטה להחלטה המגמה היא של תוספת תמיכות, ולאו דווקא לאוכלוסיה הנצרכת, אלא הדגש הוא על התשלומים האוניברסליים. המערכת החוקית מחייבת אותנו לגידול ריאלי של כ-7%-8% לשנה.

אם אלה הם שני המכתיבים של התקציב - החובות ותשלומי ההעברה, והם באים כגידול ריאלי - אין ברירה אלא, כדי להציג תקציב מאוזן, להקטין בתחומים אחרים. ומה שמוטל על הממשלה, ושר החינוך מציג זאת בצורה ברורה, וזאת בעצם הבעיה: האלטרנטיבה בין תשלומי העברה לבין פעולות ישירות בתחום השירותים, החינוך והבריאות. ואין לנו ברירה בנתונים הקיימים, אם צריך לאזן את תקציב המדינה לגרעון שהוא מסביב ל-4-5 מיליארד לירות, אלא לפגוע בשירותים אלה, משום שאיננו מסוגלים לשנות מאומה בתחום הרווחה.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

קשה לומר שזהו תקציב לשנת בחירות.

מר ש. שירן:

אני מנוע מלהתווכח. כי תקציב לשנת בחירות הוא

50% אינפלציה.

שר השיכון א. עופר:

זהו תקציב לשנת בחירות בשביל "הליכוד".

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני מסכים, אבל בכיוון הפוך בדיוק מזה שאתה

חושב. אתה חושב קטן מדי; אני חושב גדול מדי. שניהם לטובת "הליכוד".

מר ש. שירן:

בכל זאת - ואת זה אני רוצה להדגיש (בדיון נוסף
אולי אכנס לפרטים): מאחורי התקציב הזה מונחת החלטה של נסיגה מסוימת בתחום
הרווחה, בתחום תשלומי ההעברה. הן מצד ההוצאות והן מצד ההכנסות, מדובר בשינוי
ההצמדה המלאה בקצבאות ילדים, המעבר מ-100% ל-70% ובמקביל - פעולה דומה בכל
הקשור בזיכוי ממס. החלטה כזאת מחייבת שינוי חוק ויש בה פרובלמטיקה, ועליה
הערתי את ההערה הקודמת, שצריך גם לשים לב להחלטות שצריך לבצע כדי לבסס את

התקציב הזה. החלטה זו היא בסדר גודל של 600 מיליון לירות, והיא נלקחה בחשבון בנתונים המונחים לפניכם.

בתחום הסובסידיות מונח כאן סכום של 1.8 מיליארד לירות, המחייב השלמה של העלאת המחירים של הצעד הקודם והפעלת מנגנון ההתאמה התקופתי. אינני רוצה להכנס לפרטי אחוזים. פשוט כדי שזה יירשם. בפרטים נדון בנפרד.

לגבי תקציב הפיתוח, הבעיה היא בכל זאת שהתקציב חייב לאפשר את צמיחת המשק, ויש בתקציב הזה, לפני הקיצוץ של 2 מיליארד לירות, גידול גם בתחום התעשייה וגם בתחום החקלאות, בעיקר בכל הקשור לפיתוח היצוא, ובתעשייה - גם המחקר והפיתוח המדעי בתעשיות. זה מתאפשר אך ורק ע"י קיצוץ בתקציבי השיכון, ובנתונים שלפנינו יש המשך המגמה של קיצוץ בתקציבי השיכון בסדר גודל של כ-15% ריאלי. זה אחוז דומה להקטנה שנדרשה ובוצעה בתקציב 1976. על המשמעות שלה אני מניח שיקויים כאן דיון.

לגבי ההתיקרויות, בדף הפתיחה, מאחורנית, מוצגים המדדים הספציפיים של התקציב. איננו מתייחסים עוד למדדי ההתיקרות או למדד המחירים לצרכן, אלא למדדים מיוחדים לתקציב, כשהתיקרות הממוצעת היא כ-30%. אני רוצה להבליט שכל אחוז סטיה פירושו 600 מיליון לירות. לצערי, אנחנו עוסקים במספרים גדולים מאוד מאוד. אם ההתיקרות הממוצעת בתקציב תהיה יותר מ-30%, כלומר אם לא יהיה קיצוץ ב-2 מיליארד לירות וההתיקרות תהיה גדולה יותר - אני חושש שהתקציב יצטרך לקבל בחזרה את ההתיקרות הזאת ע"י המדדים המצוינים כאן.

לגבי עידוד היצוא, תמריצי היצוא, אני רוצה להסביר את המספר. יש לו חשיבות כשלעצמו. אנחנו מגיעים לתקציב עידוד היצוא של 6 מיליארד ו-360 מיליון לירות. בזה עומד התקציב במדיניות של תמרוץ היצוא ומניח גם גידול ריאלי של כ-18% ביצוא.

שר הפנים י. בורג:

עידוד כזה של מיליארדים - כמה צריך להביא?

מר ש. שירן:

הוא יביא לגידול ריאלי של היצוא בערך ב-18%,

15% עד 20%.

לגבי ההזרמה של התקציב - היא מפורטת בדף 12. ההזרמה בתקציב היא 5 מיליארד לירות. זאת לעומת גרעון של 4.5 מיליארד לירות. חצי מיליארד נובעים קצת מחוסר האיזון שבין הכנסות והוצאות במטבע חוץ. לגבי ההכנסות במטבע חוץ אני רוצה להבליט שאנחנו ממשיכים בהנחה, שכל היבוא הבטחוני מארה"ב יכוסה בסיוע מארה"ב. אבל יש לנו שינוי פנימי שמוצג כאן, והוא מחייב התייחסות, וזה שיש לנו ירידה נטו בהכנסות של מגבית החירום לתקציב. אנחנו מחשבים סכום של 140 מיליון דולר.

ראש הממשלה י. רבין:

מה שקרה במגבית זה נורא: גם ירידה וגם חלוקה אחרת. הם לוקחים לבתייהם מה שהם קוראים "חינוך".

מר ש. שירן:

זאת ירידה של כ-100 מיליון דולר לעומת התקציב שהיה חזוי, 140 מיליון נטו לעומת 235 מיליון שהיו בתקציב 1976.

שר הבטחון ש. פרס:

זה גם המגבית וגם ה"בונדס"?

מר ש. שירן:

רק המגבית. ב"בונדס" זה בסדר.

ראש הממשלה י. רבין:

ה"בונדס" בסדר גמור. בעבר היו חמיד בעיות, שהמגבית היתה וה"בונדס" לא היה. עכשו המצב התהפך. ה"ברוך" הוא עכשו במגבית, בכל העולם, אבל הדבר לא טוב בארה"ב.

סגן ראש הממשלה ושר החוץ י. אלון:

היית מגדיר זאת עד כדי "ברוך"?

ראש הממשלה י. רבין:

אם ההבדל הוא 100 מיליון?

שר האוצר י. רבינוביץ:

לא בארה"ב. בקרן היסוד, במקום 40 מיליון דולר שאנחנו צופים, הם אמרו שיהיה קצת פחות מ-20 מיליון דולר. ובמגבית אנחנו מניחים ירידה של 60 מיליון.

ראש הממשלה י. רבין:

אז למה אתה אומר "לא בארה"ב"? זה גם בארה"ב. 60 מיליון בארה"ב - וזאת תחזית, כשעוד היום לא עמדנו בתחזיות. שנית, המגבית עשה השנה שני דברים חמורים: ראשית, היא ביטלה את מה שהיה מגבית החירום. כשהיתה מגבית החירום, כל מה שהלך למגבית החירום ויהודי היה יכול לחרום למגבית החירום - הלך במאה אחוז לאותה המטרה שהמגבית רגילה לתת בישראל. ביטלו איפוא את מגבית החירום. כלומר, אוטומטית לא ניתן אפילו להעביר את כל ה-100% לישראל. ואז זה מתחלק יחסית לפי החלטות ה-WELFARE FUNDS וכו', כולל היאס, הג'וינט וכו'. שנית - הם עוד הגדילו את האחוזים בין ישראל ובין המקומי. והדבר השלישי - ההכנסות בכלל עוד ירדו, כלומר, שלשה דברים חמורים התרחשו.

מר ש. שירן:

הם קולטים עליה מבריה"מ.

ראש הממשלה י. רבין:

אגב, זה אחד הנימוקים. שלשה דברים התרחשו איפוא, בעיקר במסגרת ה-U.S.A. האמריקאי, שהם כולם שליליים מבחינת מדינת ישראל, וכולם החליטו בצורה חד-צדדית, אם כי זאת זכותם.

מר ש. שירן:

מספר פרטים בתחומים עיקריים: לגבי תקציב הבטחון, הנחנו שהוצאות המקומיות יהיו 15.8 מיליארד לירות, כמו ב-1976. אני חייב לומר, שזה נראה כמו הקפאה ריאלית, אבל יש כאן דרישה לספיגת ההתיקרות, כפי

שהיא נדרשת בשנה השוטפת, בשנת 1976. כלומר, יש כאן בפירוש ירידה ריאליסטית מסוימת של התקציב, כי יש פער בין ההתיקרויות האמיתיות של תקציב הבטחון, שהן בסדר גודל לדעתנו של כ-32%, לבין ההתיקרות הגלומה בתקציב 1976 שהיא כ-28%-29%.

במטבע חוץ קיים ויכוח של כ-30 מיליון דולר. הנחנו שנמשיך ב-300 מיליון דולר מטבע חוץ חופשי. לגבי היבוא, הנתון דומה לנתון של 1976, וכולו מכוסה מיבוא מארה"ב.

מה שחשוב לציין, שבתקציב יש רזרבה מסוימת לתוספות שכר, כ-650 מיליון לירות. זה מחייב ריסון מיידי של דרישות השכר. אני רוצה להזכיר מספר: כל אחוז שכר, השפעתו על תקציב המדינה היא 150 מיליון לירות.

ראש הממשלה י. רבין:

במשק או בשירותים הציבוריים?

מר ש. שירן:

בשירותים הציבוריים, אלה הקשורים בתקציב.

ראש הממשלה י. רבין:

זה 300 אלף עובדים.

מר ש. שירן:

זה על 15 מיליארד לירות כולל. כל אחוז פירוש 150 מיליון לירות. תביעות העובדים היום, במקרה הנמוך ביותר, הן בסדר גודל של כ-7%-8%. לא העזתי לשים רזרבה של 1.2 מיליארד לירות. יש כאן רזרבה של כ-600 מיליון לירות, שמספיקה להסכמים שכבר נחתמו ואולי לעוד משהו, אבל בפירוש לא לפריצת מסגרת השכר, שתסכן את כל מסגרת התקציב.

מבחינת הרזרבה, אני רוצה להעמיד את הדברים בצורה ברורה. בתקציב יש רזרבות בסדר גודל של הרזרבות של התקציב ל-1976. אינני רואה טעם לאשר תקציב שגלום בו כבר תקציב נוסף. והיות ובשנת 1976 תוך קבלת ההחלטות, אנחנו פחות או יותר (כך אני מקוה) מסתדרים במסגרת של התקציב המאושר - ברור שכל קיצוץ ברזרבות שיופיע כאן, יסכן את העניין של שלמות המסגרת התקציבית, ואני מציע לא לפגוע ברזרבה הזאת.

אני רוצה לעבור לדף של המיון הכלכלי (דף 18) וכאן להבליט את ההקפאה בצריכה האזרחית, את ההקפאה בצריכה הבטחונית, את הגידול בתשלומי ההעברה והתמיכות שהסברתי קודם, המורכב מקיצוץ הסובסידיות, מהגדלת עידוד היצוא ומהגדלת תשלומי ההעברה, שכפי שהסברתי - מוכתבים לנו ע"י אחרים.

בתקציב השיכון יש הקטנה של כ-15%. במקביל, נותנת הצעת התקציב הזאת גידול ריאלי בתקציב הפיתוח. כל זה לפני הקיצוץ של 2 מיליארד. וחשוב מאד באילו תחומים יבוצע הקיצוץ של 2 מיליארד הלירות.

בחומר שלפניכם יש ריכוז תקציב הבטחון עם הנטל של תקציב הבטחון (דף 21). ניהחנו כאן מספר מדדים: ראשית, ההוצאות המקומיות של תקציב הבטחון מהתל"ג, שהן 15% לעומת כ-16% בשנתיים הקודמות. כפי שאמרתי, יש ירידה ריאלית מסוימת בתקציב שאנחנו מגישים כאן לבטחון. סך כל ההוצאות לתקציב הבטחון, וסך כל המקורות העומדים לרשות המשק - גם כאן יש ירידה, מ-19% ל-18%. סך כל הוצאות הבטחון באחוזים מתקציב המדינה - 35%. כלומר, עם כל הירידה יש כאן

נטל עצום, שאין דוגמתו באף משק שאנחנו מכירים.

שר הבטחון ש. פרס:

זה כולל מטבע חוץ, אותם 35%?

מר ש. שירן:

ה-35% כוללים מטבע חוץ. בהוצאות מקומיות - לא. כלומר, נתנו כאן את כל המדרים, ואפשר להתייחס אליהם. ה-G.M.P הוא 137 מיליארד לירות (יש כאן הכל בטבלה, בעמוד 21).

בעמוד 22 אנחנו מגישים את התמונה הכללית של הוצאות הממשלה. התחלנו בזה בשנה שעברה. כלומר, גם את התקציב וגם את ההוצאות שמעבר לתקציב, המוצאות מאמסיות ומחלואות מכוונות ומהכנסה מיועדת, כדי לממן שטחי פעילות הדומים לשטחי פעילות אחרים. הדגמל ניזון בצורה רצינית מהמסגרת הזאת. מדובר בהוצאות בתחומי תעשייה ומלאכה, חקלאות ומים, כפי שאחם רואים, 10.5 מיליארד לירות מופיעים במסגרת התקציב, כשהמספר הכולל הוא 13.8 מיליארד. זאת אומרת שיש פעילות של 3.3 מיליארד מחוץ לתקציב, או חלק בתקציב כהכנסה מיועדת, ובזה אנחנו פורסים לפניכם את התמונה השלמה.

בדף 24 אנחנו נותנים את המדרים של תשלומי החובות ביחס לתקציב המדינה ולתל"ג. כאן אנחנו רואים באופן כולט את הנטל הגדל משנה לשנה של תשלומי החובות על התקציב. אמרתי לגבי זה את מה שהיה לי לומר בתחילת דברי.

ראש הממשלה י. רבין :

24% מתקציב המדינה הם תשלום חובות.

מר ש. שירן :

כן. אמנם, צריך לראות גם מה חוזר לתקציב. הסכומי שהעליה נטו היא 5 מיליארד לירות בתקציב הזה.

ראש הממשלה י. רבין :

אבל זה לא משנה. אתה מקבל את זה בתנאים כאלה שזה מגדיל אחר כך את החוב הלאומי.

שר המטורה ש. הלל :

מה פירוש "חוזר"?

מר ש. שירן :

אמיסיות וכו'.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

גם התל"ג גדל במחירים. הכעיה היא שאין צמיחה.

מר ש. שירן:

זאת הצמיחה. זאת מסגרת הגרעון והורמה של 5 מיליארד לירות. מאחורי התקציב הזה עומדות כאמור מספר החלטות קשות, שהמשלה צריכה לקבל ולהעבירן עם הפרטנרים שלה - ההסתדרות, בכנסת, לפי תחומי הפעילות. עד כאן.

מר א. דברת:

אני רוצה להדגיש בקצרה כמה נקודות. ראשית, שד האוצר עמד בדבריו, אבל כדאי לשים לב לכך, על אחת התופעות החיוביות ביותר שחלות במשק בשנה-שנתיים האחרונות, שהמשכה מותנה במידה מכרעת בתוצאות התקציב, וזה השינוי המבני. השינוי המבני מחבטא בכך, שלמעשה כל תוספת התוצר הצפויה בשנה הבאה תבוא כולה מן היצוא. כלומר, אנחנו משיגים כאן אחד היעדים שלנו: צמיחה המופעלת ע"י היצוא.

בהקשר זה ראוי לציין, שהגידול ביבוא, כ-45% ממנו השנה נבעו מגידול היצוא. וגם בשנה הבאה חלק גדול מן הגידול ביבוא הוא למעשה פונקציה של תהליך חיובי, וכדאי לזכור זאת. זאת אחת הסיבות לכך, שבשנה הבאה לא צפוי שיפור משמעותי בגרעון.

עוד נקודה אחת, ואסתפק בכך בסיבוב זה. מה המשמעות של תוספת הורמה של מיליארד לירות למשק?

ראש המשלה י. רבין:

כמה תהיה האינפלציה באחוזים?

מר א. דברת:

אם להציג זאת באופן סכמטי - והמציאות תמיד קצת שונה מן הסכמה, אבל הכיוון נכון - הלחץ האינפלציוני הנובע מהזרמה נוספת של כסף יכול להתמקד בשתי סכנות: (1) עלית מחירים; (2) הרעה במאזן התשלומים. האחת היא אלטרנטיבה לשניה, אילו תיאורטית כל תוספת הלחץ היתה מתמקדת במחירים - הרי שכל הזרמה של מיליארד היתה מביאה לעלית מחירים נוספת של 10%-12% ולהיפך.

ראש הממשלה י. רבין:

פעם אמרתי 7%.

מר א. דברת:

מיד אניע ל-7%. אילו כל תוספת הלחץ האינפלציוני היתה מתמקדת במאזן התשלומים, היה גדל הגרעון בערך ב-120 מיליון דולר. אנחנו אומרים די שדירות, שאם ההתחלקות של הלחצים בין מאזן התשלומים ובין המחירים תהיה שווה, הרי בעקבות מיליארד לירות הזרמה צפויה עוד 5%-6% העלאת מחירים ועוד כ-60 מיליון דולר גרעון במאזן התשלומים.

שר השיכון א. עופר:

יש מערערים.

מר א. דברת:

אתה יכול לערער על אחוז אחד למעלה או למטה.

שר השיכון א. עופר:

זה תלוי בספיגה, ובאילו תנאים. צריך לבדוק את

זה.

מר א. דברת:

זה ברור. אבל אני מדבר בתנאים הקיימים של המשק. אנחנו בודקים בוקר וערב, אבל אפשר לערער על זה. בזה אסתפק עכשיו.

ראש הממשלה י. רבין:

הייתי מבקש אולי גם מנגיד בנק ישראל שיסביר.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

גם אני רוצה להתחיל במספר מלים על שנת 1976. בעצם, אם להדגיש כמה דברים שכבר הוזכרו כאן היום ברובם, אפשר לראות את 1976 בקווי האופי שלה כשנה כלכלית, כפי שמסתמן היום (אינני יודע איך זה יהיה עד סוף השנה, אבל אני מדגיש, שזאת חמונה שעפ"י הנתונים וההתנהגות של המחצית הראשונה של השנה יותר מאשר של המחצית השנייה), כדלקמן: אם בשנה האזרחית מדובר - זה לפי 7-8 חודשים שיש לנו עליהם נתונים, ואז קווי האופי העיקריים הם: מצד אחד, זאת השנה השנייה של קפאון בתוצר, ו-1977 תהיה שנה שלישית של קפאון יחסי כזה, אי

גידול ניכר כפי שהיינו רגילים לו.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

למה לא רביעית?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

1973 עוד לא היתה. זה בא בפיגור מסוים. היה 6%.
1975 ו-1976 הן שנים של הקפאה. לפני כן עוד היה 4%-5%. זאת היתה ירידה
הדרגתית, ירידה בהשקעות. אלו אולי התופעות השליליות, אפילו "שליליות" במרכאות,
שהיו הכרחיות בנסיבות. מצד שני, היא שנה של גידול ניכר מאד ביצוא וריסון
היבוא. ומכאן שיפור חשוב משמעותי מאד, כפי ששענו, במאזן התשלומים.

עוד קו מדאיג: גידול בצריכה הפרטית, שאיננו
בלתי קשור בירידה בשיעור החסכון. אבל מצד שני, אנחנו רואים הקפאה של הצריכה
הציבורית, כלומר, הצלחה של המדיניות התקציבית בשנת 1976.

השיפורים בנתונים עיקריים: נאמר כאן 500 מיליון
דולר, ואני הייתי אפילו מסתכן לומר 500 פלוס, במאזן המסחרי, שזה שיפור של 25%
בגרעון המסחרי, שיפור לגמרי לא מבוטל. זה נובע כאמור מגידול ריאלי של 18%
ביצוא. ועוד יותר בולט כאן: 22% ביצוא התעשייתי האחר, למעט יהלומים. בדרך כלל
אפשר לומר, ששני-שליש...

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

במונחים ריאליים זה אפילו יותר.

שר האוצר י. רבינוביץ:

ריאלית זה 24%.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

יתכן אחוז אחד פלוס או מינוס. נראה עד סוף

השנה.

שר הבטחון ש. פרס:

זה כולל גם חקלאות?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

לא. ה-18% כוללים חקלאות....

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ב-1976 היתה החקלאות בשיעור גידול של 19.9%.

בתעשייה, כולל יהלומים - 22.4%.

שר הבטחון ש. פרס:

כמה היצוא הבטחוני?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

היצוא הבטחוני כלול ביצוא התעשייתי.

שד המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

הבטחוני הוא כרבע מהיצוא התעשייתי, ללא יהלומים. עם יהלומים זה שמינית.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

אני רוצה להדגיש ששני-שליש מהשיפור במאזן התשלומים הם תוצאה של היצוא, ושליש נובע מן היבוא.

בניתוח אחר אפשר להגיד: שני-שליש מן השיפור הם ריאליים, כלומר של כמויות ביצוא וכו', בעיקר ביצוא, ושליש - מחירים, שיפור בתנאי הסחר של מדינת ישראל וכו'. זה מצביע על כך, שהמדיניות המוצהרת המכוונת, שהיה לה ביטוי בכמה סעיפים בתקציב במדיניות הכלכלית, בפחותים, בדרכי גבית ההכנסות, במס ערך מוסף שלא חל על יצוא השנה, תמריצי היצוא - כל אלה תרמו תרומה ניכרת להשגת היעד.

אולי עוד יותר בולט ההישג הזה של היצוא גם על רקע זה שהתאוששות בשווקים שלנו היתה בהיקף של 10%. כלומר, היא עצמה אולי היתה מסבירה גידול בהיקף היצוא ב-10%. עוד כ-10% מה שבא מעבר לזה, זה בפירוש שיפור תנאי היצוא, הרווחיות, כושר התחרות שלנו וכו', וכנראה גם השפעת הלחץ בשוק המקומי, שהיפנה את התעשייה ליצוא. הממשלה אותתה להם שהדרך היא ביצוא, וזה נקלט. זאת גם תחושה שיש בפגישות עם תעשיינים, יצואנים ואנשי משק.

שד התיירות מ. קול:

קונים פחות בארץ.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

אבל השיפור חל, כפי שאמרתי, בחשפעת המדיניות. ויש כאן הרבה למדיניות התקציבית, לדעתי. כי היתה בפירוש מדיניות תקציבית מרסנת השנה. אתה רואה זאת בנתונים של הצריכה הציבורית, שלפי המצב עד כה נשארה פחות או יותר ללא שינוי.

אנחנו יודעים שההזרמה עד היום בערך (10 בנובמבר) היתה 3.5 מיליארד. וזה בגבולות פחות או יותר המתוכנן. זה הודות לכך, ואנחנו צריכים לזכור זאת, שהיתה המדיניות של הגבלת ההוצאות ל-1/15 ואחר כך ל-1/12. אבל כאן טמונה גם סכנה: טרם החזרנו את החוב הזה, פרט לסעיפים בודדים, וקיימת סכנה של הזרמה של עוד עד 3.5 מיליארד לירות בחמשת החודשים הנותרים של השנה התקציבית. זאת אומרת, זאת יכולה להיות הזרמה כוללת של 7 מיליארד.

השר ג. האוזנר :

כמה זה מעל למתוכנן?

נגיד בנק ישראל א. גפני :

אם זה יהיה 7 מיליארד, אפשר להגיד אולי מיליארד אחד מעל למתוכנן. כי בתקציב כתוב 4.2 מיליארד. זה הרבה מעל למתוכנן.

ראש הממשלה י. רבין :

זנבר אמר את זה כאן.

מר א. שפר:

זה כולל גם התקציב הנוסף.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

בתקציב המיועד היה תקציב נוסף אשר זורם במשך השנה. ולא היה ברור מה יזרום בשנה הבאה. ביחד נלקחה רזרבה בתקציבים הלאומיים. כך שתכנון התקציב הלאומי יעמוד אם ההזרמה הכוללת תהיה 6 עד 6.5 מיליארד לירות.

אבל אין בכך מפנה חריף לטובה. יש בזה אמנם שיפור מאזן התשלומים. אבל המתוכנן היה אינפלציה של 35%, ומה הבעיה של אינפלציה של 35%? אנחנו רואים היום בחזית השכר. זה הגורם הלוחץ העיקרי על תביעות שכר וכו'.

שר התיירות מ. קול:

בשנה הבאה האינפלציה תהיה לא 30%, אלא 40%.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

ההזרמה הזאת, ביחד עם מה שקורה בחזית השכר, הביאה לכך שהגידול בצריכה הפרטית הוא 5%, תופעה מדאיגה לגבי מה שיקרה בעתיד מבחינת מאזן התשלומים. זה כולל. הגידול בצריכה הפרטית לנפש הוא 2%-3%.

כדי להשיג את המצב הזה, חייב היה בנק ישראל לקיים מדיניות מוניטרית חריפה מאד. אנחנו רואים, שאמצעי התשלום גדלו בקצב שנתי של 25%, כשהמחירים גדלו בקצב שנתי של כ-35%.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

מרגישים את זה.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

מרגישים את זה בצעקות על מחנק אשראי, על התמוטטות וכו'. בלי זה, אילו הרחבת, אולי היית מקל על התעשייה והצריכה וכו', אבל לא היו התוצאות הללו במאזן. כלומר, המדיניות המוניטרית כאן השלימה במשהו את המדיניות התקציבית. לכן, עומד כאן על סדר היום, וזה חשוב מאד במעבר לקראת השנה הבאה כדי לעמוד בתחזית הזאת, הקיצוץ הזה של 400 מיליון לירות, שאם לא קיצצנו אותם בסובסידיות, אנחנו מוכרחים לעשות זאת בדבר אחר. אחרת, ההזרמה תגדל והתהליכים בשנה הבאה, שהם קשים בלאו הכי בגלל דחית השקעות, יהיו חמורים עוד יותר.

זה לגבי 1976. ולכן לגבי 1976 אני חושב שחיוני בהחלט לקבל את ההחלטה על הקיצוץ, בחלוקה כזאת או אחרת. אבל הסכום חשוב מאד.

ראש הממשלה י. רבין:

אמרת שחל גידול בצריכה הפרטית. מניין באים הסכומים? האם עלית חשכר גרמה לגידול בשיעור האינפלציה?

נגיד בנק ישראל א. גפני :

לא.

מר א. שפר :

העיקר זה ירידת החסכון.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

ההערכה היא, שכאשר נמצאים בתהליך של לחץ על רמת החיים, שכר וכו' - אצלנו החסכון מושפע למשל מפדיון אגרות חוב.

ראש הממשלה י. רבין :

אני רוצה לדעת אם מדיניות השכר היתה כזאת, שנתנו יותר שכר ויותר הכנסה לנפש, או שהענין הוא בפחות חסכון? אלה הם שני דברים שונים.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

פחות חסכון.

שר האוצר י. רבינוביץ :

שני הדברים כאחד.

שר המטטרה ש. הלל:

יש עוד דבר: יש לא רק שכר, אלא גם רווחים.
השכר אולי לא עלה, אבל ההכנסה שאיננה משכר עלתה.

ראש הממשלה י. רבין:

ברגע שיש אינפלציה, בודאי זה עולה.

שר המטטרה ש. הלל:

המקור איננו איפוא רק בשכר, או בצמצום החסכון.
אלא גם בהגדלת רווחים.

ראש הממשלה י. רבין:

כולם יודעים הכל. אבל יש לי בקשה - שאת
הנתונים יתנו אלה המופקדים על כך. ואני שואל: מה זה? מניין עלית הצריכה הפרטית?
אני פשוט רוצה להבין, תסביר לי את המקורות. כי זה המפתח להבין במה צריך לטפל,
או עכ"פ אחד המפתחות.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

מה תהיה בדיוק העליה בשכר לשנת 1976 - איננו
יודעים, כי זה תלוי גם בהתמודדות עכשו כחזית השכר. אבל אילו זה היה לפי
מדיניות השכר המוצהרת, עם זחילה מסוימת וכו', עם ה-70% של תוספת היוקר, אזי
השכר ריאלית כמו בשנתיים-שלוש האחרונות לא עלה. הוא היה אולי אפילו קצת יורד,
אם היתה מבוצעת מדיניות השכר בדיוק.

שר האוצר י. רבינוביץ:

סליחה...

ראש הממשלה י. רבין:

עכשו יש ויכוח גם בין המומחים.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

אינני מדבר מתוך נתונים מוסמכים ב-1976...

ראש הממשלה י. רבין:

זה המפתח להבנה, ואני מבקש לקבל נתונים.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

נתונים עוד אין.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

נתון אחד של הלשכה - מיוני 1975 עד יוני 1976
השכר עלה כ-40%; האינפלציה באותה תקופה הייתה 29%.

ראש הממשלה י. רבין:

11% יותר?

שר החינוך והתרבות א. ידלין:

זה היה עוד לפני הסכמי השכר החדשים.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

תוספת יוקר, זחילה וכו'.

מר א. דברת:

אדוני ראש הממשלה, הגידול בצריכה נבע משני דברים בלתי קשורים ביניהם: האחד - חלה בשנתיים האחרונות מדי שנה עליה קטנה בהכנסה הריאלית הפנויה. כלומר, לאחר ניכוי המעירים והמסים. ולפי הערכתנו, מה שקרה הוא שב-1975 גדלה ההכנסה הפנויה, שבה יכול האיש להשתמש לקניות, ב-1.5%; בשנת 1976 - ב-2%. אבל מעניין לראות את המהלך במשך שנת 1976, למעשה, הבעיה התחילה עוד במחצית השניה של 1975. כי בעוד שבמחצית הראשונה של 1975 פחתה ההכנסה הריאלית ב-6%, במחצית השניה היא גדלה ב-12%, והמשיכה לגדול ברביע הראשון של 1976 במידה מסוימת.

שר התיירות מ. קול:

זה רק משכר?

מר א. דברת:

גם משכר. אבל במקום ראשון - מירידה בחסכון, שדורבנה ע"י ציפיות למס ערך מוסף, לקיצוץ סובסידיות, ציפיה לפיחותים זוחלים. הציפיות דירבנו את הצריכה מעבר לגידול בהכנסה הריאלית.

לאיזון התמונה: בשנת 1974 אחת מהצלחות המדיניות היתה שההכנסה הריאלית הפנויה ירדה ב-6%. באותה שנה חל המפנה בהתפתחות הצריכה. מהנתונים וההערכות אנחנו רואים שמגמה זו השתנתה לא במקרה ברביע השלישי של השנה הזאת, כי עם הנהגת מס ערך מוסף, לא רק שחלה ירידה באותו רביע בהכנסה הריאלית הפנויה ונפסקו קניות מקסימות, אלא היה פיצוי על הקדמת קניות בחודשים קרובים. לרביע הרביעי אנחנו פחות אופטימיים. אנחנו צופים שוב עליה קטנה של 2%-3%, כי התשלום העצום הזה של תוספת יוקר, ללא ספק יתן את רישומו בהכנסה וגם בצריכה בחשבון שנתי. זה הרקע של התפתחות ההכנסה, שהביאה אותנו לאומדנים של גידול בצריכה לנפש ב-2%-3%.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

אני חוזר איפוא ואומר: השכר - לא הוא הגורם הדומיננטי בגידול הצריכה הפרטית שהיה. אם לא תהיה התדרדרות חמורה מאד בהסכמי השכר, שינוי דרסטי - זה גם לא הגורם הדומיננטי. זה גם נכון שהוא כשלעצמו איננו גורם דומיננטי גם באינפלציה, אבל הוא עלול להפוך לגורם חשוב בכל רגע. כי מה קורה? אין ספק, היות ואנחנו עוסקים כל הזמן בבעיות של הזרמת התקציב הממשלתי והשפעתו על המחירים, יש כאן ויכוח - האם ההזרמה המותרת היא 3.4 מיליארד או 4.5 מיליארד, או 4 או 5 מיליארד לירות. אבל זה שצריכה בכלל להיות הזרמה לפי התקציב - על זה כבר לא מתווכחים. אפילו אני, כנגיד, לא ארשה לעצמי השנה לבוא ולהגיד שלא תהיה הזרמה כלל. אבל כאן בעצם טמונה הבעיה. 20 אלף סיבות יש לה. אבל העובדה היא, שכדי שתהיה הזרמה מותרת של 4 מיליארד או 4.2 מיליארד לירות, שרשמנו בתקציב שעבר, זה חייב הטלת מס ערך מוסף בשנה שעברה, זה חייב את קיצוץ הסובסידיות, את הפיחותים. כי האינפלציה היא כזאת, שאנחנו צריכים לאפשר את

היצוא. והשיפור במאזן התשלומים חייב את הפיחותים. זה תרם לשני-שליש מן האינפלציה. כלומר, בעצם לא המסים והפיחותים תרמו לאינפלציה, תורם לה הצורך במאמץ תקציבי כזה. לכן מטיילים מסים. אפשר היה למנוע את האינפלציה ע"י אי-הטלת מסים, רק ע"י תקציב מאוזן. השאלה היא מה אפשר לעשות בענין זה. צריך שיהיה ברור, שכאשר אומרים תקציב עם הזרמה מסוימת, נגיד של 4 מיליארד, זה מה שאומרים לי אנשי מחלקת המחקר של בנק ישראל...

השר לקליטת העליה ש. רוזן:

כתוב כאן 4.5 מיליארד.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

פה כתוב 5 מיליארד. זה שלוקחים 100 מיליון דולר מהלואות (לא ממגבית) כדי לממן הוצאות כלירות בתקציב - זה גרעון. אפשר לקחת דולרים, ואפשר לקחת זאת מבנק ישראל. אולי יותר טוב לקחת את זה מבנק ישראל, כי אז לפחות לא משלמים רבית בדולרים. אבל הגרעון האמיתי הוא 5 מיליארד לירות בתקציב הזה. בנק ישראל אומר 4 מיליארד לירות הזרמה. למה? הוא אומר: אפשר להזרים בשנה הבאה פחות מאשר השנה. וזה הצד הקשה בידיעה הטובה של השיפור, כי מה זו ספיגה מותרת? הזרמה מותרת? הסקטור הפרטי סופג. הוא קונה מטבע חוץ נטו, וככל שהגרעון שלו גדול יותר, מותר לממשלה להזרים יותר, כי בקנייתו הוא סופג מה שהממשלה מזרימה. אזי מבחינה אינפלציונית זה מתאזן. מה קורה במאזן התשלומים - זה סיפור אחר. אם יש איפוא שיפור של 500 מיליון דולר במאזן התשלומים ושיפור זה לא ידוע ב-1977, כפי שאנחנו רוצים, אלא אפילו נחקדם ב-150 מיליון דולר - פירוש הדבר שהסקטור הפרטי יספוג פחות, ואז נוכל להזרים פחות. אם נזרים יותר, יורע שוב מאזן התשלומים, והסקטור הפרטי יוכל לספוג זאת, אבל זה אומר שפתרנו את האינפלציה ע"י הרעה במאזן התשלומים. הבעיה שלנו היא איך לפתור את שניהם ביחד, כי אנחנו יכולים ללכת במעגל סגור: שנה אחת לשפר את האינפלציה, ושנה אחת לשפר את מאזן התשלומים. אבל איך עושים את שניהם יחד?

כאן אני רוצה לעבור לתקציב. הוצג כאן הצורך בקיצוץ של 2 מיליארד. כלומר, התקציב הזה לא עומד כפי שהוגש ע"י המשרדים, אלא עם קיצוץ של 2 מיליארד לירות. כאן אני חייב לתקן את המינוח (עשיתי זאת תמיד גם במשרד האוצר): מדברים כאן לא על "קיצוץ", אלא על "אי-תוספת". באוצר זהו שלב, שיש טיוטא יותר גדולה ומקצצים ממנה. אבל חשוב איך זה עומד לעומת השנה שעברה. לעומת השנה שעברה אנחנו רואים שיש כאן גרעון ריאלי של מיליארד לירות במספרים.

ראש הממשלה י. רבין:

זה לא כולל את הבטחון?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

לא. בעמוד 11 יש ניתוח של התוספת לתקציב.

ראש הממשלה י. רבין:

רק אחרי קיצוץ של 2 מיליארד יש לך הגרעון הזה.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

משרדי ממשלה - תוספת של 745 מיליון במחירים קבועים. כפי שזה כתוב, זה מיליארד לירות תוספת. אחרי זה יש עוד תוספת גדולה שכתובה בסעיף תמיכות, הנובעת מן החוקים הללו, זה המיליארד השני. כלומר, אם נקצץ 2 מיליארד, נוריד את המיליארד של התוספת, שזה לא קיצוץ, אלא אי-תוספת לעומת השנה שעברה. המיליארד השני יורש באמת קיצוץ בדברים מסוימים שעליהם צריך להחליט, או הורדה בתמיכות, שאיננה קיצוץ.

עוד דבר אחד שאני רוצה לציין בקשר לתפיסת הענין. נשאלה כאן שאלה אילו מחירים, איזו התיקרות תובא בחשבון. ההזרמה המותרת עוסקת בסכומים נומינליים, כלומר, אם התיקרות תהיה גדולה יותר וע"כ יתנו תוספת לתקציב לצורך זה - זה כבר גורם לאינפלציה יותר גדולה.

ראש הממשלה י. רבין:

רביית דרבית.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

כן. המגבלה של התקציב חייבת להיות נומינלית. מה שמחליטים צריך להיות בסכומים של 1977, והמחירים כפי שיהיו.

אמרתי שיש כאן גידול בתמיכות ותשלומי העברה. הייתי רוצה לגזור קצת מזמנכם בנושא זה (בניתוח הכלכלי כתוב שיהיה 8% גידול ריאלי; בעמוד 18, ריכוז מיון כלכלי). בצריכה אזרחית אין גידול ריאלי (טור 4 אומר אם יש או אין אחוזים בענין זה). בצריכה הבטחונית - 1%. בעצם, גם פה אפשר להגיד שהגידול הריאלי פחות או יותר מוקפא. תשלומי העברה ותמיכות - גידול ריאלי של 5%. מזה תשלומי העברה, שזה התמיכות לאנשים, לפרטים - גידול ריאלי של 9%. זה לא שמחכננים חוקים חדשים. זה כבר נובע מהמערכת הקיימת וכאן אני רוצה להפנות את תשומת לבכם לחוברת שהפיץ אגף התקציבים, ואני חושב שהיא ראויה לתשומת לבו של כל אחד. היא חוברת מאלפת, ויש בה לדעתי מפתח להתפתחויות. היא נקראת "ההוצאה לשרותי חברה ורווחה בשנים 1972 עד 1976". הרשו לי להגיד מה נובע מזה.

הם מראים שם שסך ההוצאה על שרותי חברה ורווחה בכל - תמיכות ושרותים, חינוך, בריאות והכל יחד - הגיעה ב-1976 ל-25 מיליארד לירות, לעומת 6 מיליארד לירות ב-1972. כלומר, היא גדלה פי ארבעה נומינלית במשך ארבע השנים. אבל כל הנתונים האלה הם נתונים שבין לפני ואחרי מלחמה. באמצע

ארבע השנים הללו היתה מלחמה, היה משבר האנרגיה וכו'. הדברים שאני רוצה לומר כאן, ואשר כלולים בחוברת בהרחבה, יש להם שתי משמעויות: האחת - הם ממש שיר הלל לקידום נושא החברה. זה ממש לא יאומן. כשקראתי מה אומר שלום כהן - זה מצדיק זאת. מצד שני, זה מצביע על הבעיה העצומה, שהעניין הזה יוצר. ההוצאה הזאת גדלה כאמור גומינלית פי ארבעה. בתקופה זו של ארבע השנים, המחירים עלו פי שלשה, מדד יוקר המחיה. זאת אומרת שהגידול, אם אני לוקח את ה-25 מיליארד, רבע ממנו הוא גידול ריאלי. 7 מיליארד מתוך ה-25 מיליארד הם גידול ריאלי בשנים הללו, וזהו בעצם גידול של 40% בהוצאות הרווחה.

שר העבודה מ. ברעם:

הבאת בחשבון שב-1972 כל הילדים קיבלו את הניכוי

במסגרת מס הכנסה?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

זהו גידול ריאלי. אני מגיע גם לזה. לקחתי בחשבון. יש כאן גידול ריאלי שחלק ממנו ניתן באמת ע"י הרפורמה, אבל רובו לא. מדובר כאן לא רק ב-40% מהיקף ההוצאה, אלא זהו סכום משמעותי. 7 מיליארדים בתקציב לכאן או לכאן זה משהו.

ההוצאה השוטפת (כי ההוצאות לחברה כוללות גם פיתוח וגם הוצאה שוטפת) גדלה מ-1972 עד 1976, פי 4.5, מ-4 מיליארד ל-18 מיליארד לירות. שוב, אם אני לוקח את המחירים - יש גידול ריאלי של 50%, שהוא שווה ל-6 מיליארד לירות בהוצאה השוטפת. כלומר, החזקת מערכת החינוך והבריאות, התמיכות והבטחת ההכנסה, גדלה ב-50% בארבע השנים הללו, שבתוכן היתה מלחמה.

יש לזה ביטוי עצום גם בגידול של ההוצאה השנתית מהתל"ג (כולל גם שיכון). אם נסתכל בתל"ג, בשנת 1972 ההוצאה השנתית השוטפת הייתה 18% מהתל"ג ובשנת 1976 - 23%. והשיא היה בשנת 1975, עליה של 27%. כלומר, 1976 היא התחלה של ירידה.

השר לקליטת העליה ש. רוזן:

זה כולל החלפת הזיכויים בניכויים?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

כולל. אבל מיד אגיע לזה.

ראש הממשלה י. רבין:

עשינו דבר טוב, במקום להכניס את הכסף לבירוקרטיה - נותנים אותו לפרט.

שר המטרה ש. הלל:

התחלנו במגמה לצמצם את זה מחדש. יש כאן איזו אשליה.

השר לקליטת העליה ש. רוזן:

אני בעד זיכויים. תמיד הייתי בעד זיכויים.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

הגידול המרכזי היה בתשלומי הבטחת הכנסה, גידול ל-9.5 מיליארד ב-1976, מ-1.6 מיליארד ב-1972. אם שוב מעבירים זאת למחירי 1976, תשלומי הבטחת הכנסה הוכפלו ויותר. ה-9.5 מיליארד במחירי 1976 היו 4.5 מיליארד במחירי 1972.

הם מציינים שם נתון אחד מעניין מאד: שתקבולי הממשלה ממס הכנסה מפרטים, שכירים ועצמאים, ותקבולי הביטוח הלאומי יחד, הם 16.3 מיליארד לירות. וההוצאות להבטחת הכנסה הן 9.5 מיליארד, כלומר 57% כלומר, מבחינה פרוגרסיבית יש כאן חלוקת הכנסה במהירות עצומה. מס הכנסה עצמו הוא פרוגרסיבי. כאן אתה מעביר זאת בחלוקה עוד יותר פרוגרסיבית ועי"כ עשית קידום עצום בפרוגרסייה בארבע השנים הללו, ללא כל תקדים בשנים קודמות.

ראש הממשלה י. רבין :

לא יודעים להציג את זה. טוב שיש שלום כהן שמציג

את זה באמת.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

זה הוצג דוקא בהישגים הרבה פעמים. אבל מוכרחים לראות גם את הבעיה. אם רוצים הישגים - יש הישגים גם בכמה דוגמאות קונקרטיות. למשל, קצבאות זקנה. עכשו אני מדבר על התקופה שלפני הרפורמה, מאפריל 1972 עד אפריל 1975.

שר העבודה מ. ברעם :

זקנים זה לא חשוב, חשובים ילדים.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

זקנים זה חשוב מאד. קצבת זקנה לזוג, עם הטבה סוציאלית, גדלה מ-248 לירות במשך שלש שנים ל-812 לירות לחודש. מאה אחוז גידול, במחירים קבועים.

השר ג. האוזנר :

מה סך כל ההוצאה בסעיף זה?

נגיד בנק ישראל א. גפני :

להבטחת הכנסה - 9.5 מיליארד לירות.

ראש הממשלה י. רבין :

בסך הכל 300 אלף נפש מקבלים קצבאות זקנה.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

גידול ריאלי ב-100%. זה עלה מ-19% מחשכר הממוצע ל-39% מחשכר הממוצע תוך שלש שנים, כשבאמצע המלחמה.

קצבת ילדים - הקצבה לשני ילדים עלתה מ-35 לירות באפריל 1972 ל-134 לירות באפריל 1976, גידול ריאלי של 66%.

שר העבודה מ. ברעם:

אבל מס הכנסה נתן 80 לירות לילד.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

אינני מדבר כרגע על מס הכנסה.

שר הכחזון ש. פרס:

איך זה מתחלק בין יהודים לערבים?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

יש בתוך זה קי"צ, שזה חלק קטן. הרוב הולך גם להם. זה במצב שהיו זיכויים במס הכנסה בשני המקרים. זה לפני הרפורמה. עד לרפורמה זה עלה כאמור מ-35 לירות ל-134 לירות. גם אם נניח שהרפורמה ביטלה משהו, מה שלא נכון, זהו גידול במחירים קבועים ב-66%.

השר ג. האוזנר:

כמה עולות לנו ההקצבות למשפחות של שני ילדים?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

בוזה בקי עמירם סיון יותר ממני.

לארבעה ילדים גדלה ההקצבה מ-95 לירות ל-441 לירות לחודש (לפני הרפורמה) - גידול ריאלי של 100%, ל-6 ילדים - מ-167.5 לירות ל-772 לירות לחודש, שוב הכפלה במחירים קבועים.

ראש הממשלה י. רבין:

לכן הבעיה היום איננה רק שכר. כי ארידור הציג את זה כבעיה של שכר. זה לא רלוונטי. כי צריך לראות גם מה מקבלים מהביטוח הלאומי.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

כל הגידול הריאלי הזה חל בתקופה שעדכר היה פחות או יותר מוקפא, גדל באחוז אחד או ירד באחוז אחד, אבל נשאר פחות או יותר קבוע. ואלה גדלו ב-50% עד 100%, זה מה שקרה.

ראש הממשלה י. רבין:

פחות מהמזון שמסבסדים אותו והוא הולך לשטחים, ע"י ערבים ישראלים.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

מצאתי בחוברת הזאת עוד דבר אחד מעניין, שכדאי שהממשלה תדע אותו: ב-1972 ישבה ועדת כץ, והיא קבעה יעדים שעדכרה אז שיקח די הרכה זמן להשיג אותם, יעדים של הבטחת הכנסה. שם יש השוואה בין היעדים של ועדת כץ ובין מה שהושג בפועל ב-1975.

לפי המלצת הועדה, קצבת זקנה לזוג צריכה להיות 25% מהשכר הממוצע. באפריל 1975 (לפני הרפורמה) היא הגיעה ל-41.5%. למשפחה עם שני ילדים הקצבה היתה צריכה להיות 40% לפי היעדים של ועדת כץ. ב-1975, לפני הרפורמה, היא הגיעה ל-49.7%. עם ארבעה ילדים היא היתה צריכה להיות 53%, והגיעה ל-72%. לכל אורך הקו עברנו את היעדים של ועדת כץ להבטחת הכנסה.

אחרי המלחמה, עם גידול הוצאות הבטחון ועם הלחץ כתוצאה מעליות המחירים העולמיים, דלק וכו', העסק הזה התחיל לפעול, הלחץ התחיל לפעול באיטיות, אבל נראה ברור מהנתונים שהוא פועל בהתמדה. ברור שבכל שתפחת האפשרות להטיל מסים - קטנה האפשרות לשפר הכל, גם את השירותים הללו, גם את הבטחון, גם להגדיל את כוח האדם בממשלה, גם להגדיל את הפיתוח, גם את השיכון וכו'. כל זה נעשה במשך כמה שנים. אבל אנחנו רואים שב-1974 התחילה כבר נסיגה מסוימת. מה שקרה מ-1974 אנחנו רואים: הלחץ הביא להמשך הגידול בתמיכות, אעפ"י שהוא מופחת, בקצב קטן יותר, אבל התחיל קיצוץ בשירותים החברתיים, בחינוך והכשרה מקצועית למשל. אם אנו רואים את שיעור הגידול במחירים קבועים של התקציב: ב-1973 הוא גדל ב-13%; ב-1974 - ב-5%; ב-1975 - ב-3%; ב-1976 - הוא כבר ירד בכמה אחוזים, וב-1977 - תהיה ירידה נוספת, אחרי הקיצוץ של 2 מיליארד. בבריאות: ב-1973 היה גידול של 15%; ב-1974 - 14%; ב-1975 - ירידה של 1%; ב-1976 - ירידה של 31%. אבל זה לא לגמרי נכון, כי חלק מקופ"ח זה הגביות. לעומת זה, הבטחת ההכנסה עדיין גדלה. ב-1973 - זה עלה ב-26%; ב-1974 - זה עלה ב-23%; ב-1975 - זה כבר פחות, ב-15%. ועוד עולה עמשר, ב-1976, ב-7% (אולי יגיע ל-9%). וגם ב-1977. כלומר, זה עדיין עולה.

אם אני מנסה לסכם לעצמי מה אני למד מהנתונים האלה: ראשית - זהו דבר מרשים ממדרגה ראשונה, הגידול השנתי, ואין צורך לחזור על הנתונים. אפשר לפרט זאת, כפי שהיה ספיר עושה: על מאות מספרים של ילדים במעונות יום, בבתי ספר וכו', שיכון פלוס שלשה ועוד. זה קרה.

למשל, בולט בתקציב החינוך שבארבע השנים הללו היה גידול עצום בגיל הרך, לעומת הקטנה באוניברסיטאות - שזה חיובי. יש הרבה שינויים חיוביים. אבל בסך הכל, ההרחבה הזאת תוכננה, והתשתית לה נקבעה. משנה של גידול התל"ג ב-8% עד 12%, משנים כשהיה נראה כאילו הנטל הבטחוני היחסי מתחיל לרדת יחסית לתל"ג ואז אפשר היה להניח תשתית לצמיחה כלכלית עצומה, קרה שעשינו את הצמיחה הזאת עם גידול עצום בהוצאות הבטחון, קפיצה עצומה יחסית, גם אם היתה הקפאה, אבל קלה, עם המשך בגידול ההשקעות, עם המשך בשיכון תוך שנה-שנתיים, והכל נמשך. ואז התחילה הנסיגה, בהתחלה בשיכון.

שר התיירות מ. קול:

אבל ניתן יותר כסף חופשי למשפחה מאשר לחינוך ולבריאות באופן ישיר. וזה לא טוב, כי הכסף הזה מוצא לא...

ראש הממשלה י. רבין:

מנין אתה יודע? הביורוקרטיה שלנו זאת הדוגמה

היעילה להוצאת כסף?

נגיד בנק ישראל א. גפני:

אין ספק, שהצריכה הושפעה גם ע"י ירידת החסכון וגם ע"י הקצבה. השכר לא יכול היה לתרום הרבה בשנים אלה להגדלת הצריכה, אולי אפילו לצמצומה. אבל הגידול בקצבאות היה בעיקר לאוכלוסיה הצורכת הרבה.

שר המטרה ש. הלל:

אצלם לא היתה ירידת החסכון, כי אצלם לא היה

חסכון.

ראש הממשלה י. רבין:

נכון, הם צורכים היום ברמה מתקרבת לרמה אנושית.

זה הכל. תנו גם להם לחיות.

חשר ג. האוזנר:

אבל גם לחנך את הילדים שלהם.

ראש הממשלה י. רבין:

האלמנט המחנך במדינת ישראל עדיין נשאר בינתיים MUCH TO BE DESIRED. כמה בתי ספר לפי זרמים יש בכל מיני ישובים ולאילו השקפות זה מוביל את המדינה - גם את זה אפשר לראות. זה הכל כסף. תלך לגליל ותראה כמה בתי ספר יש, ואיך זה מתחלק.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

אני רוצה להתקרב לסיום דברי. כאן אני חושב, שיש הפרובלמטיקה המרכזית שלנו. ע"י ההגדלה העצומה של הכל יחד, ההתפתחות הזאת, הגענו לכך שהקפאון בצמיחה הוא חלק מזה. היינו צריכים אותו לשנה-שנתיים, כדי לחסוך מטבע חוץ ולהגיע לשיפור במצב הגרעון. ועובדה שהגידול ברמת החיים ישנו גם כשיש קפאון בצמיחה, אבל לא נוכל להשתחרר מן הקפאון בצמיחה אם לא נקצץ בשירותים, ואם הצריכה תגדל, ואם נמשיך. בחלק מהדברים צריך להקפא, ובחלק צריך להתרחב. מגיעה שעת חשבון. אינני בטוח שהממשלה רצתה להגדיל ריאלית עוד יותר דוקא את התמיכות ולקצץ דוקא בחינוך, אבל זה יצא, יצא בדלית ברירה.

שר האוצר י. רבינוביץ:

וזה יגדל. הקו יימשך.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

כל חשרים התנגדו לכך בפועל. אם ירצו להסתדר ב-35% אינפלציה, יצטרכו להמשיך לקצץ בשרותים או לעשות משהו בתחום התמיכות. יחד זה לא הולך, לצערנו. השכר איננו בעיה, השכר הוא בעיה אם תהיה פריצה. אז תהיה זו בעיה נוספת.

שר המטרה ש. הלל:

לצמצם את הפטור האוניברסלי לגבי אותם שדות, שחלק מהאוכלוסיה יכול וחייב לשלם בעדם.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

זה אותו דבר. בשנה שעברה העלו מחירים. אתה יכול לממן דברים כאלה גם ע"י מסים ומחירים, אבל אז זאת אינפלציה. אתה מעביר את האינפלציה לציבור ע"י הממשלה. זה מה שקורה. אי אפשר אחר כך לבוא בטענה על אינפלציה. כשאנחנו בצמיחה ב-100% בקצבאות, ב-70% בשכר וב-100% בחסכון - קשה לצאת מהמעגל הזה.

שר המטרה ש. הלל:

ע"י כך שדחינו חוק חינוך חובה חינוך לא הגדלנו אינפלציה, והורמנו חלק מזה לאלה שזקוקים לזה.

נגיד בנק ישראל א. גפני :

בכל מקום שחיתכים במקום אחד ומוסיפים במקום אחר, לא מגדילים אינפלציה. זה מה שדחיתי להגיד: אחרי כל מה שמדובר כאן, קיצוצים וכו', זהו בעצם לא תקציב שיש בו מפנה מהפכני לשינוי דרסטי במדיניות הסוציאלית, במדיניות הכלכלית, במצב. זהו תקציב ששומר איך שהוא, הוא יכול לשמור, על ההישגים שצוינו כאן, במחיר של שמירת היקף האינפלציה הנוכחית ואי-פגיעה במאזן התשלומים. לא מדובר על ירידה של האינפלציה מ-35% ל-25%, ל-20%. כאן אומרים: להמשיך באינפלציה הזאת. כדי להמשיך בה צריך לעשות א', ב' ו-ג'. ולא מדובר על חסכון של עוד 500 מיליון דולר. מדובר על עוד 100 או 150 מיליון. המאמץ העצום שמציע שר האוצר הוא כדי לשמור על ההישגים הקיימים ולהמשיך עוד קצת.

כאן יש באמת מה שחשבנו בשעתו על עיסקת חבילה שהיתה יכולה לפרוץ, להוריד את האינפלציה יחד עם שמירת העניין, להקל עלינו בתקציב הזה, לאזן אותו על רמת מחירים ואינפלציה יותר נמוכה, עם שמירה על שיפור הפער במאזן התשלומים, ואז היה מתחיל כדור השלג להסתובב אחורנית. כפי שנראה היום, אם התקציב הזה יפעל ותו לא - זאת הבעיה שלנו. הבעיה היא, שהממשלה וכל משרד יעשו מאמץ עצום וידרשו מהציבור כמה דברים עצומים, כדי לצעוד פחות או יותר במקום, לעבור את השנה הזאת - וזה קשה מאד כשלעצמו.

ראש הממשלה י. רבין :

נתחיל בדיון.

שר העבודה מ. ברעם:

יש לי קודם כל מספר שאלות לאוצר, כדי שאדע איך להתייחס לדברים בעת הדיון.

שר הפנים י. בורג:

קשה, אחרי מלחמת ההתשה הזאת נגד חשדים, להתייחס לכל הקומפלקס. למעשה, יש לפנינו שני מעגלים של דיונים: יש דיון אחד, שהוא על המגמות ועל הקווים וההתפתחות, תוך ציון דברים נהדרים והתקדמות במיגזר הסוציאלי-חברתי, תוך הדגשה של התשלום, כשמתברר שבפינה פרדוקסלית כלשהי נפגש התשלום עבור הקידמה עם היעצרות של קידמה באותם שטחים. כלומר, אני אומר זאת לא כדי להרגיע את שר החינוך, אלא כדי לחדד את הבעיה: התברר שהמחיר עבור ההתקדמות במיגזר החברתי הוא בחלקו מחיר שאנחנו עוצרים את תהליך הקידמה החברתית והחינוכית במקום אחד.

וכאן נדמה לי שאנחנו מגיעים למקום מסוים לכך שעושים יותר, ובאותה מידה שעושים יותר - עושים פחות. יתכן שיש פער, בלי קשר עם הויכוח התקציבי גופו. על כך אנחנו צריכים לדון. זה ויכוח אחד: מגמות בהתפתחות.

הויכוח השני הוא מה שכל שר רוצה, והוא בא לבכות ולבכות בדברים שעושים לו. אני סקפטי מאד לגבי התחזית במטבע זר. אנחנו מופיעים בכל אתר ואתר בתור ה-"UGLY ISRAELI".

(עד כאן רשמה א.ב. - מכאן ל.ד.)

בצורה זו או אחרת, לכל מקום שעתון מישראל מגיע, או ישראלי מגיע, יש אותה תוצאה בלתי קונסטרוקטיבית.

אני רוצה לשאול עתה כמה שאלות. קודם כל, בנוגע להוצאות הבטחון האזרחיות - יש פה ירידה של 100 מיליון לירות. הייתי רוצה לשמוע מה הכוונה.

כמו כן אני חושב, שהאוצר היה צריך לומר לנו מה נשאר בפועל מהרפורמה במס הכנסה, והאם דרך דלתות צדדיות לא נכנסו גורמים שרצינו למנוע אותם מלהכנס.

איך התחזית בהתאם לנתונים שהיו בנוגע למס ערך

מוסף?

מה שמונח לפנינו בתור התקציב, זוהי סימפוזיה בלתי גמורה, זה כמעט כמו להמציא בפלנטריום ולראות רק כוכבים, כאשר לגבי משרד הפנים זו הצעת האוצר; לגבי משרד הבטחון - זו הצעת האוצר; לגבי משרד מבקר המדינה - זו הצעת האוצר; לגבי הרשויות המקומיות - זו הצעת האוצר; לגבי משרד האוצר - זו הצעת האוצר. וכך למעשה לגבי כל המשרדים, כך שיש לפנינו איזה פלנטריום שקשה להבין ממנו מה מביאים לנו - אם אלה סכומים לא סופיים, אולי כל התקציב אינו סופי? ואם הם סופיים, על מה אני מדבר? אם כן, משהו כאן אינו בסדר בנוגע למשקל של הדברים, במתודה, בארכיטקטורה. ומנקודת מבט משרד הפנים, אם לדון לפי מידת ההדברות שהיתה עם משרד הפנים ובחשואה עם המשרדים האחרים, אז ההדברות לא היתה הדברות, כי שעה וחצי של דיבור אינה הדברות - ואני לא דוקא מתייחס לזה שגזישהו קיבל את הצעותי או לא.

ואני בכל זאת רוצה לומר, כי מנקודת מבט שלנו במשרד הפנים, ההצעה הזו אינה נותנת תשובה ובודאי לא לדברים שהוחלט עליהם. ושר האוצר, אתה בהצעת התקציב הקודמת הבטחת כמה דברים ולא קיימת אותם במשך שנה שלמה. הוסכם כי צריך להיות פיקוח על הבניה, ובעקבות כך יוקם מנגנון פיקוח. הוא לא הוקם, כשאיש לא חושב שאחר כך, להוציא צווי הריסה, להביא כלים כבדים ולהרוס, ולנהל משפטים, זה הרבה יותר ביוקר מאשר לנהל פיקוח מוקדם.

יש תקציבים של מיליארדים ברשויות המקומיות והוסכם שיהיו אנשים אשר יפקחו על זה, אך הדבר לא קוים. התקציב הזה אינו נותן תשובה לכך.

ראש הממשלה אמר "ברוך שפטרנו" כשהצליח להעביר את השרות לאיכות הסביבה למשרד הפנים. אבל אם רוצים לעשות משהו של ממש, יש לתת לכך גם תקציבים.

ראש הממשלה י. רבין:

אני העברתי לך את כל הכסף עם כל כוח האדם,

ואפשר להסתדר עם זה.

שר הפנים י. בורג:

אם רוצים לעשות משהו של ממש, זה קשה.

שר השיכון א. עופר:

כשמפקחים עובדים חצי שעה ביום, באמת מגיעים לפיקוח. מה עוד, שבתל-אביב נחפס עתה מפקח מסוים על בניה בלתי חוקית.

שר הפנים י. בורג:

כל אחד ונסיונו הוא. אנו איננו משרד השיכון, כי אם משרד הפנים. ואם אתה מקצץ בתקציב מכבי האש, עדיין לא ענית על בעיות תכנון ערים ורישום גבולות.

ושד האוצר יודע, כי בנוגע לרשויות המקומיות יש
היום ויכוח על פער של מיליארד. איפה זה מופיע?

שד הדתות י. רפאל:

ב-2 המיליארדים שצריך לקצץ.

שד הפנים י. בורג:

אנו אחראים על מתן רשיונות לנשק. לאקדחים, לפני
כמה שנים, היו 10,000 רשיונות. היום יש 100 אלף רשיונות, כאשר מטפל בכך אותו
פרסונל - ואי אפשר לומר כי משהו לא נשתנה.

ראש הממשלה י. רבין:

אני מציע, שנגדיל את כוח האדם שעובד בשרותים.
זו תהיה תרומה גדולה לפתרון בעיות מדינת ישראל.

שד הפנים י. בורג:

אתה יכול להחליט כי אתה לא נותן רשיונות
לאקדחים, אבל ברגע שאתה נותן, יש הבדל בין 10,000 רשיונות ל-100 אלף רשיונות.

הממשלה החליטה רק לפני חודש, על זה-ארגון
בתקציבי הרשויות וישנה הצעה מסוימת כי תקום קרן, אך דבר לא נעשה עד כה.

בשנתיים האחרונות נתווספו אלפי משרות בשרות
המדינה. אני דורש שהממשלה תדע באילו משרדים ואילו משרות.

ראש הממשלה י. רבין:

יש ועדת שרים, שבלעדיה לא מאשרים ושם אפשר לקבל

את האינפורמציה.

שר הפנים י. בורג:

יש ועדת שרים, שבאמצעותה ניתנים האישורים ולמרות שהובטח כי היא תאשר לי משרות, אני לא קיבלתי.

עכשו אני דנים על התקציב לשנה הבאה. לפני כן, אני רוצה לדעת האם עמדנו בתקציב השנה הזו. האם כל משרד שמר על מסגרתו, או שהיו משרדים שלא שמרו על מסגרתם והם יוצאים נשכרים כתוצאה מכך? אני רוצה שהממשלה תשמע על כך.

ושוב, אני מוכרח לומר כי דיון עם משרדנו לא היה וכי כך לא מביאים תקציב. ולכן, במצב הנתון, אינני יכול להצביע בעד התקציב.

שר השיכון א. עופר:

חברים, אני מקוה כי חלק מהדברים הנוגעים לשיכון, זכורים לחברים מהדיון שהיה לפני כחצי שנה. אני אחזור על הנתונים מאז. קודם כל, אני רוצה לציין, כי זה תקציב של המשך ולא של שינוי. ואני מודה, שיש בו המשך להישגים, אבל לדאבוני, אין בו כמה שינויים שהיום עלו בדיון על ידי אנשי האוצר ונגיד בנק ישראל, ואינני חושב שאנו יכולים רק להסתפק בלומר "התקיים דיון".

אני מקבל את הנחת היסוד של התקציב ואינני מציע להגדיל את הגרעון ואת ההזרמה. בנקודה זו, אני מציע כי לא יהיו חילוקי דעות - לא נגדיל את הגרעון ולא את ההזרמה.

עכשיו, כדי להגיע ליעדים האלה, מבלי להגדיל את הגרעון, יש דרכים שונות בהן אפשר ללכת. קיצוץ - זו אחת הדרכים, אבל זו לא הדרך היחידה. ואגיד, קודם כל, מה אנו חייבים לפתור במהירות. קודם כל, את ענין החוב הלאומי המתגלגל. הגענו ל-15%-20% מהתקציב.

שר הבטחון ש. פרס:

הבעיה היא לא החוב, אלא התשלום עבור החוב. אמריקה חיה עם חוב עצום. החוב עלה על תקציבה, אבל היא לא משלמת אותו.

שר השיכון א. עופר:

לדעתי, בנקודה זו, אנו חייבים לא רק לומר כי קיימת בעיה, אלא גם לנקוט באמצעים נגדה. אי אפשר להשאיר את המצב כמות שהוא. אני יכול להגיד כי במשרד השיכון עשינו איזה שינוי. אמרנו כי אחרי שלש שנים, אותה הלואה לא צמודה, עולה בממוצע של 8%. כלומר, הלווים לא נהנים מהאינפלציה בצורה בלעדית. דבר זה יכול להיות גם בענפים אחרים, זה טוב גם ליצרן וגם לצרכן. כלומר, הסכום המסוים עולה אחרי שלש שנים ל-24%, ואחר כך עולה בממוצע של 8%. וזה פותר בעיה מסוימת.

אני חושב, שצריך להחליט האם הולכים לתמיכה למשפחות או לשרותים, ולהגיע לאיזון בין השניים.

שר התיירות מ. קול:

האם בשיכון ההעלאה היתה רטרואקטיבית?

שר השיכון א. עופר:

לא רטרואקטיבית, אלא מיום שנכנסתי לתפקידי הנהגנו זאת. והחותם יודע. והיו כאלה שבאו אלי ואמרו: "בעוד 20 שנה זה יהיה 1,500 לירות לחודש"? אמרתי להם: "תבואו אלי בעוד 20 שנה, אז נדבר". אילו היינו עושים זאת בכל השנים, היינו מגיעים למעלה.

שר התיירות מ. קול:

אני רציתי להביא למצב, שאם מישאו בנה מלון בכסף זול והוא מוכר אותו עכשו ומתעשר על חשבון זה, שעל ההפרש, המדינה תהיה שותפה לרווחים, אבל שר המשפטים יעץ לי שלא להכנס לזה, כי מבחינה משפטית לא אצא מהמשפטים.

ראש הממשלה י. רבין:

אבל זה הסכם שהיה בעבר?

שר התיירות מ. קול:

אבל אני צריך לתת את הסכמתי להעביר זאת לבעלות

אחרת.

שר השיכון א. עופר:

אפשר להתווכח עם שר המשפטים. לעשות זאת ע"י

חקיקה ובדרכים אחרות.

שר הדתות י. רפאל:

כדאי לך, בשביל התיקון הזה, להשאר בממשלה.

שר הבטחון ש. פרס:

לא זה מה שהוא מחפש.

שר השיכון א. עופר:

אנו חייבים באיזה מקום, לאזן בין ענין התמיכה במשפחות לבין אחזקת השרותים. כלומר, להגיע לנקודת איזון ולסגור זאת. כי אחרת אנו נסחפים בלי לדעת לאן, והממשלה לא החליטה על זה עדיין.

ראש הממשלה י. רבין:

יש תחיקה בכנסת.

שר השיכון א. עופר:

אבל אנו נסחפנו לכמה דברים. גם עם החלטת

ממשלה.

לדעתי, אנו חייבים להגיע ליתר צמיחה במשק -
ואני מסכים שהצמיחה צריכה להיות מותנית בזה, שלא קונים ציוד חדיש, אלא שתיעשה
במסגרת אמצעי היצור שיש לנו, ויש לנו אמצעי יצור וכוח עבודה שאתו אפשר לייצר
פי שניים.

ראש הממשלה י. רבין:

מספיק פי עשר.

שר השיכון א. עופר:

אפשר פי שניים, בלי למות מאפיסת כוחות. אבל אני
מסכים ל-10%, ושלא יצעקו כי יש צורך לנייד 70% מהכוחות.

ראש הממשלה י. רבין:

יש לך עובדים?

שר השיכון א. עופר:

העובדים האלה יכולים לייצר פי שניים.

שר האוצר י. רבינוביץ:

תגיד לי איך.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

הוא לא לך צריך לומר, אלא לעובדים.

שד השיכון א. עופר:

אני גותן כמה נקודות, שבהן אפשר לשנות ושאפשר להתמודד אתן. אני רק מציין אלו נקודות. אינני אומר כיצד אפשר לשנות, אבל אני משוכנע שאפשר לשנות בהן. ואני אומר כי יש להגיע לדברים האלה כדי להשאר במסגרת הגרעון וההזרמה הקיימת. ויכול להיות שזה לא ייעשה בדרך של קיצוץ של עוד 2 מיליארד, אלא בדרך של גביה של עוד כ-4 מיליארד לירות ממסים, או באמצעים אחרים. או אולי לא לשלם חובות. אני מוכן לחשוב עכשו על כמה הצעות שחשתי רזון ואחרים הציעו. בואו נחשוב, זה לא טאבו, אולי אפשר להעלות ב-5% את שיעור מס ההכנסה, במקום לחשוב על קיצוץ באותם שירותים סוציאליים ובפיתוח של עוד 2 מיליארד לירות? כי הרי אתה לא מציע לקצץ מהחוב הלאומי. אז אולי נגבה את ה-2 מיליארד?

עכשו אין ויכוח לגבי ענף הבניה על כך, שרוצים לקצץ את ענף הבניה ולצמצם את הפעולות - הויכוח הוא האם לא הגענו או לא עוברים כבר את הקו האדום, כי אם מקבלים את הנוסחה הזו ואם מסתכלים היום אחורנית, הרי ב-1974 היו 16% התחלות בניה; ב-1975 - 24% התחלות בניה וב-1976 - 22%, כאשר ב-1976 היו מחצית התחלות הבניה לעומת 1972. אז זה אמנם עוד לא משפיע על הגמר, כי הגמר ממשיך להתבצע, אבל בשנתיים האחרונות הגמר נעצר ובשנה הבאה הוא גם יתחיל לרדת, ואם הכל מצטבר יחד, ירידה בהתחלות, ירידה בגמר וכו', אנו מגיעים לשאלה האם יש בכלל ענף בניה.

חשד ג. האוזנר:

מהי תקופת ההמתנה לשיכון של זוג צעיר?

שר השיכון א. עופר:

זו שאלה שלא נוגעת לכאן - השאלה היא היכן הזוג הצעיר, מה מצבו ואיפה הוא רוצה לגור. הממוצע הוא פחות משנה.

שר החקלאות ושר התקשורת א. און:

במושבים זה שלש שנים.

שר השיכון א. עופר:

לכן, קובע כאן מספר המטרים המרובעים שמתחילים לבנות. רבותי, גמרנו כבר עם הנחתים, הורדנו כבר את השומן ואפילו פגענו במשד (למרות שאינני אוהב ביטוי זה), ואנו מגיעים למצב של התפוררות. וזה בא לידי ביטוי במספר המועסקים - ירדנו ב-1975 ב-8,000 פועלים, שמחציתם היו מהשטחים (והם לא כל כך מדאיגים אותי) ומחציתם היו יהודים וערבים מישדאל. השנה שוב נרד ב-8,000 שמחציתם יהיו מהשטחים ומחציתם פועלים יהודיים וערביים מישדאל, ובשנה הבאה נרד ב-10,000 ושוב מחציתם יהודים וערבים מישדאל. וראש הממשלה מזכיר תמיד מה שאמר צביקה זמיר, מנכ"ל "סולל בונה" לשעבר...

ראש הממשלה י. רבין:

אם כבר הזכרת את השם, אז לא פה.

שר השיכון א. עופר:

אני לא מצטער, שהפועלים מהשטחים ירדו, כי הם לא מחוסרי עבודה. הם בונים את הגדה ואת רצועת עזה בצורה יוצאת מן הכלל. אם ב-1968 הם בנו 5,000 מ"ר, הרי היום הם בונים כ-1 מיליון מ"ר.

ראש הממשלה י. רבין:

יש להם כסף.

שר השיכון א. עופר:

הם מרוויחים טוב ויש אצלם רווחה כלכלית.

דבר שני - יש אצלנו נטיה להגזמה ולקיצוניות. כאשר עומדות כמה דירות ריקות, מיד אומרים כי מחצית הארץ ריקה. כאשר חסרות שתי דירות - צועקים כי יש מחסור בדירות.

לגבי העולים - אנו יוצאים מתוך הנחה, כי יבואו 20 אלף עולים, אם כי בממשלת ישראל מותר לי להניח, כי יבואו 50 אלף עולים.

שר העבודה מ. ברעם:

הלוואי.

שר השיכון א. עופר:

מכל מקום, המספר שנלקח בחשבון כאן הוא כי יבואו 20 אלף עולים. ואם יבוא מספר שכזה, ואם אנו לוקחים בחשבון כי היורדים אינם מפנים דירות, נהיה זקוקים לכ-35 אלף דירות בשנה. זאת, מבלי לקחת בחשבון את פיגור העבר.

ראש הממשלה י. רבין:

מדובר על 20 אלף נפשות, לא משפחות.

שר השיכון א. עופר:

כן, אז צריך בשבילם 7,000 דירות, ויש זוגות צעירים, ויש בלאי של דירות. כך שאנו זקוקים ל-35 אלף דירות בשנה. ואם לוקחים כמדד של רווחת הדיור את מספר הדירות לאלף נפש, אז ישראל לעומת מערב אירופה נמצאת במקום האחרון. אנו נמצאים ב-303, לעומת ממוצע של 350-360 בארצות אירופה השונות.

שר הבטחון ש. פרס:

זה תלוי בגודל המשפחה הממוצעת.

שר השיכון א. עופר:

אני נותן נתון כללי. אי אפשר להכנס כאן לפרטים. אם תרצו פרטים, אכנס לפרטים. מכל מקום, כדי לשמור על מצב הדירות הקיים, צריכים 35 אלף דירות בשנה. על זה בנויה התכנית.

שר התיירות מ. קול:

כמה בתוך זה הם זוגות צעירים וכמה בלאי?

שר השיכון א. עופר:

זה מתחלק שליש, שליש, שליש. ואני רוצה לתת כמה נתונים, כדי שחברים יתמצאו יותר בנושא. על מנת שנבנה 35 אלף דירות בשנה, צריך להיות בתהליך בניה מספר כפול של דירות - 70 אלף, הכל ביחד, בבניה ציבורית, פרטית, התישבות, כולל הבניה מעבר לגבול ובנית הערבים אצלנו. בדרך כלל, הממוצע בתהליך הבניה היה 106 אלף דירות. בסוף 1975 הממוצע ירד ל-91 אלף דירות, ובסוף 1976 ל-69 אלף דירות. כלומר, בתהליך בניה יהיו 69 אלף דירות. ואם ב-1977 נתחיל פחות, הרי בסוף 1977 יהיו בתהליך בניה 50 אלף דירות. כלומר, 20 אלף דירות פחות ממה שדרוש. הוא הדין במ"ר, בבניה הציבורית, בבניה הפרטית, הכל ביחד.

עכשו - איפה הדירות האלה נבנות וכמה מהן זו בניה פרטית וכמה בניה ציבורית? אם ניקח את הבניה הציבורית ב-1972 (והממשלה הזו עשתה מהפכה בעניין זה, היא לקחה ברצינות את עניין פיוור האוכלוסיה): 9% מהבניה היו בירושלים, 16% בצפון, 22% בדרום, 53% ברצועת החוף. ב-1976 - 20% מהבניה הציבורית היו בירושלים, 25% בגליל (אנו רצינו להגיע לשליש, אבל לא הגענו לידי כך, כאשר ב-1975 היה אותו מצב). ירדנו לשליש ברצועת החוף ולכ-20% בדרום ובנגב. כאשר הבניה הפרטית ירדה מ-9% בירושלים ב-1972, ל-3% ב-1976.

הדבר המעניין הוא - כאשר ראיתי כי הבניה הפרטית בגליל עלתה מ-10% ל-20%, לא הבנתי מה קורה. חשבתי - איפה בונה הבניה הפרטית? לא בטבריה, לא בצפת, לא בכרמיאל - אינני מכיר קבלנים אשר בונים שם. והנה התברר כי הבניה הפרטית היא בניה ערבית, וכי הערבים הישראליים בגליל בונים יותר מכל הבניה הציבורית של ממשלת ישראל. הבניה הפרטית גדולה יותר מאשר הציבורית. אנו מתחילים 10,000 התחלות בניה ואילו הבניה הפרטית מתחילה 20,000. כלומר, אנו בונים 2,500 והם בונים 4,000. וב-1976 יש יותר בניה פרטית בגליל מאשר היתה לפני כן, לכן אני מציע שבנין הארץ יהיה אחד הפקטורים בשיקולים שלנו.

של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. אנשים אומרים: "יש דירות ריקות". ואלו נתונים דברים נוספים לגבי מה שאנו עושים - ואלו נתונים אנשים אומרים: "יש דירות ריקות".

ראש הממשלה י. רבין:

האם יש בניה פרטית מעבר למרכז הארץ?

שר השיכון א. עופר:

הבניה הפרטית היהודית היא לפי תכנית "פיל". היא קיבלה את תכנית "פיל" כתכנית הבניה של מדינת ישראל - בין נתניה לראשון-לציון.

שר המטרה ש. הלל:

זו תכנית וודהייד.

שר המסחר והתעשיה ח. בר-לב:

תכנית "פיל" בחרוזים זה "מחדרה עד גדרה".

שר השיכון א. עופר:

כאשר אומרים לעולים חדשים כי הם יגורו בחדרה,

הם אומרים: "מה, בסיביריה"?

ראש הממשלה י. רבין:

טוב לפחות שהערבים משקיעים כסף בדיוור שלהם, במקום שאנו נעשה זאת מחקציבי ציבור.

שר השיכון א. עופר:

אומרים כי יש "דירות גמורות ריקות" ואני רוצה להסביר מה יש במלאי. אצל קבלנים פרטיים, אין כמעט דירות גמורות ריקות. יש אולי אלף דירות בכל הארץ. יש להם אולי דירות בתהליך בניה, שאינן מכורות, אבל הם מסתדרים בסופו של דבר. יש אולי בשוק הפרטי דירות ריקות של אנשים, אשר מחזיקים דירות בשביל בנים - נוידרפר בודאי יודע מה מספר האנשים, אשר משלמים בשביל דירה נוספת שניה. כאשר לדירות הפנויות בבניה ציבורית, אותן אפשר לספור, כי הן נמצאות בידי חברות ממשלתיות: "עמידור", "עמיגור", "חלמיש", "פרזות". בכל הארץ יש היום 10,600 דירות ריקות. זאת לעומת 10,000 דירות ריקות לפני חצי שנה.

שר האוצר י. רבינוביץ:

בשלוש השנים האחרונות גמרנו 153 אלף דירות סה"כ, כאשר כ-150 אלף משפחות לא עלו. איך זה התחלק? זה מספר ענקי.

שר השיכון א. עופר:

השאלה היא כמה פתרונות ניתנו לעליה פנימית.

שר האוצר י. רבינוביץ:

מה כוונתך?

ראש הממשלה י. רבין:

הן לא עומדות ריקות.

שר השיכון א. עופר:

אמר השר רוזן, כי מ-150 אלף דירות, כ-30 אלף היו מיועדות לעולים חדשים. כמו כן נתנו דירות להטבת תנאי דיור, כלומר, דירות לא חדשות שהרסו אותן. אם דירה עומדת כ-30 שנה או 50 שנה בממוצע, הרי כ-2% מכלל הדירות יש בלאי מדי שנה, כך שסה"כ זה 40 אלף דירות. כ-10 אלפים דירות הפכו למשדירים והיתר אלו דירות לזוגות צעירים ולהטבת תנאי דיור.

באשר לשאלה כמה דירות ריקות יש מבניה ציבורית

והיכן הן...

ראש הממשלה י. רבין:

מדובר על דירה גמורה ולא מכורה.

שר השיכון א. עופר:

כן, ואני מדבר על בניה ציבורית. ואם מדובר על חצי מ-150 אלף, הרי זה 75 אלף ולמרות שהמדובר בסכום שכזה, הרי מספר הדירות הריקות והפנויות אינו עולה על 1,000-2,000 בלבד. כי מתוך ה-10,600 דירות שאותן ציינתי, 2,500 משפחות כבר אמרו איזו דירה היא שלהם, אך הם עוד לא עברו אליה. מכאן שנותרו 7,500 דירות, כאשר יש לנו 8,400 מועמדים למלאי של 7,500. עכשו, המדובר הוא לא רק בדירות חדשות, אלא גם בדירות של 35 מ"ר שניבנו בשנות ה-50 והיום אף אחד לא רוצה להכנס אליהן. ויש דירות אשר יצא מהן דייר אחד, עכשו משפצים אותן, וזה לוקח זמן עד שנכנס הדייר השני. כך שיכולות להיות 100 סיבות

לתפוסה לא מלאה. גם בבית מלון, כשיש 100% תפוסה, תמיד יש מספר חדרים שאינם תפוסים מסיבות שונות.

שר המטטרה ש. הלל:

רק אצלי התפוסה היא במאה אחוז.

שר השיכון א. עופר:

וזה לא נכון, כי דירות ריקות נמצא רק בערי פיתוח. יש 810 דירות ריקות בירושלים, מהן 470 מיועדות לעולים. ויש כאן בעיה נוספת - לפעמים דירה עומדת ריקה משום שהיא הובטחה לעולה הנמצא בחו"ל, ואשר אומר כי הוא יעלה משאשחו תעבור את הניתוח, או הילד יגמור ללמוד, והדירה עומדת ריקה ומחכה לו, כאשר הסוכנות עוד אומרת כי אנו לא מקיימים הבטחות, כך שלמרות שיש מחסור בדירות בירושלים, יש 810 דירות ריקות. כמו כן יש 1,600 דירות ריקות בצפון, 1,400 דירות ריקות בחיפה ו-2,000 דירות ריקות בחל-אביב ובמרכז. בלוד יש דירות ריקות, שאני ראיתי אותן, אשר הובטחו לעולים אשר עדיין לא נכנסו אליהן משום שהם נמצאים במרכזי קליטה או באולפנים. כך שלדעתי, אין מלאי דירות מעל ומעבר למקובל. גם ב-1970 היו במלאי 8,000 דירות, מזה 2,000 דירות היו למועמדים, כלומר 6,000 דירות היו במלאי.

השר לקליטת העליה ש. רוזן:

לקליטה בלבד נחוץ מלאי של 2,500 דירות.

ראש הממשלה י. רבין:

זה אומר שד הקליטה, ושד השיכון אומר כי צריך

8,000.

שד השיכון א. עופר:

עכשו, אני רוצה להסביר לממשלה, מה פירוש 69,000 הדירות שזיהינה בתהליך בניה בשנה הבאה. הדירות מתחלקות ל-32,000 דירות בבניה פרטית ול-37,000 דירות בבניה ציבורית. הבניה הפרטית לא מעניינת אותנו. כאשר הבניה הציבורית ברובה, בשנה הבאה, תהיה בניה להשכרה - 23,000 - להתנחלויות, קיבוצים, מושבים ולעולים. אלה דירות שבונים ליעדים של משרד השיכון, להתיישבות, לעולים או למפוני משכנות עוני, שאינם מסוגלים לרכוש דירה. כך שצטוך ה-37,000, 14,000 יעמדו למכירה. מזה, אנו מעריכים, שכ-6,000 נעביר לקליטת עליה, כך שבסוף השנה ישארו כ-8,000 דירות מבניה ציבורית, למכירה בשוק החופשי - ואם תשאלו אותי, אנו כאן מתחת לקו האדום. נכון שהיום, כאשר לא בונים, זה הרבה. אבל משאני נכנסתי למשרד השיכון, המבצע הגדול שהייתי צריך לבצע היה - לרכז בבת אחת 6,000 דירות, כי היה מחסור בדירות, ואז היו בתהליך בניה 20,000 דירות. ואני מודה כי ב-1977 עוד יהיו לנו דירות, כי יגמר מה שהתחלנו בשנים קודמות, אבל אינך יכול לדעת אף פעם מתי הגלגל מתהפך. יתכן שהמחסור יורגש כבר במחצית האחרונה של 1977, ובדאי ב-1987, אם לא נחיל ב-1977 את המכסה הדרושה. הויכוח הוא על 5,000 יחידות דיור וההבדל אינו מתבטא בהרבה כסף, כי השנה אנו רק מתחילים. בשנה הבאה, בשלבי הסיום, זה כן יתבטא בהרבה כסף. לכן הויכוח התקציבי הוא קטן, אבל הויכוח הענייני הוא גדול.

ואם בכל זאת לקחת את שלשת המדדים: מדד המחירים לצרכן, מדד מחירי תשומות הבניה: שכר עבודה, מחירי ברזל, עץ, מלט ומדד מחירי בניה, וניקח את מרץ 1973 כ-100%, הרי ב-1976 מדד המחירים לצרכן עלה ב-259 - פי 2.5%; מדד תשומות הבניה - 262 - פי 2.6% ומדד מחירי הבניה - 222 - פי 2.2%. כלומר, למעשה יש ירידה ריאלית של 18%-20%.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כי אין ביקוש ויש עודף דירות.

שר השיכון א. עופר:

אני לא מדבר על הביקושים, אלא על המחירים שנשרד

השיכון משלם.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כנ"ל יש קבלנים, שמתקשים למכור דירות ומורידים את המחירים, ככתוב בספרי כלכלה. זאת בלי פיקוח על המחירים ובלי מנגנונים.

שר התיירות מ. קול:

אבל בהתנחלויות חסרות דירות.

שר הדתות י. רפאל:

זה רבע מיליארד לירות שיידרשו בשנת הכספים הזו?

שר השיכון א. עופר:

אמיתי זאת כבר, כי מתוך מלאי הדירות שיש, אחד הדברים שאנו מנסים לעשות הוא לא להיות צמודים להחלטות לבנות דירות. אנו בנינו לעולים ואין עולים, ויש צורך בדירות לזוגות צעירים. לכן לקחנו 3,000 דירות מתוך הדירות לעולים ומנסים להעביר זאת לזוגות צעירים, במסגרת התקציב הקיים. זה על קצה המזלג, אם אפשר להכנס לבעיות שיכון.

לשאלת שר האוצר - בשלש השנים האחרונות, לאן הלכו פתרונות הדיוור: ב-1974 התקבלו 15,700 פתרונות דיוור; ב-1975 התקבלו 11,600 פתרונות דיוור וב-1976 - 11,000. כאשר במשך שלש שנים היו קרוב ל-40,000 פתרונות לעולים (ואני נותן כאן נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ממשכנתאות וסידורים בבנקים ושל דירות שהועברו). לזוגות צעירים נתנו כ-50,000 פתרונות. ואני מודיע לכם, שהדבר הגדול ביותר שעשתה הממשלה הזו הוא הפסקת ההפגנות של הזוגות הצעירים, מתן פתרונות דיוור, שהיו דבר של יום יום לפני מלחמת יום הכיפורים. אני חושב, שזה אחד הדברים החשובים שנעשו בקדנציה הזו. כי בקדנציה הזו, הדבר היחיד שהיה - שלום כהן היה הולך לאשדוד, בקיץ, אוסף כמה חבר'ה ועושה הפגנה על הדשא.

להטבת תנאי דיוור הוקצו 40,000 דירות, זאת בנוסף לאוכלוסיה בערי פיתוח, כ-15,000 דירות להתישבות. ולשיכון ערבים ואחרים - 15,000 דירות. כך שהדירות לא נעלמו, הן הלכו לפתרונות דיוור.

ושוב, הויכוח עתה הוא לא תקציבי, אלא עקרוני - אם נתחיל עוד 5,000 דירות או לא. לפי תקציב שנת 1976, היינו צריכים לקבל 5.5 מיליארד לירות, כאשר בניגוד לתקציבים אחרים, אין בתקציב שלנו התיקרות ברזרבה, אלא התקציב כולל את ההתיקרות.

כמו כן, יש לקחת בחשבון, כי במסגרת הזמן הזה, החלטנו במסגרת תקציב השיכון לכלול בנית מוסדות ציבור, כלומר, בתי כנסת, בתי ילדים, בתי ספר - כך שלמעשה, התקציב שלך (לשר רפאל) עד כמה שיהיה, יהיה רק חצי מהתקציב האמיתי, כי אנו בונים לך את בתי הכנסת.

שר הדתות י. רפאל:

זה נכון.

שר החינוך והתרכות א. ידלין:

אני מוכן לעשות אתך הסכם על הנוסחה הזו.

שר השיכון א. עופר:

אתה יודע כי העברנו 150 מיליון לירות לבנית בתי ספר וגני ילדים. אני יכול בקלות לקצץ 150 מיליון מכאן, אך אני לא מציע זאת. אנו מקדימים עתה בנית מוסדות ציבור לדירות. לא בנינו בקרית-שמונה אף דירה אחת השנה, אבל כן בנינו מוסדות ציבור.

עכשיו, הצעת התקציב שלנו היא 5.2 מיליארד, כאשר שר האוצר מציע לפני הקיצוץ 4.8 מיליארד.

שר התיירות מ. קול:

ואחרי הקיצוץ?

שר השיכון א. עופר:

אני לא מציע קיצוץ, אלא לגבות יותר. ונכון מה שראש הממשלה אמר בקריאת ביניים, שיחידת דיור מעבר לקו הירוק, עולה בממוצע חצי מיליון לירות. כלומר, שיכון בהתישבות.

שר החקלאות ושר התקשורת א. אונן:

בפתחת רפית עולה חצי מיליון לירות בית?

שד השיכון א. עופר:

עם התשתית.

שד החקלאות ושד התקשורת א. און:

זה מחייב בדיקה.

ראש הממשלה י. רבין:

אולי שם זה עולה פחות, אבל ברמת הגולן זה עולה יותר, וכך בגוש עציון ובקריית-ארבע.

שד השיכון א. עופר:

בגוש עציון זה מגיע לחצי מיליון לירות, כמו ברמת הגולן, כי זה מחייב בניה מתחת לארמה.

שד הסעד ז. המר:

זה כמו הקמת ישוב חדש בתוך הארץ?

שד השיכון א. עופר:

הכפרים התעשייתיים בגליל יעלו אותו הדבר.

שר הסעד ז. המר:

הקו הירוק לא מעלה את המחיר.

שר השיכון א. עופר:

נכון, אבל יוצא שהתנחלות ברמת הגולן יקרה מאד, כאשר גם המרחק קובע. פתחת רפיח היא יותר קרובה. המרחק קובע, הטופוגרפיה והבטחון. ואני רוצה שיהיה ברור לאותם שרים, החושבים שאני לא עושה מספיק בהתנחלויות - עיקר הויכוח עם האוצר הוא בשטח זה, כאשר להתישבות זה רק 20% - ומדובר על איזורים שהממשלה מחליטה עליהם.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

בדיון שהיה גם לפני שנה וגם לפני שנתיים על התקציב, הבעיה העיקרית שעמדה ברקע היתה: מצבנו בניירות מטבע חוץ - וכולנו זוכרים את הביטוי הקולע של שר האוצר: "המסע אל הדולר האחרון". אני חושב, שהממשלה רשאית להתברך בחשגת המדיניות שלה, לפחות בכך שפתרה, לעת עתה, את הבעיה הקריטית הזו. אבל הפתרון הזה עלה לנו במחיר, והמחיר הוא האינפלציה. כי הצעדים אשר תרמו להתאוששות המטבע ומאזן התשלומים הביאו לאינפלציה, בין אם זה היה הפיחות הווחל, בין אם זה היה קיצוץ הסובסידיות ובין הנהגת מס ערך מוסף וחמיכה נוספת ביצוא, שהודות לה היה גידול של 20% ביצוא, כש-10% מהגידול היה כתוצאה מההתאוששות ו-10% כתוצאה מהתוצרת שלנו, אבל זה עלה בכסף. גם מימון זול יחסית, וגם שער יצוא ריאלי הביא דולרים, אבל גם הזרים לירות, שהביאו להגברת האינפלציה. הגענו לאינפלציה של 35%, כששלוש-רבעי מזה זו תוצרת עצמית.

לכן, לפי דעתי, הבעיה העיקרית היום, כאשר דנים על חשנה הבאה, היא בעית האינפלציה. אין זה אומר, כי שאלת יתרות מטבע החוץ פתורה עד סוף הדורות - בשום פנים ואופן לא - הכסף הזה יכול להמחק תוך מספר

חודשים, דוקא בגין האינפלציה. אבל בכל אופן, ברגע זה, הבעיה העיקרית היא בעית האינפלציה, שהיא בעיה כלכלית וגם בעיה חברתית, שמכבידה לא רק על המשפחה, אלא גם על המשק. ולדעתי, אם נמשיך באותו שיעור אינפלציה (ואני אומר זאת לפרוטוקול), אין מה לדבר על חידוש הצמיחה. אני בטוח ששהיה ירידה בתפוקה והיצוא לא יוכל להתפתח באותו קצב, כפי שהתפתח עכשיו. אנו במו ידינו יצרנו גל אינפלציה גבוה, ואם אליו יתווסף עוד גל כזה (ורק לפני שנה, בחוברת הזו, תחזית האינפלציה היתה 25%, והנה היא הגיעה ל-25%)...

מר א. דברת:

היא היתה 34%.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

תלוי באיזה חודש.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני מדבר על הדיון הראשוני, כי אני אוהב להשוות דברים בני השוואה. הדיון היום גם הוא דיון ראשוני.

ראש הממשלה י. רבין:

רק אם יקצצו את 2 המיליארד, זה יהיה 35%. אם התקציב יהיה גבוה יותר, האינפלציה תהיה גבוהה יותר מ-40%.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני רוצה שנלמד מהנסיון - לפני שנה בעת הזו, התחזית לא היתה 35% פלוס. זה שכאן כתוב 30%, זה לא מחייב את בנק ישראל.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

גם לא את השוק.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ולפי דעתי, אם הכל יתנהל כרגיל, האינפלציה בשנה הבאה תהיה דומה לזו של השנה והמשק, כמו המשפחה, לא יוכל בתנאים האלה להתרחב וגם לא יוכל לשמור על רמת פעילות חיובית. וראינו איך שנה אחת כזו, בכל מיני תחומים במשק, הביאה לצמצום התפוקה. לשר השיכון: גם אם תיקח ענפים אחרים במשק, והתפוקה שם הצטמצמה, לא רק בשיכון, גם במפעלי תעשייה שונים.

עכשיו, בין הגורמים הבודדים שיש להם השפעה על האינפלציה, התקציב הוא בעל העוצמה הגבוהה ביותר, יותר מכל אמצעי אחר ולדעתי, התקציב בסדר הגודל שאנו רוצים בו, זה תקציב שיגביר את האינפלציה. וגם אם נקצץ בו 2 מיליארד, נביא ל-30% אינפלציה. ואני לא חושב, שזו הערכה מוגזמת. אנו נמצאים ערב מערכה במשק וכל הועדות הללו שראש הממשלה הזכיר אותן, זה ראשית חשוני בינינו לבין ההסתדרות. הן קיימות כדי להלחם באינפלציה, והאינפלציה תהיה תלויה בשיעור של המהלך הראשוני במשק, והמהלך הראשוני במשק זה התקציב; כאשר לתקציב יש השפעה על האינפלציה בשני מישורים: האחד - הוא הגורם היחיד בעל ההשפעה הגדולה ביותר, יותר מאשר השכר ועוד אלף ואחד דברים. ושנית - הוא הצעד הראשון. אנו נותנים כזה דוגמא וכפי שאני רואה את התקציב - ואני, כמו כולנו, רואה אותו בפעם הראשונה בצורה המפורטת יותר - לי יש הרגשה כי בעצם יש הליכה בתלם המסורת. ואמר הנגיד: "אנו הולכים, פחות או יותר, כפי שהלכנו", כשאני לא

מבחין בקדימויות הנכונות. הייתי אומר כי כל הענין של החמיכות הסוציאליות מופיע כקדימה, אם לתרגם את המספרים, אבל אני מתכוון לקדימויות הנכונות, קדימויות שיבטיחו המשך הצמיחה והמשך שמירה של רמה סבירה של מאזן התשלומים והרזרבות - ואני לא רואה אותן בתקציב.

כמה דברים על תקציב המשדר - במהלך הדיון דובר על 2-3 דברים, שדמו על התעשייה. קודם כל, שר האוצר אמר כי ההשקעה בתעשייה היא 75% במטבע חוץ. זה נכון לגבי הציוד בתעשייה ולא לגבי ההשקעה הכוללת. בהשקעה הכוללת בתשתית זה רק כ-50% - ונכון שזה לא מעט.

שר התיירות מ. קול:

בתיירות זה פחות מ-50%.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

בתעשייה זה כ-50%.

הערה:

הערה שניה שברמז נגעה לתעשייה - העובדה שאנו מלווים צמוד ומלווים לא צמוד והנטייה בין השיטין היא להלוות גם כן הלוואות צמודות.

השר ג. האוזנר:

בחלק?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

בחלק גם היום מלווים הלואות צמודות. כלומר, הפתרון צריך להיות - להצמיד יותר הלואות. אני חושב, שהפתרון צריך להיות - לרדת בכלל מהצמודות. אינני אומר בבת אחת, אבל לאט לאט, לא להצמיד. כי מה קורה בעולם? לא תמצא מדינות, ששט כשיטה, נותנים כסף או מלווים כסף בהצמודות. ובעיני זה צריך להיות המכשיר העיקרי על מנת לאזן את העיוות וההכבדה על התקציב. כי הצמדת מלוות לענפים יצרניים יביאו לצמצום התפוקה ואתה לא יכול בתנאי אינפלציה של 30%-35% לפעול פעולה כלכלית, כאשר הכספים שלך צריכים לעלות לך רבית חיובית, כלומר, מעל 35%. עם כל האשראי המכוון, הוצאות המימון היום בתעשייה הגיעו ל-12%-13% מהוצאות היצור. "כור", שיש לה מימון מטובסד גם ליצוא, וגם הכסף של חברת העובדים, משלמת 3 מיליון לירות רבית ליום עבודה על הלואות מטובסדות.

שר הדתות י. רפאל:

לשבת לא.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

לשבת לא וליום כיפור לא וכו'. אז הפתרון שמוצע פה - ולא רק פה, אשר נראה כפתרון נכון - בואו נצמיד את ההלואות האלה - לדעתי, זו אינה הדרך הנכונה לפתרון הבעיה. צריך היום להשתחרר מהצמידות של ההלואות שהממשלה נותנת. יחד עם זאת, אני רוצה לומר, כי סה"כ, מאחר והתל"ג גדל...

מר ש. שירן:

אתה רוצה לומר כי מיליארד לירות בשנה "כור"

משלמת רבית?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כן. עד המפגש האחרון עם ההסתדרות, המספר היה 2

מיליון לירות....

ראש הממשלה י. רבין:

משל אמר באותו מפגש, שרק על מלוות "כור" משלמת

3 מיליון לירות ליום עבודה.

שר האוצר י. רבינוביץ:

אצלי זה לא מסתדר, כי אני יודע מה היקף

המיליארדים של "כור".

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

לי היה ידוע, לפני כחצי שנה, ממאיר עמית, כי עלות הרבית ליום, ל"כור", היא 2 מיליון לירות. כך סיפרתי פה. זה 500 מיליון לירות בשנה רבית. שלשום אמר משל, כי זה 3 מיליון לירות - יכול להיות שבמשך חצי שנה זה קפץ, או שהוא עיגל קצת. העלות הממוצעת של הרבית היום למפעלי תעשייה היא 12%, וזאת אחרי שאנו נותנים להם מימון ליצוא בשיעור של 10%, ולמפעלי פיתוח אנו נותנים קצת הון חוזר כ-15% בערך. אבל לרוב מפעלי התעשייה איננו נותנים כלום. הם צריכים לגייס את הכסף הזה במחיר השוטף, כאשר לא כל יצרן הוא במאה אחוז יצואן. יש מפעלים, שהם רק ב-20% יצואנים והם לא נהנים ממימון יצוא מלא. לכן הפתרון המוצע - לייקר את ההלוואות המסובסדות, יגרום לכריחת הענף שעליו יושבים.

משום כך, בענין ההצמדה, צריך ללכת יותר ויותר להלואות בלתי צמודות, כי סה"כ צריך לזכור, כי הנטל הזה במספרים אבסולוטיים מפחית את התל"ג, כאשר מדי שנה, בפרופורציות, אי אפשר לשמור זאת ברמה אחת.

הענין השלישי שנרמז עליו הוא ענין נצולת הציוד. כל מפעל תעשייתי ממשי, שכדאי לו לעבוד בשתי משמרות או בשלש משמרות וצריך לעבוד 365 יום בשנה, 24 שעות ביממה, באישור משדד העבודה, משיג את העובדים ועובד - כך שלא יספרו לכם סיפורי מעשיות. תלכו ותראו איך עובדים ב"פרוטרום", או במפעלי מלט, או במפעלי ים המלח, או במפעלים בתחום המתכת.

ראש הממשלה י. רבין:

אני הייתי ב"חמת" עם שייקה גביש, והוא אמר לי שהם הביאו עובדים מצרפת, משום שחסרים להם עובדים.

מר ש. שירן:

ב"מספנות ישראל" אותו הדבר.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כל מפעל רציני, שצריך לעבוד כך, עובד כך. אמנם במפעלי ים המלח לא ידוע כי יש עובדים מחו"ל...

ראש הממשלה י. רבין:

אבל בחולון, ב"חמת", יש.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

וזה מחזק את התיזה כי מפעל רציני, שאין לו עובדים והוא יכול לשלם, משרד העבודה מאשר לו והוא מביא עובדים מבחוץ.

מפעלי טקסטיל מסוימים, או מפעלי אלקטרוניקה מסוימים, עובדים במשמרת אחת וכביכול לא בנצולת מלאה, זאת משום שהחשקעה בציווד היא קטנה ומוטב להם וזול להם יותר להשקיע כסף בעמדת יצור נוספת, מאשר להתחיל פרשה עם משמרת שניה, עם מנהל עבודה, עם 20% שכר יותר גבוה, עם שמונה שעות נוספות חשול, שזה הרבה יותר יקר מעבר ל-10,000 לירות שהוא צריך להשקיע בעמדת עבודה נוספת.

נגיד בנק ישראל א. גפני:

במחיר אפס.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

לכן הם עובדים במשמרת אחת. ואצלנו זה כך ובכל העולם זה כך - כך זה בארצות הברית ובאירופה. במפעלים ששם מרכיבים צמות אלקטרוניות ושאת רוב העבודה עושות נשים, עובדים במשמרת אחת.

דבר נוסף - אצלנו ציווד התעשייה הוא מאד מיושן ואם לא נחליף ציווד, אי אפשר יהיה לעשות יצור תחרותי ולשלם שכר כראוי. כך שכל התיזה של אי נצולת של ציווד, יש בה משהו כשחסרים עובדים, אבל עם כל זאת, במקום שצריך לעבוד במשמרות, עובדים.

עכשו אני רוצה לחזור לתקציב - אמרתי כי אני לא מבחין בקדימות, כאשר על תקציב המשרד שלי, אני רוצה לומר רק שני דברים: קודם כל, אם פותחים עמודים 15-16, שזה התקציב הרגיל, עם 48 הסעיפים, במונחים הריאליים, בכל הסעיפים יש עליה ריאלית, פרט לארבעה סעיפים: בהוצאות חירום אורחיות, שגם יש ירידה מ-350 מיליון ל-225 מיליון; בהשתתפות בתקציב השטחים, שגם יש ירידה מ-325 מיליון ל-300 מיליון; בהשתתפות בתקציב הרכבת, שגם יש ירידה מ-68 מיליון ל-65 מיליון ובהשתתפות בתקציב משרד המסחר והתעשייה, שגם יש ירידה מ-371 מיליון ל-350 מיליון. כאשר בכל שאר 44 הסעיפים, ישנה עליה ריאלית - עם כוכבים ובלי כוכבים - משרד הפנים - מ-54 ל-78 מיליון; משרד המשטרה - מ-906 מיליון ל-1,060 מיליון; משרד המשפטים - מ-130 מיליון ל-140 מיליון; משרד החוץ - מ-336 מיליון ל-409 מיליון; משרד החינוך והתרבות - מ-3.7 מיליארד ל-4.5 מיליארד; משרד הרווחה - מ-149 מיליון ל-185 מיליון; משרד הסעד - מ-790 מיליון ל-1,009 מיליון; משרד השיכון - מ-402 מיליון ל-658 מיליון; המשרד לקליטת עליה - מ-278 מיליון ל-346 מיליון; משרד החקלאות - מ-268 מיליון ל-350 מיליון...

שר השיכון א. עופר:

מהי הפואנטה?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

הפואנטה היא, שבתקציב הרגיל, כפי שמוצע פה, יש 48 סעיפים, אשר בתוכם כ-44 סעיפים יש עליה ריאלית בתקציב ובארבעה סעיפים לא, כאשר שלשה סעיפים הם סעיפי פעולות: שטחים, הגנה אורחית ותקציב הרכבת, ואילו הסעיף הרביעי הוא הסעיף של משרד המסחר והתעשייה. למה? תהרגו אותי, אינני מבין. אולי בגלל שלא עליתי לרגל לשד האוצר בענין תקציב המשרד שלי. שמעתי שרוב השדים עשו זאת. בפעם הבאה, גם אני אעשה זאת.

שר האוצר י. רבינוביץ:

יש שם כוכב!

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

זה לא הכוכב היחיד בין 48 הסעיפים, וזה בעיני תמוה מאוד. אינני מצליח להבין את הקדימויות בענין הזה.

שר השיכון א. עופר:

הם הגדילו ב-2 מיליארד את עידוד היצוא.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני מדבר על התקציבים הרגילים לפעולות. אינני יודע מה הן הפעולות, אשר אצלי במשרד, בשנה הבאה, אני יכול לרדת בהן ריאלית; ומה הן הפעולות של כל שאר המשרדים בממשלה הזו, אשר בשנה הבאה הם לא יכולים לרדת בהן ריאלית. אינני יודע. אולי אתה, כאקס מנכ"ל האוצר, תצליח להסביר לי זאת.

ואני רוצה לומר, כי אצלי בתקציב, כפי שהתקציב עומד היום, שתי פעולות חיוניות ייפגעו (זאת בנוסף להרבה דברים שייפגעו) והן: המחקר והפיתוח התעשייתי - כשכל הארץ מדברת על מחדלים בשטח זה; כשהכנסת אומרת: תלמדו מהחקלאות. והנה, ברוך השם, יש לי מדען ראשי במשרד, שהתחיל להגשים זאת, אך בשנה הבאה, בגלל התקציב נצטרך לסגת. כמו כן נצטרך לסגת בפיתוח בתעשייה באיזורי פיתוח, בגלל המצב בענף עבודות העפר. המחירים מאד זולים ובפירוש, זו ההזדמנות להתקדם בענין הזה, אך לצערי, התקציב כפי שהוא אינו מאפשר לי להתקדם באותו הקצב, שאני חושב שצריך להתקדם. שני הדברים האלה הם לא כמות מיליונים, אך

אם התקציב יישאר כפי שהוא, ניעצר בשטחים אלה.

לענין התקציב בכללותו - אני חושב, כי התקציב הזה הוא גדול מדי וההזרמה גדולה מדי, והקדימויות בו אינן נכונות. אני חושב, שבשנה זו, הקדימה צריכה להיות לשיקום רווחיות הדולרים או חסכון בדולרים. ולענפים היכולים לתרום לכך, הייתי משאיר את הרמה הריאלית, אולי פלוס כמה אחוזים ובכל היתר, הייתי יורד עכשו, במונחים ריאליים, עד 5%. גם אם זה יבוא לידי ביטוי בכך, שניעצר בהמשך המגמה של התמיכות הסוציאליות, או נמשיך בקצב הקיים עתה, אבל לא נבנה בקצב המסורתי בתחום החינוך, הבריאות, הכבישים וכו'. אינני יודע, אבל כעקרון, לדעתי, בשנה כזו צריך לשמור על פעילות ריאלית בענפים ובתחומים שתורמים דולרים וחוסכים דולרים. בכל היתר (אני לא מדבר על בטחון, כי אינני מכיר את התקציב), אסור בשום פנים ואופן לעבור על התקציב הריאלי ולגדול מעבר לתקציב הריאלי ואם אפשר, אפילו לקטון, בשנה כזו.

שנית, באשר לאיזורי הפיתוח - צר לי לומר כי בענין איזורי הפיתוח, במיוחד הגליל, מדברים, יש החלטות, ישנו מתאם של פעולות הממשלה בגליל, אבל אין ביטוי לדבר בתקציב 1976. פרט לשני תחומים - שיכון ותעשייה - בכל היתר, לא מופנה לגליל ולנגב אותו חלק מהתקציב שצריך להפנות, לאור המדיניות שלנו. ואני יודע, שבמשרדים שונים אפשר להצביע על שיעור גבוה, מרשים, בחשואה לשנים קודמות, אבל אני לא מדבר על השיעור הגבוה, אלא על זה, שאם לנושא מסוים יש 1 מיליון לירות, שליש ממנו צריך ללכת לגליל, רבע לנגב ועשירית לירושלים, והיתרה, כ-30%, למרכז הארץ.

שר העבודה מ. ברעם:

את זה תעשה ב-1977?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני מציע לעשות זאת, כי אחרת קורה שהממשלה מדברת, מקבלת החלטות ולא קורה דבר. או שקורה שבונים דירות, בונים מפעלים, אבל אין טלפונים. ורבותי, היום במגדל העמק יש מפעלים, כולל מפעל יצוא, אשר אין לו טלפון; וזה לא יאומן כי יסופר, אבל זוהי עובדה.

שר החקלאות ושר התקשורת א. און:

זה יאומן.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אתה מדבר כשר התקשורת, אבל לי לפחות זו היתה הפתעה. אני באתי למגדל העמק לחנוך מפעל ליצוא ובעל המפעל אמר לי: "אדוני, על טלקס אני לא מדבר, אבל אפילו טלפון אין לי". משדד התקשורת מוכיח כי שיעור התקציב לאיזורי הפיתוח עלה ב-22%, אבל זה לא רלוונטי. השאלה הרלוונטית בכללותה היא - כמה מתקציבי הפיתוח של המשרדים יעברו לתקציבי איזורי פיתוח. ואני מציע שהממשלה תסכם שחקציבי הפיתוח של המשרדים חייבים לתת דגש לאיזורי הפיתוח, כי אחרת, יהיו בתים, יהיו מפעלים, אך אנשים לא יבואו, כי לא יהיו טלפונים, לא יהיו שדותים, לא יהיו כבישים. אנו בונים בית חרושת באיזור חפן והוא יהיה מוכן לפני שיהיה כביש גישה ממנו לכרמיאל ולסביבה הקרובה, זאת כאשר הוא צריך לשרת ולהוות מרכז תעשייתי לכל תושבי האיזור. ואם לנושא הכבישים יש 1 מיליון לירות, אז 330 אלף לירות צריכים להיות מיועדים לבינוי בגליל והכביש שבונים ליד הבית שלי יחכה.

שר העבודה מ. ברעם:

אני את הכביש לחמרה אעביר לגליל, ואז נראה אם

יהיה לך מלט.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

חמרה זה בגליל. לכן, להיפך, תבנה את כביש חמרה.

מר ש. שירן:

כל החקציב השנה מיועד לירושלים ולגליל. זה

כתוב.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אם אתם מסכימים אתי בכל, אז תעשו זאת.

דבר נוסף שאני רוצה לספר לכם הוא, שבחצי השנה האחרונה, הנהג שלי החליף מקום מגורים מחולון לרמת השרון. מזכירתי עברה מראשון לציון לתכנית ל' והבן שלי נכנס לשיכון ברעננה - וכולם ביקשו שיתקינו להם טלפונים ולכולם יש טלפונים, אך למפעלים באיזורי פיתוח, אין טלפונים.

לכן, עכשו פותחים דף חדש. יש חקציב חדש. וכמו שבמצב השיכון חל שינוי ובפיתוח התעשייתי חל שינוי, אם לא יחול אותו שינוי גם בתשתית, אז כל הסיסמאות יישארו בגדר סיסמאות.

הערה:

ונה נוגעת לעובדה, שזה חקציב לשנת 1977 ולשנת בחירות. אז לכאורה, אפשר לטעון: "אוי ואבוי, אי אפשר שלא לעשות את זה,

את זה ואת זה... - וכבר אברהם עופר אמר: "זה תקציב לליכוד". לדעתי, הדבר האטרקטיבי ביותר, דוקא בשנת בחירות, זה לבוא עם תקציב אשר באוקטובר יביא אותנו לאינפלציה של 15%. אני חושב, שזה שווה את כל התכניות שישנן על הנייר. כי אם תהיה התיקרות של 30%-35%, אז גם התכניות האלה לא יוכלו להתבצע.

לכן, אני לסיכום מציע, שבפירוש התקציב יהיה מצומצם יותר, שהקדימויות תהיינה כפי שציינתי: קודם כל, שמירה ריאלית בתחומים שתורמים למאזן התשלומים, העצרות במקסימום ברמה הריאלית וירידה בכמה אחוזים בכל שאר התחומים.

ראש הממשלה י. רבין:

זה הדובר האחרון בדיון על התקציב היום. ההמשך יהיה בשבוע הבא. ואני רוצה להזכיר - בשבוע הבא נצטרך לקבל שתי החלטות, כשהחלטה הראשונה שצריך לקבל היא על קיצוץ בתקציב 1976.

שר השיכון א. עופר:

אני מציע שיחליטו על זה יחד.

ראש הממשלה י. רבין:

אי אפשר לדון על זה ביחד. מרוב "יחד" לא נגיע לסיכום. אי אפשר לערב שמחה בשמחה. וחשאלה היא - האם מגדילים את האינפלציה והולכים לתקציב נוסף?

חשר ג. האוזנר:

אין הצעה קונקרטיית ממה לקחת.

ראש הממשלה י. רבין:

האם לא נתתם את הפירוט?

ד"ר ג. האוזנר:

כתוב: אחוז אחד.

ראש הממשלה י. רבין:

הרי דיברנו על פירוט. מדוע לא נתתם את הפירוט?

ד"ר האוזנר י. רבינוביץ:

אמרנו: אחוז אחד.

ראש הממשלה י. רבין:

אני מבקש מהאוצר להעביר למשרדים את הפירוט.

ד"ר האוזנר י. רבינוביץ:

אמרנו: אחוז אחד.

ראש הממשלה י. רבין:

אני רוצה שתעביר לכל משרד את הפירוט מאיפה

לקחת.

שר האוצר י. רבינוביץ:

איני מבין מדוע זה צריך להיות ברוגז.

ראש הממשלה י. רבין:

אני לא רוצה שיתחיל ויכוח איך מורידים אחוז

אחד.

שר האוצר י. רבינוביץ:

אמרנו אחוז אחד ויש לנו הצעה, אך כל משרד יכול

לחלק זאת איך שהוא רוצה.

ראש הממשלה י. רבין:

תגיש את ההצעה שלך וכל אחד יחליט.

שר הבטחון ש. פרס:

האם זה אחוז אחד מחודשיים, או אחוז אחד מששה

חודשים?

ראש הממשלה י. רבין:

זה משנה.

שר הבטחון ש. פרס:

אז זה 6%.

ראש הממשלה י. רבין:

כולם מצויינים בלהסביר כמה אפשר לקצץ במשרדים אחרים וגם לתבוע מיסוי נוסף. שר האוצר וראש הממשלה לא ילכו לתבוע מיסוי נוסף, אם צריך לקצץ במשרדים. תפקיד שר האוצר הוא לבוא ולהציע מאין לקחת, ולא שיגידו לו מה לעשות, בעיקר לא להדפיס כסף נוסף ולהגדיל את האינפלציה.

שר הפנים י. בורג:

אחוז אחד זה צודק ולא צריך לעשות בהלה.

ראש הממשלה י. רבין:

על זה תהיה החלטה בשבוע הבא וכן יהיה המשך דיון על התקציב, כשאני חושב שהגישתי העיקרית צריכה להיות כפי שחיים בר-לב הגדיר אותה - "אי אפשר להמשיך בעסקים כרגיל". אין מי שלא חש את האינפלציה ואת משמעות האינפלציה בהלך הרוח הציבורי. ומה שיקרה לבסוף במדינה הזו הוא, שאנו נשאר עם טנקים ועם מטוסים ועם פקידים בלי סוף בשרות המדינה, אבל לא נעשה את הדבר העיקרי שצריך לעשות. לכן אני חושב, שלא יהיה מנוס מלומר כמה דברים ביחס לשינוי גישה ולהחליט על עדיפויות בקדימויות - ולא בלי סיכונים בגזירות מסוימות - אבל עלינו להחליט היכן ליטול את הסיכונים ב-1977. כי אני חושב, שיחד עם זה"ל, יש היום כ-400 אלף עובדים בשרותים, שכמעט ואינם יצרניים ולא עושים דבר בתחום התפוקה. והשאלה היא - עד איפה אפשר להגיע במדינה בתחום זה?

שר המטטרה ש. הלל:

השרותים כוללים אותנו?

ראש הממשלה י. רבין:

זה כולל אותנו.

המשך הדיון נדחה.

148. נסיעות שדים

ראש הממשלה י. רבין:

קורא את הצעת ההחלטה כלשונה.

מ ח ל י ט י מ :

לאשר את נסיעת שר הפנים לאוסטריה ולשווייץ
להופעה במסגרת הקונגרס היהודי העולמי ובשליחות מפעל מלווה העצמאות והפיתוח,
למשך כשנים-עשר ימים, החל ביום כ"ד בחשוון תשל"ז (17.11.76).

שר הסעד ימלא את מקום שר הפנים, בעת העדרו

מהארץ.

149. מכירת נשק

ראש הממשלה י. רבין :

- א. לאשר מכירת 86,700 פצצות מרגמה 120 מ"מ מה"ר לממשלת איראן.
 ערך המכירה הוא 24,000,000 דולר ומשרד החוץ מסכים לביצועה.
- ב. לאשר מכירת 2,150 תת-מקלעים מסוג "עוזי" לחברה הבלגית פ.נ. הכלים מיועדים לאקוודור, פרו, בלגיה ורואנדה.
 ערך המכירה הוא 350,000 דולר ומשרד החוץ מסכים לביצועה.

ג.

מ ח ל י ט י מ :

- א. לאשר מכירת 86,700 פצצות מרגמה 120 מ"מ מה"ר לממשלת איראן.
- ב. לאשר מכירת 2,150 תת-מקלעים מסוג "עוזי" לחברה הבלגית פ.נ. הכלים מיועדים לאקוודור, פרו, בלגיה ורואנדה.

ג.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ת